

T.C.

BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

**AB YEREL ÖZERKLİK ŞARTNAMESİ
BAĞLAMINDA DİYARBAKIR BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ KATILIMCILIK MODELİ**

Yüksek Lisans Tezi

CUMALİ ODABAŞI

İSTANBUL, 2013

T.C.

BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**AB YEREL ÖZERKLİK ŞARTNAMESİ
BAĞLAMINDA DİYARBAKIR BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ KATILIMCILIK MODELİ**

Yüksek Lisans Tezi

CUMALİ ODABAŞI

Tez Danışmanı: Prof.Dr.Hatice KURTULUŞ

İSTANBUL, 2013

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KENT SİSTEMLERİ VE ULAŞTIRMA YÖNETİMİ

Tezin Başlığı : AB Yerel Özerklik Şartnamesi Bağlamında Diyarbakır
Büyükşehir Belediyesi Katılımcılık Modeli

Öğrencinin Adı Soyadı : Cumali ODABAŞI

Tez Savunma Tarihi : 07.06.2013

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Fen bilimleri Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

Doç. Dr.
F. Tunç BOZBURA
Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğunu onaylarım.

Prof. Dr Mustafa İLICALI
Program Koordinatörü

Bu tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Prof. Dr.Hatice KURTULUŞ (Tez Danışmanı) :

Doç. Dr. Pelin Pınar ÖZDEN :

Yrd. Doç. Dr.Nilgün CAMKESEN :

ÖZET

AB Yerel Özerklik Şartnamesi Bağlamında Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi
Katılımcılık Modeli

Cumali ODABAŞI

Kent Sistemleri ve Ulaştırma Yönetimi
Tez Danışmanı: Prof. Dr.Hatice KURTULUŞ

Haziran 2013, 121

Ülkemizde katılım kavramı 70’li yıllarla birlikte daha çok tartışılmaya başlanmıştır. Özellikle 90’lı yıllarla birlikte bu kavramın hem özel sektörde, hem sivil toplum örgütlerinde hem de kamuda tartışılmaktan öteye popüler hale gelmiştir. Farklı siyasal kimliklere sahip politik hareketlerin tümünün programında yer alan bu kavram öne çıkmaya başlamıştır. Özel sektör tarafından endüstriyel demokrasi gibi kavramlar kullanılsa da katılım kavramının daha çok verimlilik, performans artırma, değişen çevre koşullarına uygun dönüşümleri yapma çerçevesinde ele alındığı görülmektedir. Sivil toplum örgütlerinin hem gelişmelerini sağlayan ideolojik arka plan kavramlardan dolayı hem de üretim güçlerini, etkinliklerini geliştirmek için katılım kavramına ayrı bir önem verdikleri görülmektedir. Son yıllarda yapılan demokratikleşme, temsili demokrasiden doğrudan demokrasiye, katılımcı demokrasiye geçiş tartışmaları, devletlerin yaşadıkları meşruiyet krizi, küreselleşmenin yarattığı yeni dinamikler katılım kavramını kent yönetimleri bağlamında da daha popüler hale getirmiştir.

Bu çalışma ile Avrupa Birliği Yerel Özerklik şartnamesi bağlamında Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi için bir katılımcılık modeli geliştirilmeye çalışılmıştır. Çalışmada öncelikle yerel özerklik tartışmalarından ve AB Yerel Özerklik Şartı’ndan bahsedilmiş, ardından, yerel yönetimler ve demokratik katılım olgusu incelenmiş ve son olarak da Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi’nin katılımcı belediyeçilik uygulamaları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yerel Yönetim, AB Yerel Özerklik Şartı, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi.

ABSTRACT

Specification Model of Local Self-Government in the Context of EU Participation
in Diyarbakır Metropolitan Municipality

Cumali ODABAŞI

Urban Systems and Transport Management

Thesis Supervisor: Prof. Dr. Hatice KURTULUŞ

June 2013, 121

The concept of participation in our country, together with the years of the 70s was more to discuss. Along the years, especially in the 90s, both in the private sector of this concept and the NGO's as well as the public sector has become popular beyond . All political movements have different political identities in this concept has started to stand out. Although concepts such as industrial democracy by the private sector participation in improving productivity, performance, more the concept of changing environmental conditions are discussed in the framework of making conversions. Non-governmental organizations, both because of the ideological background that provides concepts and developments in production to improve their strength, their importance to the concept of participation in activities. In recent years, arguing that direct democracy, democratization, representation of the participating States of their legitimacy crisis, transition to democracy, in the context of globalization, the concept of city authorities in the new dynamics of participation also has become more popular. This work in the context of the local Autonomy of the European Union with the specifications to be developed with the participation of a model for Diyarbakır metropolitan municipality. The study is primarily local autonomy from the Local Autonomy Of the EU and the discussions mentioned a case of local governments and democratic participation, then, and finally, the participants discussed Diyarbakır metropolitan municipality municipality applications.

Keywords: Local Administration, The Eu Charter On Local Autonomy, Diyarbakır Metropolitan Municipality.

İÇİNDEKİLER

TABLOLAR.....	viii
ŞEKİLLER.....	ix
GİRİŞ	1
AMAÇ	1
KAPSAM.....	1
YÖNTEM.....	1
1. YEREL ÖZERKLİK TARTIŞMASI VE AVRUPA YEREL ÖZERKLİK ŞARTI	2
1.1.YEREL YÖNETİMLER VE ÖZERKLİK SORUNU	2
1.1.1.YEREL YÖNETİM.....	2
1.1.1.1.YEREL YÖNETİMİN ÖZELLİKLERİ.....	4
1.1.1.2.YEREL YÖNETİMLERİN SINIFLANDIRILMASI.....	5
1.1.2. TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLER.....	7
1.2.AVRUPADA YEREL YÖNETİM VE YEREL ÖZERKLİK	14
1.2.1.AVRUPA’DA YEREL YÖNETİMLERDE ÖZERKLİK ŞARTI.....	14
1.2.1.1.AVRUPA’DA YEREL ÖZERKLİK ŞARTI TANIMI.....	14
1.2.1.2.AVRUPA’DA YEREL ÖZERKLİK ŞARTININ İLKELERİ	19
1.2.1.2.1.YEREL ÖZERKLİK	19
1.2.1.2.2.HİZMETTE YERELLİK	20
1.2.1.2.3.HALKIN KATILIM İLKESİ	21
1.2.1.2.4.HİZMETLERDE ETKİNLİK VE VERİMLİLİK.....	22
1.2.1.3.AVRUPA YEREL ÖZERKLİK SORUNUNA GÖRE YETKİ VE GÖREV DAĞILIMI.....	24
1.2.1.3.1.AVRUPA KONSEYİ VE YEREL ÖZERKLİK ŞARTI.....	24
1.2.1.3.2.AVRUPA PARLAMENTOSU VE YEREL ÖZERKLİK ŞARTI.....	26
1.2.1.3.3.AVRUPA BİRLİĞİ VE YEREL ÖZERKLİK ŞARTI.....	28
1.2.2.BAZI AVRUPA ÜLKELERİNDE YEREL ÖZERKLİK ŞARTI.....	30
1.2.2.1.İNGİLTERE’DE YEREL ÖZERKLİK ŞARTI.....	30
1.2.2.2.FRANSA’DA YEREL ÖZERKLİK ŞARTI.....	31

2.YEREL YÖNETİMLER VE DEMOKRATİK KATILIM	33
2.1.DEMOKRASİ KAVRAMI	33
2.1.1.DEMOKRASİNİN TÜRLERİ VE UNSURLARI	34
2.1.2.YEREL YÖNETİMLER VE DEMOKRATİK KATILIM İLKESİ	38
2.1.2.1.DEMOKRATİK KATILIM İLKESİ	38
2.1.2.2.DEMOKRATİK KATILIM İLKESİ OLARAK SİYASİ KATILIM	43
2.1.2.3.SİYASİ KATILIMIN BİÇİMLERİ	44
2.1.2.4. PORTO ALEGRE VE KATILIMCI BÜTÇE UYGULAMASI ..	44
3. YEREL ÖZERKLİK ŞARTI VE DEMOKRATİK KATILIM AÇISINDAN DİYARBAKIR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KATILIMCI BELEDİYECİLİK UYGULAMALARI	48
3.1.YÖNTEM VE ARAŞTIRMANIN TASARIMI	48
3.2. ARAŞTIRMA SAHASINA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER	49
3.2.1. DİYARBAKIR'IN TARİHİ	49
3.2.2. DİYARBAKIR'DA KENTLEŞME SÜRECİ	50
3.2.3. DİYARBAKIR'IN ÜLKE VE BÖLGESİNDEKİ YERİ	52
3.2.4. DİYARBAKIR'IN DEMOGRAFİK, EKONOMİK VE SOSYAL YAPISI	54
3.2.5. DİYARBAKIR'IN İDARİ - KURUMSAL YAPISI	60
3.3. SAHA ARAŞTIRMASININ AMACI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ	63
3.4. ÖRGÜTLÜ GRUPLARIN GÖZÜYLE DİYARBAKIR	64
3.4.1. DİYARBAKIR'DA EKONOMİK HAYAT	66
3.4.2. DİYARBAKIR'DA SOSYAL HAYAT	67
3.4.3. DİYARBAKIR'DA SİYASAL HAYAT	68
3.4.4. DİYARBAKIR'DA ÖRGÜTSEL HAYAT	69
3.4.5. DİYARBAKIR'DA KÜLTÜREL HAYAT	70
3.4.6.ÖRGÜTLÜ GRUPLARIN KATILIMA DAİR POLİTİKA ÖNERİLERİ	71
3.4.7. DİYARBAKIR YEREL GÜNDEM 21: BELEDİYE-STK İŞBİRLİĞİ ..	74
.....	74
3.4.8. YURTTAŞLARIN KENT YÖNETİMİNE KATILIMI: YURTTAŞ	

ALGILARI VE POLİTİKA ÖNERİLERİ	78
3.4.9. DİYARBAKIR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ BÜTÇESİNİN HALKA SUNULMASI.....	81
3.4.10.GENEL BİR DİYARBAKIR FOTOĞRAFI	82
4.ARAŞTIRMA SONUÇLARI VE TARTIŞMA.....	85
KAYNAKÇA.....	94

TABLULAR

Tablo 3.1: Diyarbakır ili ekonomik ve sosyal göstergeler	54
Tablo 3.2: Diyarbakır Büyükşehir ve ilk kademe belediye nüfusları 1960-2005....	57
Tablo 3.3: Diyarbakır kenti işgücünün ana sektörler göre dağılımı, 1970-2000 ..	58
Tablo 3.4: Eğitim göstergeleri Diyarbakır-Türkiye karşılaştırması (2000).....	60
Tablo 3.5: Sağlık göstergeleri Diyarbakır-Türkiye karşılaştırması (2000).....	60
Tablo 3.6: Diyarbakır'ın idari-kurumsal yapısı	61
Tablo 3.7: İç Çevre Analizi.....	88
Tablo 3.8: Dış Çevre Analizi.....	89

ŞEKİLLER

Şekil 3.1: Araştırma Süreci.....	47
Şekil 3.2: Diyarbakır'ın Bölgesel Konumu	52
Şekil 3.3: Yurttaş anketi araştırma modeli	86

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AYYÖŞ	: Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı
KGM	: Karayolları Genel Müdürlüğü
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfalar
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TODAİE	: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü
TRT	: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
Vd.	: Ve diğerleri

GİRİŞ

Amaç

“AB Yerel Özerklik Şartnamesi Bağlamında Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Katılımcılık Modeli” adlı bu çalışmanın amaçları arasında; kent yönetimine katılım düzeyini tespit etmek, kent aktörlerinin katılıma dair politika önerilerini tespit etmek, yurttaşların karar verme yetkisine sahip olduğu bir katılım modeli ya da politikası geliştirmek ve Diyarbakır’da geliştirilecek modelle ya da politikayla, Türkiye’deki kent yönetimlerine yurttaş katılımını arttıracak politikaların geliştirilmesine katkı sağlamaktır.

Kapsam

Araştırmanın kapsamını, kent merkezini oluşturan 42 mahalle, yurttaşlar, kamu kuruluşları, STK’lar, özel sektör kuruluşları, DYG21 oluşturmaktadır. Bu araştırmada yer alan aktörler; vatandaşlar, muhtarlıklar ve STK’lardır. Katılım alanları ise Belediyeler, İl Özel İdaresi ve Muhtarlıklardır.

Yöntem

Araştırmanın yöntemi, dar grup toplantıları ve sahada uygulanan anket çalışması şeklindedir. Araştırmanın yöntemi içerisinde yer alan Dar grup toplantıları: DYG21 Kadın Meclisi KK, DYG21 Gençlik Meclisi KK’dır. Araştırmada iki anket kullanılmıştır. Bunlardan biri örgütlü gruplara uygulanan ankettir. Bu anket Belediyeler ve İl Özel İdaresi, DYG21, STK’lar, meslek odaları, özel sektör kuruluşlarına uygulanmıştır. Diğer anket ise hane halkı anketidir. Bu anket % 95 güven aralığı, tabakalı örnekleme tekniği, sistematik rastgele örnekleme tekniği ile yapılmıştır.

1. YEREL ÖZERKLİK TARTIŞMASI VE AVRUPA YEREL ÖZERKLİK ŞARTI

1.1. YEREL YÖNETİMLER VE ÖZERKLİK SORUNU

1.1.1. Yerel Yönetim

Sosyal bir varlık olan insan bir arada yaşayarak toplumları meydana getirmişlerdir. Toplumsal olarak bir arada yaşayan insanların ortak yaşamdan doğan organize olmuş en büyük şekli “devlet”dir. Devlet, toplum düzenini sağlamak için, belirli bir yönetim mekanizması oluşturup uygulamak zorundadır.

Devletin en önemli faaliyetlerinden birisi olan yönetim: evrensel bir süreç, toplumsal yaşam kadar eski bir sanat, gelişmekte olan bir bilimdir” (Eren 2012, s.15) Devlet ise; “Toplum halinde yaşamının en gelişmiş şeklidir.”(Coşkun 1999, s.95).

Yerel yönetim eski “adem-i merkeziyet” terimi ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır (Yalçındağ 1995, s.3). Merkezden yönetimin tersine, yerinden yönetim; topluma sunulacak bazı idari hizmetlerin devlet merkezinden ve tek elden değil, merkezi idare teşkilatı içerisinde yer almayan ve merkezi idare hiyerarşisine dahil olmayan kamu tüzel kişileri tarafından yürütülmesidir (Yalçındağ 1995, s.3).

Yerel yönetim, ulusal ve bölgesel düzeyden daha küçük ölçekte seçilmiş organlarla yönetilen ve yönetim alanı içerisinde halkın yerel ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlü olan bir yönetim türüdür. Bu yönetim idari ademi merkeziyetçilik olarak da adlandırılmakta olup, siyasi ademi merkeziyetçilikten farklıdır. Bu iki kavram günümüzde zaman zaman karıştırılmaktadır. Zira siyasi ademi merkeziyetçilik federalizm olarak tanımlanabilir. Bu sistemde devleti oluşturan her birimin kendine özgü ve belli ölçüde yasama ve yargı yetkisinin bulunması demektir.

Buna karşılık idari ademi merkeziyet ise, merkezi hiyerarşiye dahil olmayan kamu tüzel kişilerince bazı kamu hizmetlerinin görülmesini ifade eder. Bu kamu tüzel kişilerinin yasama yetkisi bulunmadığından kendi hukuki statüsünü belirleyemezler ve yargı yetkileri yoktur. Bu sistem demokratik yönetim ilkelerine uygun düşen, yönetimin hantallığını azaltan ve hizmetlerin gereksinimlere daha uygun olarak görülmesini sağlayan bir sistem olarak görünmektedir.

Yerel yönetim şeklinin bazı olumlu ve olumsuz tarafları bulunmaktadır. Yerel yönetimlerin olumlu tarafları şunlardır:

- a) Yerinden yönetim kuruluşları merkezden bağımsız olarak hareket edebildiklerinden, halkın hizmet ihtiyacını daha rahat bir şekilde yerine getirirler.
- b) Kırtasiyecilik ve bürokrasi azalacağından, kamu hizmetleri daha hızlı, etkin ve verimli şekilde yerine getirilir.
- c) Halkın iradesi yönetime yansıtacağından demokratik ilkelere daha uygundur.

Yerel yönetimin olumsuz tarafları şunlardır:

- a) Kamu hizmetleri ülkenin farklı yerlerinde farklı şekilde yürütülebileceğinden bölgeler arası eşitsizlikler meydana gelebilir.
- b) Yerinden yönetim kuruluşları organları (yerel yönetim organları) seçimle işbaşına geldiğinden tekrar seçilebilmek için gösterişli uygulamalar yapabilir. Bu durum israfa yol açar.
- c) Partizanca uygulamalara yol açabilir.
- d) Her yerinden yönetim kuruluşunun ayrı bütçesi olduğundan mali denetimi güçtür.

1.1.1.1. Yerel Yönetimin Özellikleri

Genel olarak yerel yönetimlerin özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz (Özcan 2005, s.16):

- a) Bu tarz kuruluşların en önemli özelliği özerk bir yapıya sahip olmalarıdır. Bu açıdan özellikle yerel yönetimlerin idari ve mali alanda serbestçe hareke etmelerine olanak sağlar. Ancak özerklik kayıtsız şartsız bağımsızlık anlamına gelmez.
- b) Ülkemizde de özerklik anayasamızın 123. maddesindeki yönetimin “kuruluş ve görevleriyle” bir bütün olduğunu belirterek özerklik sınırlarını belirlemiştir. Bu açıdan bakıldığı zaman yerel yönetim kuruluşları, yasaların izin verdiği ölçüde merkezi idarenin kontrolü altındadır.
- c) Yerinden yönetim kuruluşlarına, devlet tüzel kişiliği dışında bir tüzel kişilik kazandırılmıştır. Bu tüzel kişilikten dolayı merkez yönetimin hiyerarşisi dışındadır ve ayrı bir hukuki varlık olarak faaliyetlerini yürütür. Tüzel kişilik özerkliğin vazgeçilmez bir unsurudur ve ancak bu sayede kendi hak ve borçlarına sahip olurlar.
- d) Yerel yönetimlerin gelirleri ve kamu hukuku alanında kısmen de olsa kendi bütçeleri vardır. Yerel yönetimlerin kendilerine ait bir bütçesi olmasına rağmen, ülkemizde yerel yönetimler gelir ve giderlerine dengeleyemedikleri için çoğu zaman merkezi yönetimden yardım alırlar.
- e) Yerel yönetimler kamu gücüne sahip olmaları sebebiyle, kendi organları sayesinde faaliyetlerini yürütebilmektedirler.
- f) Merkezi yönetim yönetimde birliği sağlamak amacıyla, yerinden yönetim kuruluşlarını vesayet denetimi altına almıştır. Ancak vesayet denetimini fazla olması özerkliği olumsuz yönde etkiler.

Türkiye’de yerel özerklik 1990’lı yıllardan bu yana gündemde olan bir konudur. “Türkiye’de özellikle 90’lı yıllardan bu yana yerel yönetimlerin özerkliğine dair ortaya konulan çalışmalardan konu daha çok Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı (AYYÖŞ) hükümlerine uygunluk ve uyarılama çabalarına çerçevesinde ele alınmıştır ve

içeriğinden sıyrılmış şekli, araçsal bir özerklik anlayışı hakim paradigma haline getirilmiştir (Alada 2008, s. 2)

1.1.1.2. Yerel Yönetimlerin Sınıflandırılması

Yerinden yönetimin belli bir hizmet itibarıyla uygulanmasına “hizmet adem-i merkeziyet” (hizmet yerinden yönetim), belli bir yöre itibarıyla uygulanmasına ise “mahalli adem-i merkeziyet” (yerel yerinden yönetim), denilmektedir. Yerel yönetimler sınıflandırılırken bu özelliklere göre sınıflandırılır. Buna göre yerel yönetimler; hizmet yerinden yönetim ve yerel yerinden yönetim olmak üzere iki sınıfa ayrılır.

I. Hizmet Yerinden Yönetim

Hizmet yerinden yönetim kuruluşları, teknik bilgi ve uzmanlık isteyen belli bir hizmetin devlet tüzel kişiliği ve merkezi idare teşkilatı dışında örgütlenmesi ve tüzelkişiliğe kavuşturulması sonucu ortaya çıkan kuruluşlardır (Günday 1996, s.494). Hizmet yerinden yönetim uygulamasında; bazı kamu hizmetleri merkezin dışında bir örgüt tarafından yerine getirilir.

Ülkemizde hizmet yerel yönetim kuruluşlarına; Karayolları Genel Müdürlüğü (KGM), Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü (TODAİE), Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT), Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), ve üniversiteler gibi kurumlar örnek olarak gösterilebilir. Özerk bir yapıya sahip hizmet yerel yönetim kuruluşlarının bazı özellikleri gibi sıralanabilir (Gözübüyük 2000, s.13):

- a) Hizmetsel kuruluşların, yerel yönetim kuruluşları gibi tüzel kişilikleri vardır. Bunlarda tüzel kişiliklerini, ya kanun ile ya da kanunun verdiği yetkiye dayanan yönetsel (idari) kararlar kazanırlar.
- b) Hizmetsel kuruluşlar, belli görev ve yetkilerle donatılmıştır ve hizmet alanları değişik niteliktedir.
- c) Hizmetsel kuruluşların kendilerine özgü malvarlıkları ve bütçeleri vardır. Bunların mal ve paralarına, devlet mal ve paralarının korunmasına ilişkin hükümler uygulanır.

d) Hizmetsel kuruluşlar üzerinde merkezi idarenin veya bağlı oldukları kuruluşların vesayet denetimi vardır. Vesayet denetimi ile özerklikleri ters orantılıdır: Özerklikleri arttıkça, vesayet denetimi azalır. Vesayet denetimi arttıkça özerklikleri azalır.

e) Hizmetsel kuruluşların personeli memur veya diğer kamu personeli statüsündedir. Kuruluş kanunlarında personel rejimi açısından değişik düzenlemelere gidildiği de dikkati çekmektedir; Yüksek Öğretim Kanunu gibi.

f) Anayasa Mahkemesi bir kararında belirttiği gibi kamu tüzel kişilerinin nitelik ve özellikleriyle bağdaştığı ve statülerinin elverdiği ölçüde özel hukuk tüzel kişileri gibi, genel hükümlere göre bazı yetkileri kullanmaları mümkün olmakla beraber; açık bir hüküm bulunmadıkça, bu hal onların hukuki rejimi olan idare hukuku ve kamu kanunlarına bağlılık ilkesini ortadan kaldırmaz.

II. Yerel Yerinden Yönetim

Yer yönünden yerinden yönetim ise; belli bir yörede yaşayan insanlara ortak ve yerel nitelikteki ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için, bu ihtiyaçları kendi seçtikleri organlar eliyle saptamak ve gereğini yerine getirmek konusunda özerklik verilmesidir (Dönmez 1996, s.5-6).

Belirli bir coğrafi alanda bazı kamu hizmetlerinin, merkezi yönetim ya da hizmet bakımından yerinden yönetim kuruluşları tarafından değil de, o coğrafi alanda yaşayan insanlar tarafından seçilmiş organlar ya da yönetimler tarafından gerçekleştirilmesi daha uygun olabilmektedir. Yerel yerinden yönetimin dört önemli varlık koşulu vardır (Aydemir 2003, s.12).

a) Devletten farklı hukuki kişiliğinin bulunması gerekir. Başka bir anlatımla, devletten farklı olarak kendi görevlerine sahip olması biçiminde somutlaşan kamu tüzel kişiliği gereklidir. Yerinden yönetim kurumlarının yetki ve görevlerinin genel yetki kaydına dayalı olarak düzenlenmesi kuşkusuz bu kurumların yetkileri açısından bir güvence oluşturmaktadır.

b) Yerinden yönetim organlarının özerkliği söz konusu olmalıdır. Bu da ancak yönetim organlarının seçimle belirlenmesi ve yargı yolu ile görevden alınması güvenceleri ile birlikte olur.

c) Yerinden yönetim kurumlarının yeterli mali ve teknik araçlara sahip olması gerekir.

d) Yerel özerkliği, yani idari ve mali alanda serbest hareket edebilme olanağı bulunmalıdır. Özerklik; yerel yönetim karar organlarının yöresel hizmetler üzerinde özgürce karar alma, eylem ve işlemde bulunma ve hizmetler için merkezi yönetimin mali yardımları yerine, kendisine özgürce kaynak yaratabilme ve kullanabilme olanağı demektir.”

1.1.2. Türkiye’de Yerel Yönetimler

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin idari yapısının temelleri Osmanlı Devletinin idari yapısına kadar uzanır. 19. yüz yılda Osmanlı Devleti’nde Tanzimatın ilanı ile başlayan reformlaşma hareketleri birlikte devlet idari yapısında ve bürokraside yeniden yapılanma hareketlerine gidilmiş ve bu dönemde idari yapıya getirilen düzenlemeler Türkiye Cumhuriyeti devletinin kuruluşunun ilk yıllarına kadar devam etmiştir.

Tanzimat boyunca başta maliye örgütü olmak üzere, eğitim kurumlarında, yargıda ve orduda yoğun bir reform süreci yaşanmış ve merkeziyetçi bürokrasi, hukuk devleti, yerel yönetim gibi modern kavram ve kurumlar Türk idare sistemine girmiştir (Ortaylı 1983, s.113-116) Türkiye Cumhuriyeti devletinin idari yapısındaki düzenlemeler ise her ana yasa düzenlemelerinde yeniden şekillendirilerek bu günkü halini almıştır.

İlk olarak 1921 Anayasası’nda merkezi ve yerel yönetimler arasında belirli bir görev paylaşımı benimsenmiştir. 1921 Anayasası’nın 11. Maddesinde “Vilayet mahalli umurda manevi şahsiyeti ve muhtariyeti haizdir. Harici ve dahili siyaset, şer’i, adli ve askeri umur, beynelmilel iktisadi münasebat ve hükümetin umumi tekalifi ile menafii birden ziyade vilayata şamil hususat müstesna olmak üzere Büyük Millet Meclisi’nce vaz edilecek kavanin mucibince Evkaf, Medaris, Maarif, Sıhhiye, İktisat, Ziraat, Nafia ve Muaveneti İçtimaiye işlerinin tanzim ve idaresi vilayet şuralarının salahiyeti dahilindedir.”, şeklinde bir düzenlemeye gidilmiştir.

Buna göre Vilayet, tüzel kişiliği olan bir özerk yapıdır birtakım görevler bu birime bırakılmıştır. 1924 Anayasası'nda görev paylaşımının yanında yetki genişliği ilkesi 91. Maddede "Vilayetler umuru tevsii mezuniyet ve tefriki vezaif esası üzerine idare olunur.", düzenlemesiyle benimsenmiştir.

Yetki genişliği ve görev ayrımı ilkelerinin bütünü olarak gören yaklaşım, 1961 Anayasası ile birlikte anayasal temelini yitirmiştir. Öte yandan Anayasa, idare kuruluş ve görevleri ile bütündür ilkesini benimsemiş; "görev ayrımı" teriminin varlık temelini böylece ortadan kaldırmıştır. 1961 yaklaşımı, günümüzde yürürlükte olan 1982 Anayasası'nda da benimsenmiştir (Güler 2000, s.9). 1982 Anayasası'nın 127. Maddesine göre mahalli ortak ihtiyaçları karşılamak üzere yerel yönetim birimleri kurulabileceği belirtilmiştir.

1982 anayasasına göre yerel yönetim birimleri İl Özel İdaresi, Belediye ve Köy olmak üzere üç grupta toplanır. Bu birimlerin sorumluluğunda olan görevlerin neler olduğu kanunla düzenlenmiştir.

I. İl Özel İdaresi Yapısı ve Görevleri

İl özel idarelerinin ilk Anayasal dayanağını, ilk anayasamız olan 1876 Kanun-u Esasi oluşturmaktadır. Kanun-u Esasi' de vilayet işlerinin tevsii mezuniyet (yetki genişliği) ve tefrik-i vezaif (görevlerin ayrımı) esaslarına göre idare olunacağı ve bu esasların kapsamının ayrı bir kanunla belirleneceği hükmedilmiştir.

İl Özel İdaresi Kanununun 3. maddesinde İl özel idaresi, il halkının mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişiliği olarak tanımlanmıştır.

İl özel idaresinin tanımında geçen idari ve mali özerklik kavramı sınırsız bir özerkliği kapsamamaktadır. İl özel idaresinin, Anayasanın 127. maddesinde ve diğer kanunlarda öngörülen esas ve sınırlar çerçevesinde mahalli müşterek ihtiyaçların karşılanması hususunda, karar organının alacağı kararla harekete geçebilen, harcama yapabilen, borçlanabilen ve her türlü hukuki ehliyete sahip bir kamu tüzel kişisi olduğunda hiçbir kuşku bulunmamaktadır.

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununda, özel idarenin görev ve yetkileri tek tek sayılmak yerine hizmet alanları belirtilmekte ve kanunlarla açıkça başka bir kurum ve kuruluşa verilmeyen mahalli müşterek nitelikli her türlü görev ve hizmetin özel idarelerce yapılacağı belirtilmiştir. Ayrıca il özel idaresinin hangi hizmet alanlarında bütün il genelinde, hangi hizmet alanlarında ise belediye hudutları dışında yetkili olacağı belirtilmiştir.

İl özel idaresi kanununda özel idare hizmetlerinde yerindenlik ilkesi vurgulanmış ve kamu kuruluşları ve diğer mahalli idarelerle işbirliğine ilişkin düzenlemeler getirilmiştir. 5302 sayılı İl Özel İdaresi kanunu, il özel idarelerinin hizmetleri ile ilgili olarak, halkın görüş ve düşüncelerini belirlemek amacıyla kamuoyu yoklaması ve araştırması yapılabilmesine olanak tanımıştır. Böylece il özel idareleri, ilde yaşayanların sorunlarının neler olduğunu, gerçek ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayan bir yerel yönetim kuruluşu olma olanağına kavuşmuş olur (Ünsal 2006, s.15

5302 sayılı kanunda il özel idarelerinin görevlerini il sınırları içinde ve belediye sınırları dışında olmak üzere belirlemiştir. Buna göre İl özel idaresi mahalli müşterek nitelikte olmak şartıyla; gençlik ve spor, sağlık, tarım, sanayi ve ticaret; Belediye sınırları il sınırı olan Büyükşehir Belediyeleri hariç ilin çevre düzeni plânı, bayındırlık ve iskân, toprağın korunması, erozyonun önlenmesi, kültür, sanat, turizm; sosyal hizmet ve yardımlar, yoksullara mikro kredi verilmesi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları; ilk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini, binalarının yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin hizmetleri il sınırları içinde yapmakla görevli ve yetkilidir.

Yine 5302 sayılı kanuna göre il özel idaresi mahalli müşterek nitelikte olmak şartıyla imar, yol, su, kanalizasyon, katı atık, çevre, acil yardım ve kurtarma; orman köylerinin desteklenmesi, ağaçlandırma, park ve bahçe tesisine ilişkin hizmetleri belediye sınırları dışında yapmakla görevli ve yetkilidir.

Kanunda ayrıca merkezi idare tarafından yürütülen görev ve hizmetlere ait yatırımlardan ilgili bakanlıkça uygun görülenlerin il özel idareleri tarafından gerçekleştirilebileceği düzenlenmektedir. 5302 sayılı kanun uyarınca İl özel idaresi, ilin özelliklerini de dikkate alarak yangın, sanayi kazaları, deprem ve diğer doğal afetlerden

korunmak veya bunların zararlarını azaltmak amacıyla gerekli afet ve acil durum planlarını yapıp ekip ve donanımı hazırlamakla görevlidir.

Merkezi idare kuruluşları tarafından yürütülen kamu hizmetlerine yardımcı bir unsur gibi faaliyet gösteren il özel idarelerinin; İl Genel Meclisi, İl Daimi Encümeni ve Vali olmak üzere üç ana organı vardır.

a. İl Genel Meclisi:

İl genel meclisi, il özel idaresinin genel karar organıdır ve meclis oluşturan üyeler, ilçeler adına seçilen üyelerden oluşur. 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalli Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun'a göre;

i. Nüfusu 25.000'e kadar olan ilçelerde 2, nüfusu 25.001-50.000 arasındaki ilçelerde 3, nüfusu 50.001-75.000 arasındaki ilçelerde 4, nüfusu 75.001-100.000 arasındaki ilçelerde 5, nüfusu 100.000'den fazla olan ilçelerde her fazla 100.000 nüfus için bir asil ve bir yedek üye seçilir.

ii. Seçim 5 yıllık bir dönem için yapılır, İl Özel idaresi Kanunu'na göre, il genel meclisleri, her yıl iki defa olmak üzere, Mayıs ve Kasım aylarının ilk haftasında olağan olarak toplanır. Toplantı süreleri 30'ar gündür. Toplantıya vali başkanlık eder.

b. İl Daimi Encümeni:

İl özel idaresi yönetiminin ikinci karar organıdır. İl daimi encümeni, il genel meclisi tarafından seçilen beş asil ve beş yedek üyeden oluşur. Bu üyeler, il genel meclisince, kendi üyeleri arasından bir yıl için seçilirler ve il genel meclisi toplantı halinde bulunmadığı zamanlarda, onun yerine geçerek, karar alabilirler.

Bununla birlikte, encümen, kanunlar dahilinde bazı görevlerin yerine getirilmesini de doğrudan üstlenmiş olabilir. İl daimi encümeninin görevleri istişari görevler (il bütçe tasarısını incelemek ve buna ilişkin düşüncesini bildirmek gibi); icrai kararların alınmasını gerektiren görevler (ihale kararı almak gibi) ve denetleme görevleri (valinin yaptığı aylık harcamaların il bütçesine uygun olup olmadığını denetlemek gibi) olmak üzere üç grupta toplanır (Çelebi 2003, s.24).

c. Vali:

Vali il özel idaresinin en yetkili organıdır ve idarenin tüzel kişiliğini temsil eder. Valinin genel görevi, yürütme organı olarak il genel meclisinin ve encümenin aldığı kararları uygular ve uygulanması için her türlü işlemi yapmaktır. Vali, il özel idaresi tarafından alınan kararlara ve önlemlere uymayanlara para cezası veya iş yerini kapatma, ticaret, sanat ve meslekten men cezası verebilir.

II. Belediye İdaresi Yapısı ve Görevleri

Türkiye’de yerel yönetimlerin en etkili birimlerinden olan belediyeciliğin temeli Osmanlı Devletine kadar dayanmaktadır. “Osmanlı İmparatorluğunda yerel yönetimlerin kurulması yolundaki girişimlerin ilki, 1855 İstanbul denemesidir. Yasal olarak ilk belediyenin kuruluşu 16 Ağustos 1854 tarihli resmi tebliğ ile gerçekleşmiş ve İstanbul Şehremaneti kurulmuştur.” (Nadaroğlu 2000, ss.198-199).

Türkiye Cumhuriyeti’nde modern belediyecilik 1930 tarih ve 1580 sayılı Belediye Kanunu ile başlamıştır. Daha sonra 1984 tarihli 3030 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununu da eklenerek kapsamı genişletilmiştir. Günümüzde belediyenin tanımı “Yerel yönetimlerin ikinci türünü teşkil eden belediyeler, bir beldenin ve belde halkının yerel nitelikteki ortak ve medeni gereksinimlerini düzenlemek ve karşılamak amacıyla hizmet gören kamu tüzel kişileridir. Belediyeler, il özel idarelerinin tersine, insanların topluca oturdukları belirli ve sınırlı yerlerin idare birimleridir.” (Günday 1996, s.420) şeklinde yapılmıştır.

1580 sayılı Belediye Kanunu'na göre belediyeler, son nüfus sayımına göre nüfusu 2000'den fazla olan yerler ile nüfusuna bakılmaksızın il ve ilçe merkezlerinde kurulur. Aynı kanuna göre, nüfusu 2000'i aşan yerlerde belediye kurulabilmesi için, bazı işlemlerin yapılması gerekir. 1580 sayılı Kanunun 15 inci maddesinde belediyelere, imar, sosyal yardım, ekonomi, sağlık ve kolluk alanlarında belediyelere 77 madde halinde görevler verilmiştir. Bunların dışında Bir de diğer kanunların (Hıfzısıhha Kanunu, İmar Kanunu, Çevre Kanunu vb.) belediyelere verilen görevler arasındadır (Kayan 2001, s. 26).

Merkezi idare kuruluşları tarafından yürütülen kamu hizmetlerine yardımcı bir unsur gibi faaliyet gösteren Belediye İdarelerinin; Belediye Meclisi, Belediye Encümeni ve Belediye Başkanı olmak üzere üç ana organı vardır.

a. Belediye Meclisi:

Belediye idaresinin genel karar organıdır. Belediye Meclisi üyelerinin sayısı bölgenin nüfusa göre değişiklik göstermektedir. Bu nedenle 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkındaki Kanunu ile belediye meclisi üyelerinin seçimi ve sayısı ile ilgili gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre, her seçim çevresinden son nüfus sayımı sonuçlarına göre seçilecek üye sayıları şöyledir:

Nüfusu 1 0.000 ve daha az olan belediyelerde, 9 Nüfusu 10.001 - 20.000 arasındaki belediyelerde, 11 Nüfusu 20.001 - 50.000 arasındaki belediyelerde, 15 Nüfusu 50.001 - 100.000 arasındaki belediyelerde, 25 Nüfusu 100.001 - 250.000 arasındaki belediyelerde, 31 Nüfusu 250.001 - 500.000 arasındaki belediyelerde, 37 Nüfusu 500.001 - 1.000.000 arasındaki belediyelerde, 45 Nüfusu 1.000.000'dan fazla olan belediyelerde, 55 meclis üyesi ve aynı sayıda yedek üyelik hesaplanır.

Belediye meclisi her yıl Ekim, Şubat ve Haziran aylarında olağan olarak toplanır. Belediye meclisinin olağan toplantıları bütçe hariç en fazla 15 gündür. Meclis toplantılarına belediye başkanı başkanlık eder. Meclisin toplantıları halka açıktır. Meclis çoğunlukla toplanır, toplananların çoğunluğu ile karar alır. İl genel meclisinin tersine, belediye meclisinin tüm kararları değil ve fakat 1580 sayılı Kanunda sayılan kararları vesayet denetimine tabidir (Günday 1996, s.421).

b. Belediye Encümeni:

Belediye idaresinin sürekli görev yapan ikinci derecede karar ve danışma organıdır. Belediye meclisi, belediye başkanı, belediye meclisince seçilmiş üyeler ve belediyedeki daire başkanlarından oluşur. Belediye Kanunu'na göre, encümendeki seçilmiş üyelerin sayısı, 2'den ve atanmış üyelerin sayısının yarısından az olamaz.

“Belediye meclisinin olduğu gibi, belediye encümeninin de kural olarak idari vesayet denetimine tabi olmayan kararları, belediye başkanının itirazı üzerine merkezi idarenin

vesayet denetimine tabi olmaktadır. Ancak, belediye encümeninin bazı kararları hakkında da doğrudan doğruya vesayet denetimi öngörölmüş olabilir. Örneğin, belediye encümeninin alacağı kamu yararı kararı mahallin en büyük onamasına tabidir. Bu takdirde, bu kararlar belediye başkanının bir itirazı olmaksızın doğrudan doğruya onamaya tabi olurlar ve onanmadıkları sürece yürürlüğe girmezler.” (Kayan 2001, s.431).

c. Belediye Başkanı:

Belediye idaresinin başı ve yürütme organıdır. Belediye Başkanı, belediye sınırları içinde yaşayan seçmenler tarafından tek dereceli ve çoğunluk sistemi ile beş yıllık bir süre için seçilmektedir. “Belediye başkanının, seçimle işbaşına gelmesi genel bir kural ve gelenek olmasına rağmen; bazı durumlarda, Bakanlar Kurulunca gerek görülmesi halinde seçim yerine atama yolu da yasal olarak açık tutulmuştur. Ancak, uygulamada bu yola çok az başvurulmaktadır.”

III. Köy İdaresi Yapısı ve Görevleri

Köy idaresi, yöneticileri seçimle oluşan, köy yerleşim biriminin dirlik ve düzenini, gelişip kalkınmasını ve burada oturan halkın ortak ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan, kamu tüzel kişiliğine sahip yerel yönetim kuruluşudur (Aytaç 2000, s.19).

Köy kurma yetkisi İçişleri Bakanlığına tanınmıştır. 442 sayılı Kanunda, köyün görevleri ayrıntılı bir biçimde belirtilmiş ve bunlar “isteğe bağlı” ve “zorunlu” olmak üzere iki grupta toplanmıştır. “Sağlık, temizlik, yol, su ve okul işleri zorunlu; köye hamam, çamaşırılık, pazar yeri, çarşı yapmak gibi hizmetler köyün isteğe bağlı görevleri arasında yer almıştır. Köyle ilgili zorunlu görevler ise çoğu zaman ya doğrudan doğruya ya da köy idaresiyle işbirliği halinde merkezi idare tarafından yürütölmektedir.” (Çelebi 2003, s.16)

1.2. AVRUPADA YEREL YÖNETİM VE YEREL ÖZERKLİK

1.2.1. Avrupa’da Yerel Yönetimlerde Özerklik Şartı

1.2.1.1. Avrupa’da Yerel Özerklik Şartı Tanımı

Avrupa ülkeleri geçmişte yaşanan savaşlar ve ayrılıklardan sonra hızlı bir şekilde bir araya gelmeye ve ortak bir platform oluşturarak güçlenmeye çalışmışlardır. Bu doğrultuda meydana gelen gelişmeler yerel özerklik temelinde olmuştur.

Özerklik, muhtariyet ve otonomi eş anlamlı kavramlardır. Hareketinde serbest olanı ifade eden muhtar sözcüğünden türetilmiş olan muhtariyet, iradesi ve iradesi kendi olma, erkinlik durumunu ifade eder (Alada 2008, s.2)

Avrupa Konseyi, geleceğin birleşik Avrupa’sının en önemli temel taslarından birinin özerk yerel yönetimler olduğu inancıyla, her Avrupalının üzerinde kolayca birleşebileceği, ortak bir toplumsal değer olan yerel özerkliğe, kuruluşundan bu tarafa büyük önem vermekte ve bu kurumdan, Avrupa’nın bütünleşmesinde önemli hizmetler beklemektedir (Keleş 1998, s. 48).

Avrupa’da yerel özerklik kavramı ilk olarak 1953 yılında Versailles’te toplanmış olan 1. Avrupa Komünleri Meclisi toplantısında gündeme getirilmiştir. Toplantıda, özerklikle ilgili ilkeler ve tanımlar benimsenmiş ve yerel özerklik kavramının bir protokol ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne eklenmesi ya da bu konuda ayrı bir sözleşme hazırlanması önerilmiş ancak o dönemde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi bu öneriyi reddetmiştir (Keleş 1998, s. 27).

Daha sonra 1957 yılının Ocak ayında toplanan Avrupa Komünler Meclisinin yerel yönetimler konferansında yerel özerklik kavramının tanımı ve nitelikleri belirlenmiştir. Yerel özerklik ilkesinin nitelikleri şu şekilde sıralanmıştır (Keleş 1998, s. 48-49):

a) Yerel özerkliğe saygı gösterilerek, yerel yönetim birimlerinin, yönetim kademelenmesindeki basamaklardan biri olarak görülmesi,

b) Yerel yaşamın özgül ve partiler üstü niteliğinin korunarak, belediye meclis üyelerinin ve başkanların, belirli toplum kesimlerinin ve siyasi partilerin değil, tüm kentin ve kentlinin hizmetinde olmalarının sağlanması,

c) Devletler ile komünler arasındaki ilişkilerin düzenlenerek, merkezi yönetimce uygulanan denetim ve gözetiminin ortadan kaldırılmasını ve gerekiyorsa işlemlerin yasaya uygunluğunun, bağımsız yargı organlarınca denetlenmesinin sağlanması,

d) Komün maliyesine özerklik sağlanarak, yasa koyucunun komünlere sağladığı kaynakların özgürce kullanılması ve kentlinin genel yararları için gerekli görülen harcamaların yerel kararlara uygun olarak yapılabilmesinin, anayasalarca güvence altına alınması,

e) Gerçek bir komün bilincinin geliştirilerek, komün özerkliğinin kamuoyuna mal edilmesi, onun tarafından benimsenmesi ve bu özerkliğe halkın sahip çıkmasının sağlanması gerektiği, özetlenerek kabul edilmiştir.

1968 yılına gelindiğinde ise Avrupa daimi komitesi tarafında yerel özerklik ilkelerinin belirlendiği belge üyeler tarafından imzalanmıştır. 1980'li yıllara gelindiğinde Avrupa konseyi yerel özerklik ilkesinin üye devletler tarafından yasallaştırılmasını ve anayasalarına koyulmasını önermiştir. Avrupa konseyinin yasallaştırılmasını istediği ilkenin içeriği şu şekilde belirlenmiştir (Keleş 1998, s. 57):

a) Yerel özerklik ilkesinin anayasalarda yer alması önerilmiştir,

b) Özerkliğin, kamu hizmetlerinin önemli bir bölümünün, yurttaşların yararına olarak, yerel yönetimlerin sorumluluğu altında yerine getirilmesi demek olduğu vurgulanmıştır,

c) Bu hakkın serbest, eşit, gizli, dolaysız, genel oy kurallarına göre seçilmiş organlar eli ile kullanılması öngörülmüştür,

d) Bir başka kuruluşa açıkça bırakılmamış olan yerel hizmetlerin yerel yönetimlerce görülmesi ilkesi benimsenmiştir.

1985 yılında ise Strazburg'ta yapılan Avrupa Bakanlar Konferansı toplantısında, Avrupa özerklik ilkesi yeni düzenlemelerin yapılmış ve Avrupa yerel yönetimlerde,

yerel özerklik şartı ilkesi kesinleştirilmiştir ve 15.10.1985 tarihinde imzalanarak resmileştirilmiştir (Resmi Gazete 03.10.1992 – 21364). Avrupa yerel yönetimlerde yerel özerklik şartı genel olarak üç ana bölümden oluşmaktadır. Bu bölümleri ve içeriğini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Keleş 1995, s.23):

i. Birinci Bölüm

Bu bölüm, 10 maddeden ve 30 paragraftan oluşmaktadır. Bu bölümde özerk yerel yönetim ilkesi ve özerk yerel yönetimlerin nitelikleri düzenlenmiştir.

ii. İkinci Bölüm

Bu bölümde, birinci bölümdeki kurallara uyulmasını sağlamak amacıyla devletlere düşen yükümlülükler düzenlenmiştir. Bu bölümde yer alan 12. maddede, birinci bölümde yer alan 30 paragraftan 14'nün kabulü zorunlu ve 16'sının ise kabulü isteğe bağlı paragraflar olduğu belirtildikten sonra Özerklik Şartı'na taraf olmak isteyen ülkelerin kabulü zorunlu 14 paragraftan asgari 10 tanesi kabul edilmek suretiyle toplam 20 paragrafın kabul edilmesi gerektiği öngörülmüştür.

iii. Üçüncü Bölüm

Bu bölümde ise yürürlük ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır.

2007 yılının Ekim ayında Avrupalı bakanlar tarafından İspanya'nın Valencia şehrinde yapılan görüşmelerde Avrupa'da yerel özerklik şartıyla ilgili yeni protokoller oluşturulmuştur. Valencia Deklarasyonu olarak adlandırılan bu toplantıda yerel yönetimlerde özerklik şartıyla ilgili olarak belirlenen yeni hükümler şu şekilde özetlenebilir;

- a) Yerelde demokrasi daha fazla kökleşmelidir,
- b) Yurttaşların karar alma mekanizmalarına katılımını artırıcı politikalar daha fazla izlenmelidir.
- c) Kentlilerin katılım ve bilgilenme hakları teminat altına alınmalıdır.
- d) Kentlilerin katılımını sağlamak için AYYÖŞ'ne bir ek protokol yapılmalıdır.

e) AYYÖŞ ek protokolünün taslak çalışmaları Avrupa Konseyi tarafından sürdürülmelidir.

Ülkemizde yerel yönetimlerde özerklik şartı Büyük Millet Meclisi tarafından 08.05.1991 tarih ve 3723197 sayılı yasa ile onaylanarak 03.10.1992 tarih ve 2364 sayılı Resmi Gazete ile yayınlanmış ve yürürlüğe girmiştir. 08.05.1991 tarih ve 3723 sayılı “Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartının Uygun Bulunduğuna dair Kanun” ise 4 maddeden oluşmaktadır.

Kanunu 1. maddesinde, Türkiye'nin kabulü zorunlu 14 paragraftan 13 paragrafı ve kabulü isteğe bağlı 16 paragraftan ise 7 paragrafı kabul ettiği tek tek sayılmak suretiyle belirtilmiştir. Böylece Türkiye'nin kabulü zorunlu paragraflardan olan 11. maddeyi ve kabulü isteğe bağlı 9 paragrafı toplamda 10 paragrafı kabul etmediği öngörülmüştür (Resmi Gazete 03.10.1992 – 2364).

3723 sayılı onay kanununun 2. maddesinde ise “bilahare kabulünü beyana, Bakanlar Kurulu yetkilidir” şeklindeki düzenleme ile kabul edilmeyen 10 paragrafa yönelik çekincenin kaldırılması için Bakanlar Kuruluna yetki verilmiştir. Ancak bu yetki, kanunun yürürlüğe girdiği 03.10.1992 tarihinden bu tarafa kullanılmamıştır. Kanununun 3. maddesinde yürürlük tarihi ve 4. maddesinde ise yürütme için yine Bakanlar Kuruluna verilen yetki düzenlenmiştir (Resmi Gazete 03.10.1992 – 2364).

Türkiye, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nı 3723 sayılı yasayla onaylamış ve onaylama sırasında yasada belirtilen çekincelere yer vermiştir. Aşağıda belirtilecek olan bu çekincelerin sayısı, şart'ın 12. maddesinde yer alan ve onaylama dışında bırakılabileceği belirtilen sayının altındadır. Şart daha sonra, 3723 sayılı yasanın 1. maddesinde öngörüldüğü biçimde, Bakanlar Kurulu Kararı ile 06.08.1992 tarihinde yeniden onaylanmıştır. Söz konusu çekince maddeleri şunlardır (Resmi Gazete 03.10.1992 – 2364):

a) Yerel yönetimleri doğrudan ilgilendiren tüm konulara ilişkin planlama ve karar alma süreçleri içinde, kendileriyle olanaklar ölçüsünde zamanında ve uygun biçimde danışılacaktır.

- b) Kanunla düzenlenmiş daha genel hükümlere hanel getirmemek koşuluyla, yerel yönetimler kendi iç idari örgütlenmelerini, bunları yerel ihtiyaçlara uyumlu kılmak ve etkin idare sağlamak amacıyla, kendileri kararlaştırabileceklerdir.
- c) Yerel olarak seçilmiş kişilerin görevleriyle bağdaşmayacak işler ve faaliyetleri kanunla veya temel hukuki ilkelere göre belirlenir.
- d) Yerel yönetimlerin idari denetimi; denetleyen makamın müdahalesinin korunması amaçlanan çıkarların önemiyle orantılı olarak sınırlandırılmasını sağlayacak biçimde yapılmalıdır.
- e) Yerel yönetimlere sağlanan kaynakların dayandığı mali sistemler, görevin yürütülmesi için gereken harcamalardaki gerçek artışların izlenebilmesine olanak tanınmasına yetecek ölçüde çeşitlilik arz etmeli ve esneklik taşımaktadır.
- f) Yeniden dağıtılan kaynakların yerel yönetimlere tahsisinin nasıl yapılacağı konusunda, kendilerine uygun bir biçimde danışılacaktır.
- g) Mümkün olduğu ölçüde, yerel yönetimlere yapılan hibeler belli projelerin finansmanına tahsis edilme koşulu taşımayacaktır. Hibe verilmesi yerel yönetimlerin kendi yetki alanları içinde kendi politikalarına ilişkin olarak takdir hakkı kullanmadaki temel özgürlüklerine hanel getirmeyecektir.
- h) Her devlet, yerel yönetimlerin ortak çıkarlarının korunması ve geliştirilmesi için uluslararası yerel yönetimler birliklerine katılma hakkını tanıyacaktır.
- i) Yerel yönetimler kanunla öngörülen şartlar dahilinde, başka devletlerin yerel yönetimleriyle işbirliği yapabilirler.
- j) Yerel yönetimler kendi yetkilerinin serbestçe kullanımı ile anayasa veya ulusal mevzuat tarafından belirlenmiş olan özerk yönetim ilkelerine riayetini sağlanması amacıyla yargı yoluna başvurma hakkına sahip olacaklardır.

1.2.1.2. Avrupa’da Yerel Özerklik Şartının İlkeleri

Avrupa yerel yönetimlerde yerel özerklik şartının yerel özerklik, hizmette yerellik, halkın katılım ilkesi ve hizmetlerde etkinlik ve verimlilik olmak üzere dört ana ilkesi bulunmaktadır. Bu ilkeleri ve özellikleri aşağıdaki gibi belirtmek mümkündür.

1.2.1.2.1. Yerel Özerklik

Avrupa’da yerel özerklik şartı konusunda belirtildiği gibi yerel özerklik kavramı 1980’li yıllarda Avrupa gündemine alınmış bir kavramdır. Özerlik kavramının içerisinde muhtariyet ve otonomi kavramlarıyla yoğrulmuş bir anlam bulunmaktadır. AYYÖŞ’nin 3. Maddesi incelendiği zaman yerel özerk yönetim kavramının şu şekilde açıklandığı görülmektedir;

“Özerk yerel yönetim kavramı yerel makamların, kanunla belirlenen sınırlar çerçevesinde, kamu işlerinin önemli bir bölümünü kendi sorumlulukları altında ve yerel nüfusun çıkarları doğrultusunda düzenleme ve yönetme hakkı ve imkanı anlamını taşır.” Değişik bir tanımlama ile özerklik “Yerel yönetimin, kendisine bırakılmış olan kamu hizmetlerine ilişkin olarak anayasa ve yasalar (ve öteki hukuk kuralları) çerçevesinde, özgürce öncelikleri belirleme, uygulamaya ilişkin kararları alma, bunlar için kaynak yaratma, örgütleme ve uygulamayı gerçekleştirme yetkileri anlamındadır.” (Keleş 1995, s.20)

Yerel özerklik yönetimi anlayışında idari veraset, özerklik ve yerel demokrasi ilkeleri esas alınmıştır. Bu unsurlar arasındaki dengenin oluşturulmasına dayanan yerel özerklik yönetiminde ekonomik verimliliğin ve idari etkinliğin arttırılması da amaçlanmaktadır. Özellikle idari etkinliğin arttırılması, yerel yönetimlerdeki halkın kamu hizmetlerinden daha iyi ölçüde faydalanmasını sağlamak için ele alınmıştır. Bu şekilde yerel özerkliğin uygulanma amaçlarından en önemlisi gerçekleştirilecektir.

Yerel özerklik yönetiminin üç ana boyutu bulunmaktadır. Bu boyutları ve özellikleri aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür (TBD-KAV 1995, s.15):

I. Siyasal Özerklik: Federal yapıyı oluşturan her bir birimin kendisini ilgilendiren konularda belli ölçüde yasama ve yargı yetkilerine sahip olmaları anlamına gelmektedir.

II. Yönetmel Özerklik: Özerk kuruluşların kendi organları aracılığı ile kesin ve icrai kararlar alabilmeleri ve de karar ve hareket serbestisine sahip olabilmeleridir. Günümüzde, bu karar organlarının atama ile değil seçimle oluşturulmaları da yönetmel özerkliğin bir ön koşulu olarak kabul edilmektedir.

III. Mali Özerklik: Özerk kuruluşların ayrı malvarlığına ve gelir kaynaklarına sahip olabilmelerini ve kanunların öngördüğü esaslar çerçevesinde kendi organlarının kararlarına dayanarak harcama yapabilmelerini ifade etmektedir. Mahalli idareler merkezi idarenin kendisine verdiği veya kendi öz kaynaklarından sağladığı gelirleri kullanmada insiyatif sahibi olmalıdırlar. Mahalli idareler asıl olarak mali bakımdan yeterli imkanlara sahip olduğu surece özerktirler.

Yerel özerk yönetimlerle ilgili en üst konumda söz sahibi olan resmi yazı anayasada bulunmaktadır. Konuyla ilgili olarak anayasada belediyelerin özerkliğı ile ilgili olarak; belediyelerde yönetmel özerklik mali özerklikle birlikte gerçekleşmediğı sürece belediyelerin özerkliğinden söz etme olanağı bulunmamaktadır.

1.2.1.2.2. Hizmette Yerellik

Hizmette yerellik ilkesi halka yakın olan en yakın devlet birimleri tarafından hizmetlerin yerine getirilmesi anlamına gelmektedir. hizmette yerellik ilkesi incelendiğı zaman temelinde insan odaklı çalışan yönetim birimleri ve yönetim anlayışı olduğu görülmektedir.

Hizmette yerellik ilkesi yerel ve bölgesel halkın güvencesini sağlamak ve katılımını desteklemek amacıyla gündeme getirilmiştir. Bu ilkenin Avrupa Birliğı Antlaşması çerçevesinde içeriğı şu şekilde oluşturulmuştur: “Topluluk kendi mutlak (munhasır) yetki alanına girmeyen alanlarda, subsidiarite prensibine uygun olarak, ancak, önerilen eylemin amaçları üye Devletler tarafından yeterince sağlanamadığı ve dolayısı ile, önerilen eylemin derecesi veya etkileri sebebiyle, Topluluk tarafından daha iyi sağlanabileceğı durumlarda harekete geçecektir.” (Akyıldız 2000, s.26).

Hizmette yerellik ilkesinin, anlaşma içerisindeki içeriği incelendiği zaman merkezi yönetim tarafından yerine getirilmesi gereken büyük çaplı hizmetler dışında kalan hizmetlerin yerel yönetim birimleri tarafından yerine getirilmesinin amaçlandığı görülmektedir. Bu açıdan hizmette yerellik ilkesi kapsamında yerel yönetimleri destekleyici ve yetki alanını arttırıcı amaçların olduğu söylenebilir.

Hizmette yerellik ilkesi yerel yönetimlerde özerklik şartının en temel ilkelerinden birisidir. Avrupa Birliği Yerel Yönetimler Özerklik Şartı hükmünün 4. maddesinde içerisinde bu ilke şu şekilde ele alınmıştır;

“Kamusal sorumlulukların uygulanması, genel olarak tercihen, vatandaşlara en yakın makamlara bırakılmalıdır. Bir sorumluluğun (yani bir faaliyetin, işin) başka bir makama (yahut kuruluş veya kademeye) bırakılmasında, işin vusati, cinsi, etkinliği ve ekonominin gerekleri göz önünde tutulmalıdır” (Nalbant 1997, s. 212).

1.2.1.2.3. Halkın Katılım İlkesi

Halkın katılım ilkesi yerel bölgelerde yaşayan vatandaşın devletin siyasi kararlarına ve uygulamalarına katılımını sağlanmasıyla ilgili bir ilkedir. Bu ilke; halkın ve sivil toplum kuruluşlarının kamu siyasalarının belirlenmesinde, uygulanmasında ve denetlenmesinde iktidarı etkilemeye yönelik eylem ve işlemleri olarak tanımlanabilmektedir. Yerel yönetimlere halkın katılım ilkesi iki yol ile gerçekleşebilmektedir (Coşkun 1999, s.104):

- a) Yöre halkının yerel yönetimin karar ve yürütme organlarının belirlenmesine katılması, daha açık bir deyişle seçimine katılması,
- b) Yine halkın bir bölümünün karar ve yürütme organlarında görev alması.

Yerel yönetimlerde özerklik şartının halkın katılım ilkesi incelendiğinde bu ilkenin demokratik katılım ilkesiyle bağlantılı olduğu görülmektedir. Bu durum yerel yönetimlerin; “öncelikle yerel düzeydeki bir kısım sorunların çözümüne ilişkin girişim ve inisiyatifin o alanda yaşayan insanlara bırakılarak, bu insanların kendi sorunlarına sahip çıkmak suretiyle kendi kendilerini yönetme alışkanlığını kazanması olarak açıklanabilmektedir.”(Varol 2001, s. 206).

Halkın katılım ilkesinin demokratik katılımı ile ilgili olan kısmı Avrupa Kentsel Şartı Anlaşmasının 3. maddesinde ayrıca belirtilmiştir. Bu maddeye göre; kentsel gelişmenin temeli, özerk ve mali bağımsızlığı olan yerel yönetimlerde halkın doğrudan katılımının sağlanması şeklinde tanımlanmıştır.” (Demir 2006, s.34).

Halkın yerel yönetimlere katılım ilkesinin demokratik katılım ile bağlantısı AYYÖŞ’te de belirtilmiştir. AYYÖŞ’ün önsözünde konuyla ilgili şu açıklama yapılmıştır; “vatandaşların kamu işlerinin sevk ve idaresine katılma hakkının Avrupa Konseyine üye Devletlerin tümünün paylaştığı demokratik ilkelerden biri olduğunu kabul ederek..’ şeklinde bir ifade bulunmaktadır (Demir 2006, s.34).

Ülkemizde halkın yerel yönetimlere katılımı ile demokratik katılımın sağlanmasına ilişkin esaslar; “1988 yılında 298 ve 2820 sayılı Yasalar ile 2972 sayılı yerel yönetimler seçimlerini yeniden düzenleyen 3420 sayılı Yasanın Anayasa’ya uygunluk denetimiyle ilgili kararında “incelenen kural, çağdaş batı demokrasilerinin en güçlü niteliği olan katılımcılığın sürekli biçimde etkin olma ögesini önemli ölçüde zedeleyerek, bireyleri ve toplumu kamu işlerinde söz sahibi olmaktan uzaklaştırmaktadır...çağdaş demokrasilerde amaç, halkın kamu işlerinde etkinliğinin sağlanabilmesi için katılımın azaltılması değil artırılmasıdır” şeklinde ifade edilerek katılım ilkesinin demokratik katılımı ile ilgili belirlenmiştir (Gönül 1997, s.57).

Halk yerel yönetimlere katılımını en iyi oy kullanarak göstermektedir. Oy kullanmak en demokratik haklardan birisidir ve oy kullanarak halk yönetimde kimleri görmek istediğini ifade etmiş olan. Yönetimi yapacak olan sorumlu kişi belirli bir perspektife göre yönetim yapacağından dolayı halk oy kullanarak yönetim politikasının çerçevesini belirlemeye yardımcı olur.

1.2.1.2.4. Hizmetlerde Etkinlik ve Verimlilik

Yönetimlerde hizmetin etkinliği ve verimli olması tüm kaynakların etkin bir şekilde kullanılması ve sonuç olarak en üst seviyede başarıyı yakalamaya ilgili olan bir ilkedir. Devletin, vermiş olduğu hizmetleri halka götürürken mümkün olan en kısa ve en etkili yoldan hizmet götürmesi amaçlanır.

Yerel yönetimlerin hizmetleri yerine getirirken etkinlik ve verimlilik konularına dikkat etmeleri yerel özerklik şartının ekonomik boyutuyla da yakından ilgilidir. Yerel yönetimlerde hizmetin etkin ve verimli olması yerel yönetimlerin başta mali olmak üzere işgücü, ekipman vs. gibi hizmetlerini yerine getirmeye yarayan araçları verimli, dengeli ve akılcı kullanmalarıyla gerekmektedir.

Yerel yönetimlerde etkinlik ilkesinin başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için yapılması gereken bir takım çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmaları şu şekilde sıralamak mümkündür (Öner 1997, s.218):

- a) Yerel yönetimlerin örgütsel yapısı hesap verilebilirlik esasına dayanmalıdır,
- b) Yerel hizmetlerden yararlananlar, bu hizmetin bedelini ödemelidirler,
- c) Birbirine komşu yerel yönetimler hizmetleri daha ekonomik olarak yerine getirme adına birbirleriyle işbirliğine gitmelidirler,
- d) Yerel yönetimlerde mali sorumluluk anlayışı güçlendirilmelidir,
- e) Seçilmişlere, yüklenmiş oldukları görevleri daha iyi bir şekilde yerine getirmeye yönelik eğitimler verilmelidir.

Yerel yönetimlerde hizmette etkinlik ve verimlilik ilkesiyle ilgili yukarıda belirtilmiş olan çalışmalar incelendiği zaman halka hizmet götürülürken tam kalite anlayışına göre hareket edilmesi gerektiği görülmektedir. Kalite özellikle iş dünyasında üzerinde durulan bir kavramdır fakat, yönetimlerin verdiği hizmetler de benzer kalite anlayışının benimsenmesi verimliliği ve etkinliği artırıcı yönde etkilerde bulunmaktadır.

Yerel yönetim hizmetlerinin etkinliği ve verimliliği konusunda kalite anlayışın benimsenirken iş dünyasında benimsenmiş olan toplam kalite yönetimi felsefesi benimsenebilir. Bu felsefe çerçevesinde yerel yönetimlerin hizmetleri halka götürürken dikkat etmesi gerek hususlar şu şekildedir (Coşkun 1998, s. 84-85):

- a) Toplam kalite yönetiminin uygulanmasından öncelikle yapılacak iş, üst yönetimin bu konuda bilgilendirilmesidir. Toplam kalite yönetiminin bir slogan olarak kalmaması

için, en başta yerel yönetim temsilci ve yöneticilerinin toplam kalite felsefesine inanmaları ve bu konudaki çalışmalarını gönülden desteklemesi gerekmektedir.

b) İkinci olarak toplam kalite yönetimi çalışmalarını planlayacak, koordine edecek, yürütecek ve sonuçlarını izleyecek bir örgüt yapısının ve çalışma gruplarının oluşturulması gerekmektedir. Bu bağlamda performans standartları belirlenmeli, stratejik yönetim ilkesine uygun analizler ve uygulamalar yapılarak sıfır hata ilkesine ulaşılması hedeflenmelidir.

c) Son olarak yerel topluluk üyeleri vatandaş olarak değil müşteri olarak düşünölmeli ve işlerin yürütümünde maksimum etkinlik ve verimlilik sağlanarak müşteri memnuniyeti sağlanmaya çalışılmalıdır.

1.2.1.3. Avrupa Yerel Özerklik Sorununa Göre Yetki ve Görev Dağılımı

1.2.1.3.1. Avrupa Konseyi ve Yerel Özerklik Şartı

Avrupa Konseyi 1949 yılında kurulmuştur. Türkiye ise bu konseye 1950 yılında üye olmuştur. Avrupa birliğine üye olan devletler ayrıca Avrupa konseyine de üyedir. Konseyin genel merkezi Fransa'nın Strasbourg şehrindeydir. Konsey yerel yönetimler meclisi ve bölgesel yönetimler meclisi olmak üzere ikili meclis sistemiyle organize olmuştur. Konseyin genel amacı insan haklarını korumak, çoğulcu demokrasiyi yaygınlaştırmak, Avrupa kültürünü korumak ve ölkelerin çeşitli sorunlarına çözüm önerileri getirmektir (<http://www.coe-recruitment.com/index.aspx>).

Avrupa Konseyi yerel yönetimlerde özerklik şartını getirmiş olan kurumdur. Konsey üyelerinin imzaladığı AYYÖŞ' anlaşması ile konsey yerel yönetimlerde özerklik üzerin en yoğun çalışan topluluk olma özelliğindedir. Konsey yerel yönetimlerle ilgili olarak oluşturduğu Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresinde alınan kararlar çerçevesinde yerel yönetimlerle ilgili işlevler şu şekilde belirtilmiştir (TBD-KAV 1994, s.29):

a) Yerel birimlerin, Avrupa Konseyi'nin yerel topluluklarla ilgili çalışmalarına daha etkin bir biçimde katılmalarını sağlamak,

- b) Avrupa ülkelerinde, halkın gönenci ve çıkarları doğrultusunda bölgeler düzeyinde var olan kültürel ve ekonomik farklılıkları da göz önünde bulundurarak, gerçekten özerk olan yerel ve bölgesel yönetim yapıları oluşturmak,
- c) Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde geniş ölçüde onarım görmekte olan yerel ve bölgesel demokrasiye destek vermek,
- d) Bütün Avrupa'da bölgeler ve belediyeler arasındaki işbirliğini özendirmek ve desteklemek.

Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi yerelleşme ilkesini ve uygulamaları yakından takip etmektedir. Konseyin yerel yönetimlerle ilgili olarak yapmış olduğu çalışmalardan bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür (Toker 1999, s.27-28):

- a) Ulusal sınır bölgelerinin her iki tarafındaki belediye ve bölge yönetimleri arasındaki işbirliğini öngören, sınırlarda bölgesel planlama, ekonomik kalkınma ve çevre korunması gibi model düzenlemeleri içeren Avrupa Sınır Ötesi İşbirliği Sözleşmesi,
- b) Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu çerçevesinde, yerel yönetimlere kentli haklarına saygılı yönetim ve yaşanabilir kentler için kirlilik, çevre, güvenlik, konut, tarihi mirasın korunması, vb. gibi yönetim konularında yol gösterici ipuçları içeren Avrupa Kentsel Şartı,
- c) Yabancıların yaşadıkları ülkelerde yurttaşlık ve politik haklarını kullanabilmelerini düzenleyen Yabancıların Sosyal Yaşama Yerel Düzeyde Katılmaları Antlaşması,
- d) Bölge ve azınlık dillerinin eğitim ve öğretiminin yanı sıra, halk arasında yazılı ve sözlü olarak sosyal ve ekonomik içeriğiyle kullanılmasını özendirerek yaşatılmasını sağlamak için Avrupa Bölgesel ve Azınlık Dilleri Şartı,
- e) Yerel ve bölgesel yöneticiler arasında, Avrupa düzeyinde işbirliğinin kurulmasını sağlayan ve yerel yönetimler idaresinde pratik yöntemler tanımlayan Avrupa Eğitim Organizasyonları Ağı, Özellikle Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin yerel ve bölgesel öz yönetimlerini yeniden kurma süreçlerine çeşitli alanlarda teknik ve hukuki yol gösterici nitelikteki LODE (Local Democracy) programı,

f) Gençleri yaşadıkları yerlerin sorunlarına karşı ilgili hale getirmek ve geleceğin yönetimlerine hazırlamak için Gençlerin Yerel ve Bölgesel İlişkilere Katılım Şartı.

Avrupa Konseyi'nin yukarıda yerel yönetimlerle ilgili olarak yukarıda sıralar çalışmaları incelendiği zaman, yerel yönetimlerde özerklik kavramının yanı sıra demokratik katılım ilkesini de benimsediği görülmektedir. Demokrasinin yerel yönetimlere kadar indirgenmesini sağlayan bu çalışmaların demokratik katılımı desteklediği gözlenmektedir.

1.2.1.3.2. Avrupa Parlamentosu Ve Yerel Özerklik Şartı

Avrupa Parlamentosu 1951 yılında kurulmuştur. Yaklaşık 492 milyon vatandaşın temsil edildiği parlamentonun seçimleri üye vatandaşların oyları ile beş yılda bir yapılmaktadır. Parlamento çeşitli görüşteki vekillerin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. En geniş vekil grubu Hıristiyan Demokratlar ve Sosyalistlerdir. Avrupa Parlamentosu danışma işlevi gören, görüş bildiren, bazen onay veren ve daha çok siyasi nitelikte kararlar alan bir organ hüviyetindedir (İKV 2004, s.66).

Avrupa Parlamentosu'nun yerel ve bölgesel yönetimlere ilişkin aldığı en önemli kararlar 1994 ve 1996 yılında Brüksel'de yapılan konferanslarda alınmıştır. 1994 yılı konferansında yerel yönetimlerde özerklik şartı üzerinde önemle durulmuştur. Konferansta konuya ilişkin olarak alınan kararların başlıkları şunlardır (Keleş 1995, s. 26-27):

- a) Yerellik ilkesi ve Bölgeler Komitesi.
- b) Yerel özerklik, üye devletlerde yurttaşların temsili ve yerel yönetim türleri.
- c) Avrupa yurttaşlığı, yerel seçimler ve öteki katılım yöntemleri.
- d) Yerel yönetimler ve insan haklarına saygı.
- e) Daha büyük bir ekonomik ve toplumsal uyumun sağlanmasına yönelik yerel gelişme izlencelerinin uygulanmasında Topluluğun siyasal ve akçal müdahalesi.
- f) Kentsel sorunlar ve yerel gelişme için topluluğun sahip bulunduğu araçlar.

- g) Yerel yönetimlerin planlamadaki rolü.
- h) Avrupa Topluluğu ülkeleri ve Topluluk dışındaki ülke yerel yönetimleri arasındaki işbirliği.
- i) Çevrenin korunması ve kültür konularını da içeren, Topluluğun kullandığı plan ve yöntemler.

Avrupa Parlamentosunun 1996 yılında yapmış olduğu konferansta yerel ve bölgesel yönetimlerle ilgili olarak alınan kararların başlıkları ise şunlardır (Keleş 1995, s. 26-27):

- a) Birlik sınırları içindeki bütün bölgelere ekonomik gelişme için eşit şans tanınması.
- b) Bütün bölgelerin eğitim, sağlık, altyapı gibi hizmetlerden yararlanmalarının sağlanması.
- c) Bütün bölgelerde öncelikle istihdam yaratma sorununun çözülmesi.
- d) Birliğin politikalarının uygulanmasının bölgeler üzerinde yaratacağı olumlu ve olumsuz etkilerin hesaba katılması.
- e) Avrupa Birliği yurttaşlarının demokratik, ekonomik ve toplumsal yaşama katılma haklarının desteklenmesi.
- f) Mekansal ve siyasal uyumun dikkate alınması.

Avrupa Parlamentosu'nun yerel yönetimlerde özerklik şartıyla ilgili olarak yapmış olduğu bir diğer önemli çalışma demokrasi kavramıyla ilgilidir. Avrupa Birliği vatandaşlarının yerel yönetimlerle ilgili olarak belirttikleri şikayetleri Avrupa Parlamentosu'na bildirebilmektedirler. Bu noktada ombudsmanlık görevi gören parlamento yerel yönetimlerde demokrasi kavramını da uygulamaya çalışmaktadır.

1.2.1.3.3. Avrupa Birliği ve Yerel Özerklik Şartı

Avrupa Birliği, Avrupa Topluluğu'nun temelleri üzerine kurulmuştur. 1. ve 2. Dünya Savaşları sonrasında kötüye giden ekonominin ve bozulan dengelerin yeniden iyileştirilmesi için Almanya ve Fransa'nın önderliğinde İtalya, Hollanda, Lüksemburg gibi devletlerinin bir araya gelmesi sunucunda Avrupa Topluluğu oluşturulmuştur. Zamanla genişleyen topluluk 1992 yılında Avrupa Birliği'ne dönüştürülmüştür.

Avrupa Birliği'nin oluşması Avrupa'da yerel yönetimlerde özerklik şartını destekleyici yönde bir gelişme olmuştur. Birliğin üye ülkelerinde bulunan insanlara daha iyi hizmetin götürülmesi için yerel yönetimlerde özerklik şartı gerekli olmuştur.

Avrupa Birliği ülkelerinde merkezi-yerel yönetim ilişkileri farklı prensipler çerçevesinde şekillenmiş olmasına rağmen, üye ülkelerde yerel yönetim birimlerinin özerkliği ve yerel halkın karar alma mekanizmalarına aktif olarak katılabilmeleri çeşitli yasal düzenlemelerle güvence altına alınmıştır (Tosun 2007, s.12).

Avrupa Birliği'nin yerel yönetimleri konu alan anlaşmasında, bölgeler komitesi danışma organı oluşturulmuş ve Avrupa yerel yönetimler özerklik şartı'nda bulunan yerellik ilkesine vurgu yapılmıştır. Avrupa Birliği yerel yönetimlerde özerklik şartını güçlendirmek için hizmetlerin yurttaşa en yakın birimler tarafından yapılmasını öngörerek yerel yönetimlerde, yerellik ilkesini desteklemiştir. Avrupa Birliği'nin yerel yönetimlere yönelik yasal düzenleme başlıkları ve içerikleri şu şekilde oluşturulmuştur (<http://www.ibb.gov.tr/sites/Avrupa-Birliği/Sayfalar/YerelYonetimleriIlgilendirenMuktesabat.aspx>):

- i. Çevre:** Topluluk politikaları ve özellikle çevre politikalarının amacı, sürdürülebilirliği sağlamaktır. Çevre konusundaki yasal düzenlemelerin güçlendirilmesi ve uygulanması için yerel yönetimlere izin verme ya da denetleme yetkisi verilmiştir.
- ii. Sağlık:** Bu konuda özel ilgi gösterilmesi gereken alan halk sağlığıdır. Yerel yönetimler, halk sağlığı konusunda zorlayıcı tedbirler getiren, bu tedbirlerin uygulamasını izleyen ve gerekli olduğu takdirde cezai yaptırımlara başvuran

kurumlardır. Yerel yönetimlerin çevre ve sağlık birimleri gıda güvenliği ve temizliği konusundaki yasaları uygulamaktan sorumludur.

iii. Ulaşım: Yerel yönetimler transit geçişler sağlamanın yanı sıra yol güvenliği (geçiş kayıtları, ehliyetler, arabaların güvenliği, tehlikeli maddelerin ulaşımı) ile sürücüler için sosyal güvenlik kayıtlarının standartlaştırılması alanlarındaki AB direktiflerini yerine getirmekle yükümlüdürler.

iv. Güvenlik: AB içinde yerel düzeyde yer alan ve özellikle örgütlü suç, kara para aklama, uyuşturucu kaçakçılığı ve terorizm gibi eylemlere karşı mücadele edecek mevcut yapıların etkili hale getirilmesi çalışmaları içinde yerel yönetimlere de önemli görevler düşmektedir.

v. Enerji: AB üyesi birçok ülkede, enerji arzının büyük bir bölümü –özellikle orta ve büyük ölçekli kentlerde-belediye kuruluşları ya da yerel ve bölgesel yönetimlerin ortak olduğu kuruluşlarca sağlanmaktadır. İç pazar için elektrik ve doğalgaz satın alma ve dağıtma direktifleri, AB üye ülkelerinin yerel yönetimlerinin uygulamak zorunda olduğu yönetmeliklerdir.

vi. Rekabet Hukuku: Burada yer alan düzenlemelerin amacı kamuya ait olan kuruluşlar ve özel kuruluşlar arasındaki farkı azaltmaktır. Bunun için Amsterdam Antlaşması'nın 86/1. maddesinde kamu kuruluşlarının piyasada avantajlı konumda bulunmaması gerektiği vurgulanmaktadır.

vii. Serbest Dolaşım: Bu alanda kural koyma ve politika yürütme durumunda olan yerel yönetimler Amsterdam Antlaşması'nın 39 ve 43. maddelerinin işçilerin serbest dolaşımı ve kişilerin işyeri kurma ve o ülkede yerleşmesine yönelik yükümlülüklerini uygulamak zorundadırlar. İşçilerin serbest dolaşım hakkı bir işveren olarak yerel yönetimleri de ilgilendirmektedir.

viii. Sosyal Politika: AB muktesebatı'nda bu alanda yer alan düzenlemeler, çalışma yerinde sağlık ve güvenliğin sağlanması, fırsat eşitliği, sosyal güvenlik ve emeklilik konularını içeren 50'ye yakın direktifle düzenlenmiştir. Yerel yönetimler bu direktifleri uygulamakla yükümlüdürler.

ix. Kamu İhaleleri: AB’de mal, hizmet ve insanların serbest dolaşımını güvenceye almak için kamu satın alımları rekabet ortamına açılmalıdır. 1970’ten bu yana yayınlanmış ve sayısı 15’i bulan direktifler bu açılmanın yasal temelini oluşturmaktadır. AB’de kamu ihaleleri şeffaflık, nesnellik ve ayrımcılığın engellenmesi ilkeleri çerçevesinde gerçekleştirilmelidir.

x. Yerel Vergiler: Bazı ülkelerde yerel ya da bölgesel yönetimler tarafından uygulanan farklı vergiler, malların serbest dolaşımı ilkesine ters düştüğü için AB tarafından yasaklanmıştır.

xi. Yerel Seçimler: AB’de üye ülkelerde ikamet eden her AB vatandaşı, o ülkenin vatandaşı olsun ya da olmasın, yaşadığı ülkenin yerel seçimlerinde aday olma ve oy kullanma hakkına sahiptir. Bu konuda AB’de bir yönetmelik bulunmaktadır.

1.2.2. Bazı Avrupa Ülkelerinde Yerel Özerklik Şartı

Yerel yönetimlerde özerklik şartı Avrupa ülkelerinde eskiden beri uygulanmaktadır. Yerel yönetimlerde özerklik şartının en belirgin olarak görüldüğü iki Avrupa ülkesi İngiltere ve Fransa’dır. İngiltere ve Fransa’da yerel yönetimlerde özerk yönetim şartı uygulamaları aşağıda belirtilmiştir.

1.2.2.1. İngiltere’de Yerel Özerklik Şartı

İngiltere’de yerel yönetimlerde özerklik şartı AYYÖŞ anlatması kapsamında yürütülmektedir. İngiltere’de yerel yönetimler iç ve dış denetime tabii olarak yönetilmektedir. İç denetim yerel yönetimlerin kendi maliye personeline denetlenmesini ifade etmektedir. Dış denetim ise bakanlık tarafından görevlendirilen mufettişler tarafından yapılan denetimi ifade etmektedir (Özarslan 1994, s.179).

İngiltere’de yerel yönetimlerin özerkleştirilmesi, kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi ise başlamıştır. 1980’li yıllarda başlayan özelleştirme hareketleri ile kamu hizmetlerinin yerel yönetimler çapında yeniden düzenlenmeye başlamıştır. Örneğin bu dönemde limanlar, demiryolları gibi ulaşım hizmetleri özelleştirilmeye başlanarak yerel yönetimlerin özerkliğine adım atılmıştır.

İngiltere’de yerel yönetimlerin özerkleşmesi şartının önemli ilkelerinden olan halkın katılım ilkesi de uygulamaya alınmıştır. Özellikle belediyelerin karar alma sürecine katılan halk yerel yönetimlerde katılımcılık ilkesinin uygulanışına örnek teşkil etmektedir. Bu amaçla belediyelerde halkla ilişkiler birimleri kurulmak suretiyle bu birimler tarafından halka çeşitli konularda (okul, yol, trafik vs. gibi) bilgi vermek amacıyla sık sık toplantılar yapılmaktadır.

İngiltere’de ayrıca Beyaz Kitap yöntemi uygulanmaktadır. Bu yöntem ile yerel yönetimler, her hangi bir konuda karar almadan önce konuyu bütün yönleriyle açıklayan ve önerileri belirten Beyaz Kitap denilen yayınları halka dağıtmakta ve halkın düşünce ve önerilerine göre de kararlarına yön vermektedirler (Yüksel s.288).

İngiltere’de yerel yönetimlerin özerklik şartına örnek gösterilecek bir diğer uygulama ise yerel yönetimlerin personel alımı ve diğer işlemleri alanındadır. İngiltere’de yerel yönetimler, kendi personelinin göreve alınması, görevden alınması, disiplin ve diğer özlük hakları konusunda yetkilidirler.

1972 tarihli kanuna göre mahalli idareler ihtiyaç gördükleri personeli atama yetkisine sahiptirler. İlgili bakanlıklar meclis tarafından atanan veya istihdamı uygun görülen eğitim, sosyal servis ve polis üst düzey görevlilerinin atanmalarının onanması konusunda yetkilidirler (İç İşleri Bakanlığı 1999, s. 338).

1.2.2.2. Fransa’da Yerel Özerklik Şartı

Fransa yerel yönetimlerde özerklik şartının belirgin olarak uygulandığı bir diğer Avrupa ülkesidir. Fransa da İngiltere gibi AYYÖŞ anlaşmasının maddeleri çerçevesinde yerel yönetimlerde özerklik şartını uygulamaktadır.

Özellikle 1980 yılından sonra gündeme alına yerel yönetimlerde özerklik şartı gereği doğrultusunda, il özel yönetiminin yürütme organının, il meclisi tarafından seçilecek olan meclis başkanı olacağı hükme bağlanmıştır. Aynı yasa daha önce vali tarafından üstlenilmiş olan il özel yönetimlerinin yürütme ile ilgili bütün görevlerini de meclis başkanına aktarmıştır (Yılmaz 2004, s.27).

Fransa’da 2003 yılında yapılan anayasal düzenlemeler sonucunda yerel yönetimlerle ilgili önemli kararlar alınmıştır. AYYÖŞ antlaşmasının 10. maddesini ilgilendirilen yerel yönetimlerle ilgili önemli düzenlemeler şunlardır (İç İşleri Bakanlığı s. 338):

- a) Yerel yönetimler teriminin yerine, merkez-yerel ikiliğini kaldıracak şekilde “ülkesel yönetimler” terimi getirilmiştir. Ayrıca 1982 yılında yasa ile kurulan bölge yönetimi anayasal güvenceye kavuşturulmuştur.
- b) Yerel seçmenlere, ülkesel yönetimlerin karar organlarının gündemine girmek üzere dilekçe verme hakkı tanınmıştır. Ayrıca ülkesel yönetimlere, kararları için halkoyuna başvurma yetkisi verilmiştir.
- c) Ülkesel yönetimler yasada belirlenmiş olmak ve temel hak ve özgürlüklere ait olmamak koşuluyla, deneme amacıyla, belirli bir konu ve süre için, yasa ve düzenleyici işlemlerin dışına çıkabilmektedirler. Bu yetki ile ülkesel yönetimler, deneme süresi boyunca, kendilerine özgü bir hukuksal yapı oluşturabilecekleridir.
- d) Ülkesel yönetimler, yasalarla belirlenmiş koşullarda serbestçe kullanabilecekleri kaynaklardan yararlanır” denilmek suretiyle ülkesel yönetimlerin mali özerklikleri güvence altına alınmaya çalışılmıştır. Değişikliğe göre, yasa ülkesel yönetimlere, belirlenmiş kaynaklar içinde matrah ve oran saptama yetkisi verebilmektedir.
- e) Devlet ile ülkesel yönetimler arasındaki tüm yetki aktarımlarına, devlet tarafından aktarılan hizmetler için harcanmakta olanlara eşit kaynak aktarımları eşlik edecektir. Yani ülkesel yönetimlerin harcamalarını artıran tüm yetkilere yine yasayla belirlenecek kaynaklar eşlik etmek zorundadır.

AYYÖŞ’in 2. maddesi “Özerk yerel yönetimler ilkesi ulusal mevzuatla ve uygun olduğu durumlarda anayasa ile tanınacaktır” şeklindedir. Yerel yönetimlerin hukuki statüsü Fransız Anayasası’nda 72. madde ile düzenlenmiştir. 72. Maddenin 3. fıkrasında yerel yönetimlerin özerkliği açıkça vurgulanmıştır. Aynı maddenin 2. fıkrasında ise “yerel yönetimler, kendi ölçeklerinde daha iyi hayata geçirebilecek yetkilerin kullanımı için tüm kararları almak görevine sahiptir” denilmek suretiyle yerel özerklik ilkesine atıfta bulunulmuştur.

2.YEREL YÖNETİMLER VE DEMOKRATİK KATILIM

2.1.DEMOKRASİ KAVRAMI

Demokrasinin kelime anlamı olarak çeşitli kavramları ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu nedenle demokrasinin kelime anlamından ziyade içerdiği kavramsal anlamına bakmak demokrasinin neyi ifade ettiğini anlamak açısından daha faydalı olacaktır.

Demokrasi kavramı üzerine görüşlerin belirtilmesi çok eski zamanlara dayanmaktadır. Zamanın ünlü filozofları tarafından yoğun olarak üzerinde düşünülen demokrasi kavramı için çeşitli tanımlamalar bulmak mümkündür. bu tanımlardan bazıları şunlardır:

“Demokrasi, halk için mümkün olduğunca fazla hürriyet ve eşitliğin sağlandığı bir devlet yönetimi şeklidir.” (Lipson 1993, s.17).

“Modern anlamda siyasi demokrasi, dolaylı olarak hareket eden vatandaşların seçtikleri temsilcilerin yaptıkları işlerinde dolayı kamusal alanda sorumlu tuttıkları bir yönetim biçimidir.”(Schmitter 1993, s.4).

Ülkeler bazında demokrasi kavramı incelendiği zaman her ülkenin demokratik olma veya demokrasiyi ülkeye getirme gibi söylemlerinin olduğu görülmektedir. Demokrasi özüne bakıldığında halk için en uygun olan yönetim şeklidir ve çağdaş medeniyet düzeyinde olmak isteyen ülkeler demokrasimin bu özelliğinden dolayı demokratik olmakla ilgili söylemlerde bulunurlar.

Ülkelerin yerel veya bölgesel yönetimlerinde demokrasinin sağlayacağı faydaları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Dahl 2001,s. 63):

- a) Demokrasi kötü diktatörlerin yönetimi ele geçirmelerine engel olur,

- b) Vatandaşlara demokratik olmayan sistemlerin sağlayamadığı birçok temel hakkı sağlamaya yardımcı olur,
- c) Demokrasi bireylere daha fazla kişisel özgürlük sağlar,
- d) Demokrasi bireylerin daha fazla kendi çıkarlarını korumalarına yardımcı olur,
- e) Sadece demokratik bir sistem bireylerin kendi seçmiş oldukları yasalarla yasamalarına olanak sağlar,
- f) Sadece demokratik bir sistem ahlaki sorumlulukların yerine getirilmesine fırsatlar tanır,
- g) Demokrasi insanı diğer alternatif sistemlerden daha fazla destekler

2.1.1. Demokrasinin Türleri ve Unsurları

Demokrasi kavramsal olarak geniş anlalar taşımaktadır. Türleri açısından incelendiği ise demokrasiyle ilgili olan birçok türün olduğu görülmektedir. Demokrasinin belli başlı türleri şu şekilde sıralanabilir; Doğrudan demokrasi, Atina Demokrasisi, Klasik demokrasi, Yarı Doğrudan Demokrasi, Temsili Demokrasi, Genel Oy Demokrasisi, Sınırlı Oy Demokrasisi, Sosyal Demokrasi, Marksist Demokrasi, Ekonomik Demokrasi, Endüstriyel Demokrasi, Siyasal Demokrasi, Çoğulcu Demokrasi, Çoğunlukçu Demokrasi, Oybirliği Demokrasisi, Halkçı Demokrasi, Halksız Demokrasi, Özgürlükçü Demokrasi, Parlamenter Demokrasi, Katılımcı Demokrasi, Plebisitarian Demokrasi, Korporatist Demokrasi, Liberal Demokrasi, Tele-Demokrasi, Anayasal Demokrasi.

Demokrasi türlerinden doğrudan demokrasi, temsili demokrasi ve yarı doğrudan demokrasi kavramları egemenliğin kullanılması bakımından demokrasinin üç ayrı uygulama biçimi olduklarından ayrı öneme sahiptirler.

Doğrudan Demokrasi; halkın egemenliğini bizzat ve doğrudan doğruya kullandığı demokrasi tipidir. Temsili demokrasi, halkın egemenliğini kendi seçtiği temsilcileri aracılığı ile kullandığı demokrasi türüdür. Yarı-doğrudan demokrasi, egemenliğin kullanılmasının halk ile temsilcileri arasında paylaştırıldığı demokrasi tipidir (Gözler 2004, s.24).

Yukarıda belirtilmiş olan çeşitli demokrasi türleri içerisinde demokratik katılım ilkesiyle en çok bağlantılı olan demokrasi türü çoğulcu demokrasi türüdür. Çoğulcu demokrasi; sivil toplum ile devlet içerisinde yer alan ve bunları ilgilendiren kararları doğrudan veya dolaylı bir şekilde bu toplumda yer alan bütün üyeler tarafından alındığı çoğulcu bir iktidar sistemidir (Keane 1994, s.12). Bu özelliklerinden dolayı çoğulcu demokrasi demokratik katılımı en çok destekleyen demokrasi türlerindedir. Demokratik katılım ilkesini destekleyen çoğulcu demokrasi ilkeleri şunlardır (Gözübüyük 2000, s.21-24):

I. Siyasi çoğunluk; Tüm düşünce ve inanışlar açıkça ortaya konabilir. Çoğulcu demokraside siyasi iktidar eleştirilebilir, karşıt görüş bildirilebilir ve seçim yoluyla iktidar değişikliği yapılabilir. Bu durum çoğulcu demokrasinin var olması için gerekli şartlardan bir tanesi hatta en önemlisidir.

II. Temsil; Temsil etme hakkı ve halk adına karar alma halk tarafından seçilen temsilcilerindir. Seçilen temsilciler sadece kendilerini seçenleri değil tüm ulusu temsil etme hakkına sahiptirler.

III. Seçim; Halk adına karar verecek ve onları temsil edecek olan temsilciler seçim kanalıyla görev başına gelirler. Yapılan seçimler genel oy ve eşit oy ilkelerine göre yapılmalıdır. Yani bir ülkede yaşayan vatandaşlık haklarına sahip herkes bazı basit kuralları da yerine getirmişse, örneğin yaş sınırını doldurmuş ise oy kullanabilir. Ayrıca herkesin tek oy kullanma hakkı olmalıdır.

IV. Çoğunluğun Yönetme Hakkı; Çoğulcu demokrasilerde çoğunluğun seçmiş olduğu kişi veya siyasi partiler kanunda belirtilen süre içerisinde kamu işlerini yürütme ve yönetme hakkına sahiptirler.

V. Muhalefet Etme Özgürlüğü; Çoğulcu demokrasilerde iktidara karşı görüş ve düşünceleri ifade etme özgürlüğü vardır. Muhalefet etmek azınlığın çoğunluğu denetlemesi için gereklidir. Azınlığın muhalefet etme özgürlüğünün elinden alınması çoğulcu demokrasiye ters bir durumdur.

VI. Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunması; Çoğulcu demokrasilerde bireyin temel hak ve özgürlüklerin korunması esastır. İktidarı keyfi hareketlerine karşı

bireyin korunması günümüzde insan hakları adı altında yapılmaktadır. İktidarda bulunanlar ya da bulunmayanlar kişi hak ve özgürlüklerine müdahale edemezler.

VII. Yasa Önünde Eşitlik; Çoğulcu demokrasilerdeki eşitlik anlayışı yasa önündeki eşitliktir. Yani bir bireyin sosyal konumu, ekonomik durumu, ya da etnik kökeni ne olursa olsun bir ülkede yaşayan her vatandaş yasa önünde eşittir ve herkese eşit yaptırım uygulanır. Hiçbir kişi veya zümreye yasa önünde ayrıcalık tanınmaz

Gerek demokrasinin tanımıyla ilgili olarak gerekse de demokrasinin türlerine ilişkin çok çeşitli bilgilere ulaşmak mümkündür. Bu noktada önemli olan demokrasinin ortak niteliklerini belirtmektir. Demokrasinin sağlanabilmesi için gerekli olan maddeleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- a) Devletin kontrolü ve karar mekanizmalarının seçilmiş memurlara bağlanması ve askeri gücün seçilmiş otoriteye yardımcı olması,
- b) Yönetici gücün sınırlarının bağımsız adli kurumlar, parlamento ve diğer kurumlarla birlikte çizilmiş olması,
- c) Seçim sonuçlarının değişebilir olması ve anayasaya bağlı herhangi bir grubun seçimlere katılma ve parti oluşturma hakkının reddedilmemesi,
- d) Kültürel, etnik, dinsel ve diğer azınlık grupların politik isteklerinin temininin, kendi dillerini konuşmalarının veya kendi kültürlerini yaşamalarının sınırlandırılmaması,
- e) Bireylerin kendi ilgi ve değer yargılarını ifade etme ve sunmalarında özgür hareket etmesi,
- f) Bireylerin bilgiye ulaşmada kısıtlamalarla karşılaşmaması,
- g) Bireylerin inanç, fikir, karar, ifade, basın, seçilme, gösteri ve talep özgürlükleri olması,
- h) Bireylerin kanunlar önünde eşit olması ve birey ve toplum özgürlüklerinin herkesçe kabul edilecek bir adalet sistemi tarafından sağlanması,

- i) Hukuk düzeninin, kişilerin haklarının korunmasında sadece devletin değil sivil toplum kuruluşlarının da etken olması.

Demokrasi en geniş anlamıyla yönetimde halkında söz sahibi olması, kendisini yönetecekleri, daha doğrusu yönetmeye izin verdiklerini seçtiği bir yönetim şeklidir. Demokrasinin özünde en ideal olanı yapma ilkesi bulunduğu için ideal demokrasiye ulaşmak tüm yönetimlerin amacıdır. Fakat ideal olan demokrasinin bir takım unsurları bulunmaktadır. Bu unsurlar aşağıda belirtilmiştir (Sosyal 2002, s. 333):

- a) Organizasyon oluşturma ve bunlara katılma özgürlüğü,
- b) İfade özgürlüğü,
- c) Oy verme hakkı,
- d) Kamu görevlerine seçilme hakkı,
- e) Politik liderlerin oy kazanma ve destek almak için yarışabilme hakkı,
- f) Farklı bilgi kaynaklarına ulaşma,
- g) Serbest ve âdil seçimler,
- h) Devlet politikalarının bireylerin tercihlerini dikkate alacak kurumların oluşturulması.

Yukarıda sıralan demokrasi unsurların ek olarak iki ana unsuru eklemek mümkündür. Bu unsurlar yerel yönetimlerle yakından ilgilidir ve halkın demokratik katılım hakkını doğurur (Olk 2003, s.9):

I. Politik Haklar

Politik haklar, bireylerin devlet yönetimine katılımlarında etkili ve söz sahibi olması demektir. Politik haklar, politik kurumların özgürce oluşturulmasını, politik gücün yarışma bağlamında oluşturulmasını ve politik toplumun temelini kurulmasını sağlamaktadır.

II. Sivil Özgürlükler

Sivil özgürlükler, bir kişinin yaşamında devlet müdahalesinin olmadığı, bireye insanca muamelenin yapıldığı ve özel hayatın olduğu özgürlüklerdir. Sivil özgürlüklerin neler olduğuna yönelik yapılan literatür araştırmasında, temel olarak sivil özgürlükler toplantı özgürlüğü, örgüt kurma özgürlüğü, basın özgürlüğü, din ve vicdan özgürlüğü, seyahat özgürlüğü, konuşma özgürlüğü ve ifade özgürlüğü olarak belirtilmektedir.

2.1.2.Yerel Yönetimler ve Demokratik Katılım İlkesi

Yerel yönetimlerde halkın demokratik katılımının sağlanması eski yıllara dayanan bir harekettir. Ekonomik yoksullukla birlikte şehirlerin göçlerin artması beraberinde yerel bölgelerde nüfusun azalmasına neden olmuştur. Azalan nüfusun yönetime katılımı azalmıştır. Yerel yönetimlerde halkın yönetime katılımını sağlamak için demokratik katılım ilkesinin temelleri atılmaya başlanmıştır.

Yerel yönetimlerde demokratik katılım üç aşamadan meydana gelmektedir. bu aşamalar ve özellikleri şu şekildedir: (DPT 2007: 14).

I. Bilgilendirme, Danışma ve aktif katılım. Bilgilendirme insanlara neyin yapılmasının planlandığının anlatılmasıdır; bir geri besleme içermemektedir. Tam olarak katılımcılık sayılmamakla birlikte bilgilendirme katılımcılık için bir ön şarttır.

II. Danışma; Halka, toplantılar, açık oturumlar, anketler vs. yoluyla bir konu hakkındaki görüşlerinin sorulmasıdır ve geri besleme yoluyla halkın görüş ve önerileri dinlenmektedir.

III. Aktif Katılım; Halkın politika oluşturma sürecine bizzat katılmasını ifade etmektedir.

2.1.2.1.Demokratik Katılım İlkesi

Demokrasi kavramı olarak eşitlik ilkesini içermektedir. Bir yönetimin demokratik olabilmesi için eşitlik ilkesine dikkat etmesi gerekmektedir. Yönetimlerde demokrasilerde eşitlik ilkesi halkın demokratik katılımı ile olmaktadır. Tam bir

demokrasiden bahsedebilmek için biçimsel koşulların bir adım daha ötesine gidilerek gerçek bir halk katılımını sağlamak gerekir. Bu durum ise toplumdaki türlü katmanlara katılım yollarını açmakla sağlanır (Keleş 2006: 61).

Yönetime katılmanın çağdaş ve geleneksel olmak üzere iki türlü yolu bulunmaktadır. geleneksel olarak siyasi yönetime katılma şekli parti kurmak, var olan bir partiye üye olmak ve siyasi kampanyalar yapmak olarak sıralanabilir. Çağdaş demokratik katılım yöntemleri ise internet gibi çeşitli interaktif iletişim araçları vasıtasıyla demokratik katılım yapılması söylenebilir.

Merkezi yönetimin güçlü olduğu gelenekçi yönetimlerde, yerel yönetimlerde demokratik katılımı sağlamak daha zordur. Örneğin ülkemiz hala merkezi yönetimin baskın olduğu geleneksel yönetim anlayışı içerisindedir. Bu gibi ülkelerde halkın demokratik katılımıyla ilgili olarak; ‘‘ ‘‘halk bol dedikodu yapar ve yakını ama örgütlü tepki veremez, bireysel çıkarlar dışında katılıma ilgisizdir, bedavacıdır ve kentteki düzensizlikten çıkar sağlayan kişiler katılımı engeller’’ tanımı yapılmıştır. (Yalçındağ 1995, s:16).

Demokratik katılım ilkesi demokrasi türleri açısından ele alındığında katılımcı demokrasi türü ile yakınan ilişkili olduğu görülmektedir. Katılımcı demokrasinin özellikleri özellikle yerel yönetimlerde demokratik katılımı destekleyecek şekildedir.

Esasen katılımcı demokrasi anlayışının geçmişi uzun yıllar öncesine dayanmaktadır. Klasik demokrasi anlayışından beslenen ve bu anlayıştan doğan katılımcı demokrasi modeli halkın kendisini temsil edecek olan yöneticileri genel ve eşit oy sistemine göre seçmesi sistemine dayanır. Bu sistem sayesinde bireylerin mümkün olan en etkin şekilde kararlarının yönetime yansıtılması amaçlanır.

Katılımcı demokrasiye göre bireyin işlevi şu şekilde belirtilmiştir; bireyler temel siyasi oyuncular ve insanların çoğu siyasal konular hakkında yeterince bilgiye sahip olurlarsa rasyonel hareket ederler. Bu rasyonellikte demokrasinin tabana kadar indirgenmesi amacı bulunmaktadır. Katılımcı demokraside rasyonellik; karar alma işlemi, kişilerin kendilerini ilgilendiren olay veya sorunlarda kendi önerileri,

tartışmaları, karar vermeleri, planlamaları ve uygulamaları şeklinde olmalıdır (Olsen s. 305):

Yerel yönetimlerde demokratik katılım sağlanmasına yardımcı olan katılımcı demokrasinin bu konuda yardımcı olan en önemli unsurları şunlardır (Olsen s. 305):

- a) Bir toplumda yaşayan bireylere kendileriyle ilgili karar almalarına katılma imkanı tanınması,
- b) Ortak karar almaya seçimler haricinde de başvurulması,
- c) Siyasal olmayan konulara da katılımın bireyleri eğitici işlev görmesi,
- d) Ortak karar almadaki sorumluluk sadece görevlilerle sınırlı değildir,
- e) Ortak karar almaya katılım sadece siyasi sistem ile sınırlı değildir

Türkiye’de bölgesel kalkınmaları planlayan kurum olan Devlet Planlama Teşkilatının sekizinci kalkınma planında yerel yönetimlerde halkın demokratik katılımıyla da ilgili olarak yapılması gerekenler belirlenmiştir. Devlet Planlama Teşkilatının söz konusu raporunda yer alan yerel yönetimlerde demokratik katılım ile ilgili olması gereken unsurlar şu şekilde sıralanmıştır (www.ekutup.dpt.gov.tr):

- a) Danışma ve karar alma süreçlerinde halk katılımının yasal çerçevesinin oluşturulması,
- b) Yerel yönetimlerde halkı bilgilendirme süreçlerinin ve ortamının geliştirilmesi,
- c) Kamu belge ve bilgilerine özgürce erişilebilirliğin sağlanması,
- d) Danışma süreçlerinde tarafsızlığın sağlanması,
- e) Yerel projelerin halka tanıtılıp, görüş/görüşlerin oluşmasının sağlanması,
- f) Toplumun tüm kesimlerinin kentsel yerel yaşama katılımının sağlanması

Yerel yönetimlerin en bilinen türü olan belediyelerde halkın yönetime seçimler dışında çeşitli demokratik katılım şekilleri bulunmaktadır. Örneğin; dilekçe, imza ile yönetici

düşürme, bilgi edinme hakkını kullanma, kamuoyu yoklamaları, proje demokrasisi, yerel meclisler ve sivil toplum kuruluşları yolu ile katılım da söz konusu olabilmektedir.

Bu yolların dışında resmi olarak belirlenmiş yerel yönetimlerde demokratik katılım tanımı bulunmaktadır. 5393 Sayılı Belediye Kanunu, demokratik katılım yollarının bir kısmını kanuni zorunluluk haline getirmiş bir kısmını ise; isteğe bırakmakla birlikte kanunda yer vermiştir. Bu katılım mekanizmalarından en bilineni kent konseyleridir. Kurum temsilcileri, toplumun örgütlü kesimleri ve mahalle muhtar temsilcilerinin katılımı ile kurulan bu meclisler vasıtası ile oluşturulan görüşler belediye meclislerinde öncelikli tartışılır.

5393 Sayılı Belediye Kanunu'na göre bazı katılım mekanizmaları belirlenmiştir. Bu mekanizmalar şunlardır (Şinik 2009, s.7):

I. Kent Konseyi

Kurum temsilcileri, toplumun örgütlü kesimleri ve mahalle muhtar temsilcilerinin katılımı ile kurulan bu meclisler vasıtası ile oluşturulan görüşler belediye meclislerinde öncelikli tartışılır. Yerel Gündem 21 projesi kapsamında oluşturulan meclislerde kent konseyine dahil edilmiştir. Bu katılım mekanizmasında dikkat çeken Kent Konseyi Yönetmeliği'nde belirtilen konsey üyelerinin ağırlıklı olarak devlet temsilcileri, parti üyeleri ve bazı meslek kuruluşlarından olması halk katılımının ise ikinci planda kalmasıdır. Bu gerçekler ışığında konseyleri elit kesimi temsil ettiği ve kamu siyasalarının belirlenmesinde etkisiz olduğu gerekçesi ile eleştirenler haklı çıkmaktadır. Bu gerçeklere rağmen kent konseyleri kanunen zorunlu tutulan katılım mekanizmalarıdır.

II. Halk Oylaması

Dünya belediyeleri tarafından kullanıldığı bilinen bir diğer katılım mekanizmasıdır. Kanunda sadece belediyelerde birleşme ve katılma durumlarında ve sınırlı bir çerçevede tercih edilmiştir.

III. Açık Toplantı

Açık toplantı usulü ile çalışacak olması ve toplantıların halka duyurulması gerekliliği bir diğer katılım mekanizmasıdır (m.20) fakat meclisin kapalı toplantıya karar verme hakkı devam etmektedir.

IV. İhtisas Komisyonları

Mevcut kanunun öngördüğü yeni bir katılım yöntemidir. Uzmanlık gerektiren konuları görüşmek üzere oluşturulacak komisyonlara mahalle muhtarları ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri ile ildeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, sendikalar ve gündemdeki konularla ilgili sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, oy hakkı olmaksızın katılabilir ve görüş bildirebilirler. Ayrıca belediye komisyon raporları çeşitli yollarla halka duyurulabilir. Belirli bir bedel karşılığında halka verilebilir. Burada bedelin bilgi edinme hakkını engellememesine dikkat edilmelidir. Bu raporların internette yayınlanması halkın etkin katılımı açısından da katkı sağlayacaktır

V. Hemşehri Hukuku

Eski kanunda da varlığı olan bir katılım mekanizmasıdır. Kanunun 13. Maddesine göre belde hemşehri belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme hakkına sahiptir.

VI. Stratejik Plan

Hazırlanırken varsa üniversiteler ve meslek odaları ile konuyla ilgili sivil toplum örgütlerinin görüşlerinin alınması katılımı sağlaması beklenen bir diğer uygulamadır.

VII. Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım

Kanunen hükme bağlanmış bir katılım yöntemidir.

2.1.2.2. Demokratik Katılım İlkesi Olarak Siyasal Katılım

Demokratik katılımın en bilen şekli yönetimlere siyasi açıdan katılım gerçekleştirmektir. Siyasal katılım geniş çaplı bir katılımı ifade etmektedir. Bu katılımın içerisinde oy vermekten, siyasi partilere katılmaya kadar pek çok siyasal aktivite eklenebilir. Siyasal katılım bu özelliklerinden dolayı çağdaş olma yolunda ilerleyen ve çağdaş olduğunu iddaa eden devletlerin demokratik söylemleri içerisinde yer almaktadır.

İnsanların devlet yönetimine siyasi katılımı kavramı; bireylerin ister genel anlamda ister yerel anlamda devlet organlarının çalışmalarını ya da çalışanlarını etkileyen tüm davranışlar siyasal katılım içerisinde yer alır (Özbudun 1993, s.4). Siyasal katılımın odak noktası bireydir. Siyasal katılım açısından bireyin işlevini ve önemini şu şekilde özetlemek mümkündür (Çam 1995, s.205):

- a) Bireylerin gelir ve eğitim düzeyleri arttıkça kendilerini siyasal etkinlik açısından daha yeterli hissederek siyasal alana aktif olarak katılmayı daha fazla isteyeceklerdir.
- b) Sosyo- ekonomik gelişme sayesinde daha fazla sivil toplum kuruluşları kurulacaktır ve çok fazla kişinin bu kurumlara girmesi siyasal katılımı arttıracaktır.
- c) Sosyo- ekonomik gelişmenin artması toplumda yeni grupların oluşmasına ve alt sosyal grupta bulunanların kendi çıkarlarını daha fazla korumak içgüdüleriyle hareket etmeye başlayacaklardır ve bu durumda da eski denge bozularak çatışma ve çelişkiler artacaktır. Böylece alt sosyal sınıf kendi haklarını korumak için yeni bir sosyal örgütlenme içine girecektir.
- d) Ekonomik gelişmenin meydana gelmesi hükümetlerin de işlerini çeşitlendirip arttıracaktır. Hükümetin işlevlerinin artması daha çok grubu etkilemek zorunda bırakacak ve etkilenen bu gruplar da karar alma sürecini etkilemeye çalışarak siyasal katılımı arttıracaktır.

2.1.2.3.Siyasi Katılımın Biçimleri

Siyasal katılımın biçimleri ve özellikleri şunlardır (Eroğul 1991, s.165-181):

I. Gönüllülük; Herkesin siyasi alana gönüllü bir şekilde katılmasını ifade eder. Ancak günümüzde birçok ülke siyasi katılmayı örneğin oy kullanma hakkını zorunlu hale getirmiştir. Bunun en yakın örneği, ülkemizde uygulanan her vatandaşın seçim zamanlarında eğer sandık kağıdını da adı geçiyorsa mazeretsiz bir şekilde oy kullanmamasının yasaklanmasıdır. Bu durumun bazı haklı gerekçeleri olsa bile katılım ve zorunluluk bir arada olmamalıdır. Bu sadece oy kullanma alanında değil bütün alanlar için geçerlidir. Eğer özgür bir katılım yoksa siyasi katılımdan söz etmek yanlış olur.

II. Amaç; Katılma biçiminin gömülü olup olmadığına bakmak somut katılma biçimlerini belirleyebilmek için yeterli değildir. Yapılan eylemin amacının da ne olduğu siyasi katılım açısından önemlidir. Örneğin bir halk oylamasında bireylere başka bir ülke egemenliği altına girmek mi yoksa bağımsız kalmak mı istedikleri hususunda bir halk oylaması yapıldığını varsayalım. Eğer birey başka bir ülkenin egemenliğine girmek için oy kullanıyorsa bu kişinin kendi ülkesinin yönetimine katılma eylemi olarak değerlendirmek mümkün değildir. Çünkü kendi devletinin yok olmasına yönelik bir eylem içerisinde olmak hiçbir şekilde o ülkenin devlet yönetimine katılma olarak değerlendirilemez.

III. Yollar; Bireylerin seçmiş oldukları etkileme yolları o ülkenin geleneklerine göre değişiklik göstermektedir. Daha öncede açıklandığı gibi bireyler eylemlere ya doğrudan ya da dolaylı, ya birey olarak ya da yığınlar halinde yaparlar

2.1.2.4. Porto Alegre ve Katılımcı Bütçe Uygulaması

Brezilya'nın Porto Alegre kentinde uygulanan katılımcı bütçe uygulaması, katılımcı kent yönetimi uygulamaları içerisinde en fazla dikkat çeken örneklerden biridir. 1.250.000 nüfuslu Porto Alegre kentinde, 1989 yılından bu yana uygulanan ve 1996 yılında İstanbul Habitat II. Konferansı'nda "En İyi Uygulama" olarak ödüllendirilen (Genro ve Souza 1999, s.12) katılımcı bütçe süreci, katılım konusunda var olan sınırları zorlayan iyi bir örnektir.

Porto Alegre kentinde katılımcı bütçe uygulamasıyla kamu bütçesi ve yatırım planı, belediye ve teknisyenler tarafından büroların tecrit edilmişliği içinde değil, kentin on altı ilçesinde örgütlenmiş halk, kent düzeyinde örgütlenmiş beş tematik komisyon ve belediye tarafından yapılan tartışma, teknik ve siyasi tanılardan kalkarak hazırlanmaktadır (Genro ve Souza 1999, s.48).

Katılımcı bütçe uygulaması kapsamında, 1989 yılında belediye ve kentte bulunan cemaat hareketi tarafından siyasi ve kültürel yakınlık çerçevesinde coğrafik temel üzerinden kent, on altı ilçeye ayrılmıştır. Katılımcı bütçe sürecinde ilk olarak bu on altı ilçede tüm vatandaşlara açık toplantılar organize edilmektedir. Bu toplantılar önceden el ilanları, afiş, televizyon programları, kentte yapılan sesli duyurularla halka duyurulmaktadır. Yapılan on altı ilçede halk ihtiyaçlarını ifade eder ve temizlik, konut, semt yollarının yapımı, eğitim, sosyal yardım, sağlık, ulaşım ve trafik, kentsel düzenlemeden oluşan sekiz tema arasından dört ana tema belirleyerek bunlar arasında bir hiyerarşik sıralama yapar.

İlçe düzeyinde örgütlenen halk dışında kent düzeyinde beş tematik komisyon oluşturulmuştur. Bu komisyonlar şunlardır:

- (1) Ulaşım ve trafik,
- (2) sağlık ve sosyal yardım,
- (3) eğitim, kültür ve dinlenme-eğlence,
- (4) iktisadi kalkınma ve vergi,

(5) kentin örgütlenmesi ve kentsel gelişim (temizlik, çevre düzenlemesi, konut ve şehircilik). Bu komisyonların amacı katılımı genişleterek daha önce ilçe halk toplantılarında yer alamayan STK'lar ve özel kuruluşlardan yurttaşların sürece katılımını sağlamaktır. Bu komisyonların bir diğer önemli amacı da mahalle, ilçe düzeyini aşarak tüm kent ölçeğinde düşünmeyi ve kentle ilgili politikalar, projeler üretmeyi sağlayacak bir aracın yaratılmasıdır. Tematik komisyonlarda da ilçelerde yapılan halk toplantılarında olduğu gibi öncelikler belirlenir.

Katılımcı bütçe sürecinin üçüncü aktörü de belediyedir. İlçe halk toplantılarında ve farklı tematik komisyonların toplantılarında belediyenin hizmet ve birim sorumluları toplantılara katılarak, bütçe tartışması için gerekli teknik bilgileri, belediyenin ilgili önerilerini halka sunarlar (Genro ve Souza 1999:).

İlçe halk toplantıları ve tematik komisyonlarda öncelikler belirlendikten sonra, katılımcı bütçe uygulamasının bu önceliklere göre hazırlanması için Katılımcı Bütçe Danışmanları, Delegeler Forumu ve Katılımcı Bütçe Konseyi'nden oluşan yürütme organları seçilir. Katılımcı Bütçe Danışmanları, ilçe ve tematik komisyonların toplantılarında seçilir. Her ilçe ve tematik toplantıdan iki kişi olmak üzere toplam kırk iki danışman bulunmaktadır. İlçe ve tematik toplantılarda seçilen delegeler ve Katılımcı Bütçe Danışmanları'nın oluşturduğu Delegeler Forumu, belirlenen önceliklere göre bütçenin belirlenmesinden ve süreci halkla paylaşmaktan sorumludur. Katılımcı Bütçe Konseyi de kırk iki danışman, Porto Alegre Sakin Dernekleri Birliği'nden bir ve Belediye Çalışanları Sendikası'ndan bir olmak üzere kırk dört kişiden oluşmaktadır. Belediye Planlama Kabinesi ve Kent Cemaatiyle İlişkiler Koordinasyonu Kurulunun koordinatörleri de bu konseyde oy hakkına sahip olmayan üyeler olarak yer alırlar. Katılımcı Bütçe Konseyi, Planlama Kabinesi tarafından halk toplantılarından belirlenen öncelikler, nüfus ve mahalledeki hizmet ve altyapı eksizliği kriterlerine göre hazırlanan bütçe taslağını tartışarak karara bağlar ve onaylanması için Belediye Meclisine sunarlar. Belediye Meclisi de hazırlanan taslağı tartışıp oylarlar (Genro ve Souza 1999, ss.51,55, 56).

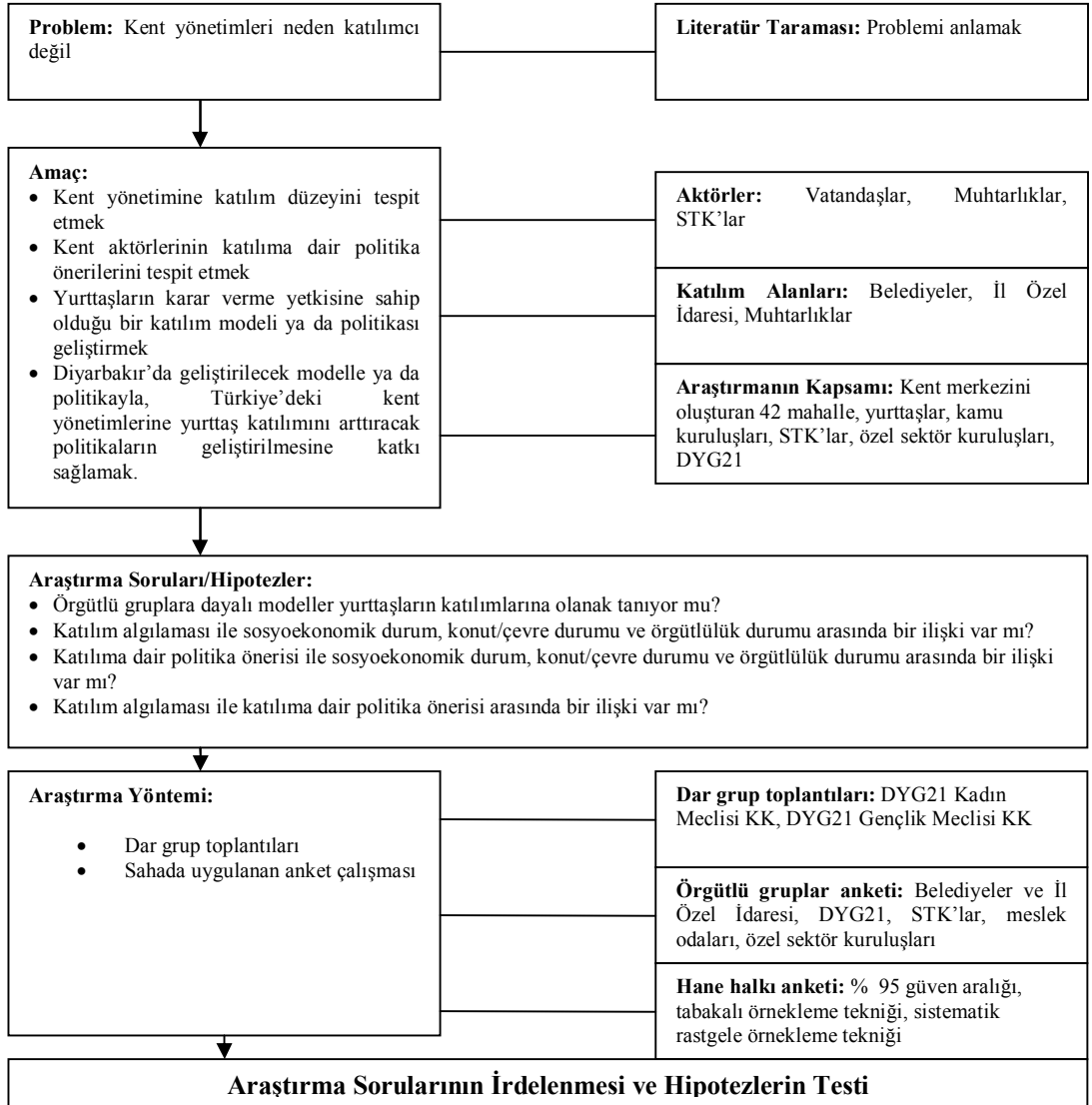
Porto Alegre'deki Katılımcı Bütçe uygulaması ile halk katılımını arttırmak ve demokratik mekanizmaları oluşturmaktan öteye gidilmiştir. Bu uygulama ile yurttaşların, yasama ve yürütme gücünün birlikte oluşturduğu, yeni bir "*karar merkezi*", yeni bir "*kamusal alan*" yaratılmıştır. Kente yapılan yatırımların belirlenmesinde doğrudan etkisi olan bu yeni karar merkezi ile zenginliklerin, kaynakların daha iyi bir bölüşümü sağlanarak "*siyasetin toplumsallaşması*" sağlanmıştır. Katılımcı Bütçe uygulamasının sağladığı en önemli katkılardan biri de karar mekanizmalarının ve bilgiye ulaşım mekanizmalarının demokratikleştirilmesiyle yeni bir yurttaşlık anlayışının geliştirilmesidir. Yurttaşlar Katılımcı Bütçe süreciyle devletin rol ve sorumluluklarını, sınırlarını öğrenmekte, bilgiye dayanarak karar vermektedirler.

Oluşturulan yeni kamusal alanda "...geleneksel yurttaşlıktan, yani bireysel talepler, tecrit olmuş ve sonuçsuz isyanlar üzerine kurulu yurttaşlıktan kendini ayırıştıran aktif, katılımcı, eleştirel bir yurttaşlık" anlayışı doğmaktadır (Genro ve Souza 1999, ss.20-23).

Özetle, her yıl Mart ayının başında başlayan ve yılsonunda tamamlanan Porto Alegre Katılımcı Bütçe süreci, uzun bir zamana yayıldığı için klasik ekonomik anlayışla verimli görülmemesine karşın, *devletin toplumla ilişkisinin demokratikleşmesini sağlayarak, devletin dışında bir kamusal alan yaratarak, yani içinde toplumun kendi ortaklaşa yönetme sürecini kurduğu ve devlet üzerindeki toplumsal denetim mekanizmalarını tanımladığı, bir kamusal alan* (Genro ve Souza 1999, ss.43-44) yaratarak YG21 sürecinin sınırlarını zorlayan iyi bir katılımcı kent yönetimi modeli oluşturmuş, bu konuda çaba içerisinde olan kesimlere, kurumlara ışık tutabilecek, yol, yöntem, modeller sunabilecek bir perspektif oluşturmuştur.

3. YEREL ÖZERKLİK ŞARTI VE DEMOKRATİK KATILIM AÇISINDAN DİYARBAKIR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KATILIMCI BELEDİYECİLİK UYGULAMALARI

3.1.YÖNTEM VE ARAŞTIRMANIN TASARIMI

Şekil 3.1: Araştırma Süreci

3.2. ARAŞTIRMA SAHASINA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

Bu bölümde Diyarbakır'da yapılan kent yönetimine katılım konulu saha araştırması sonuçlarının analizine yer verilmiştir. Saha araştırması sonuçlarına geçilmeden önce, Diyarbakır'ın içinde bulunduğu idari sistemin tanımlanması amacıyla, Türkiye'deki kamu yönetimi sistemi, bu kapsamda yönetim sisteminin genel özellikleri, merkez-yerel ilişkisi ve yereldeki yönetim birimlerinin görev ve sorumlulukları hakkında özet bilgiler sunulmuştur. Ayrıca Diyarbakır'ın kısa tarihi, kentleşme süreci, ülke ve bölgesindeki yeri, demografik, ekonomik ve sosyal yapısı ile idari-kurumsal yapısı kısaca incelenmiştir. Araştırma sahasına ilişkin sunulan önbilgilerden sonra araştırma sonuçlarının analizine geçilmiştir.

3.2.1. Diyarbakır'ın Tarihi

Diyarbakır, insanlık ve uygarlık tarihinin yeşerdiği üç önemli bölgeden biri olan ve tarım ve hayvancılığın ilk kez başladığı alan olan verimli hilal (*fertility crescent*) bölgesinde; Eski Yunancada iki nehir arasındaki toprak parçası anlamına gelen ve Fırat ve Dicle nehirleri arasında kalan bölgeyi ifade eden Mezopotamya'nın kuzeyinde yer almaktadır. Anadolu ve Mezopotamya için olduğu kadar dünya uygarlık tarihinde de büyük bir değere sahip olan ve Neolitik Döneme (MÖ 8000-5500) tarihlenen Hallam Çemi, Çayönü, Demirci Höyük ve Kortik Tepe yerleşmeleri Diyarbakır ilinde bulunmaktadır (DBB 2006, s.80). Bu dört önemli yerleşmeden biri olan, Diyarbakır kent merkezine 50 km mesafede bulunan Ergani ilçesi yakınlarında bulunan Çayönü Tepesi'nde 10.000 yıl öncesine ait tarımcı köy topluluklarının en güzel örneklerinden birinin kalıntılara rastlanmıştır. Kent uygarlıklarının ilk temellerinin atıldığı Çayönü, göçebelikten yerleşik yaşama geçildiği, avcılık ve toplayıcılıktan bitki ve hayvan evcilleştirme yoluyla besin üreticiliğine başladığı "Neolitik Devrim" in gerçekleştiği yerleşim merkezlerinin bilinen en eskisidir. Bu bölgede yabani buğday, mercimekgiller gibi bitkilerin tarıma alınmasına, yine keçi ve koyunun evcilleştirilmesini ilişkin kalıntılar bulunmuştur (DV 2007).

Antik Çağ'dan Orta Çağa kadar korunma amaçlı yapılan kent surlarının en önemli örneklerinden biri olan Diyarbakır Surları, Diyarbakır'ın sahip olduğu Anadolu, Mezopotamya ve dünya kültür mirasının bir diğer önemli parçasıdır. Yapılış tarihleri

tam olarak bilinmeyen Diyarbakır Surların İçkale bölgesinde ilk yerleşimlerin MÖ 4000 yılında başladığı tahmin edilmektedir. Yaklaşık 5,5 km uzunluğunda, 82 burç ve 4 ana kapıdan oluşan, yüksekliği 10-12m, kalınlığı 3-5m arasında değişen ve kalkan balığı görünümünde olan Diyarbakır Surlarının (DBB 2006, s.5), MS 4. Yüzyılda Roma İmparatorluğu II. Konstantinus döneminde bugünkü şeklini aldığını bilinmektedir. Diyarbakır Surları Çin Şeddi'nden sonra dünyanın en uzun, en geniş ve en sağlam surları olarak kabul edilir (Atan 2007).

Tarihin her döneminde büyük uygarlıkların önemli merkezlerinden biri olan Diyarbakır, bugüne kadar 26 değişik uygarlığa beşiklik etmiştir. Diyarbakır'ın tarihi çekirdeği olan İçkale'de MÖ 3000 yıllarında Hurri-Mitanilerin egemen olduğu bilinmektedir. MÖ 1260 yılına kadar süren Hurri-Mitani egemenliği, bu dönemde Asur egemenliğine dönüşür (DBB, 2006:5; DV, 2007). Asurluların egemenliğinden sonra sırasıyla Aramiler, Urartular, İskitler, Medler, Persler, Makedonyalılar, Selevkoslar, Partlar, Büyük Tigran İdaresi, Romalılar, Sasaniler, Bizanslılar, Emeviler, Abbasiler, Şeyhoğulları, Hamdaniler, Mervaniler, Selçuklular, İnaloğulları, Nisanoğulları, Artuklular, Eyyübiler, Moğollar, Akkoyunlular, Safeviler ve Osmanlılar Diyarbakır'a egemen olmuşlardır (DY 2007).

İlk ismi MÖ 1300'lü yıllarda Asur Kralı 1. Adad Nirari'den kalma bir kılıcın kabzasında geçen "Amida" olan Diyarbakır, sırasıyla Amid, Amed, Dikranagerd, Kara-Amid, Diyar-ı Bekir ve Cumhuriyet döneminden kısa bir süre sonra Diyarbakır adlarını almıştır (DBB 2006, s.5).

3.2.2. Diyarbakır'da Kentleşme Süreci

Diyarbakır'ın kentleşme dönemi İçkale yerleşmesinde MÖ 3000 yıllarında Hurri-Mitani dönemlerinde başlar (DBB 2006, s.5). Tarih boyunca Anadolu ile Mezopotamya, Asya ve Avrupa arasında önemli bir geçiş bölgesi olan Diyarbakır'ın (DY 2007) kentleşme süreci çok uzun bir döneme dayansa da kentin yerleşik dokusunun biçimlenişi, 4. yüzyılın ortalarında Geç Roma Döneminde kentin Roma Mezopotamya'sının başkenti yapılmasıyla biçimlenmiştir. Bu dönemde kent idari ve ticari faaliyetlerle büyümüş, surları tamamlanmıştır. 1515 yıllarında 50.000 civarında nüfusa sahip olan Diyarbakır, Osmanlı egemenliğine geçişiyle birlikte artan ticari faaliyetler sonucu 100.000'e yakın

bir nüfusa ulaşmıştır. Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde 17. yüzyılın görkemli ve zengin kenti olarak geçen Diyarbakır'ın nüfusu, 18. yüzyıldan sonra başlayan salgın hastalıklar ve göçler nedeni ile 1870 yılında 21.372'ye düşmüştür. 1863 yılında Osmanlı'da eyalet sisteminden il sistemine geçilmesi, yönetsel ve ekonomik kontrol alanının daralması, kentin sosyoekonomik gerilemesini daha da artırmıştır (DBB 2006, s.80).

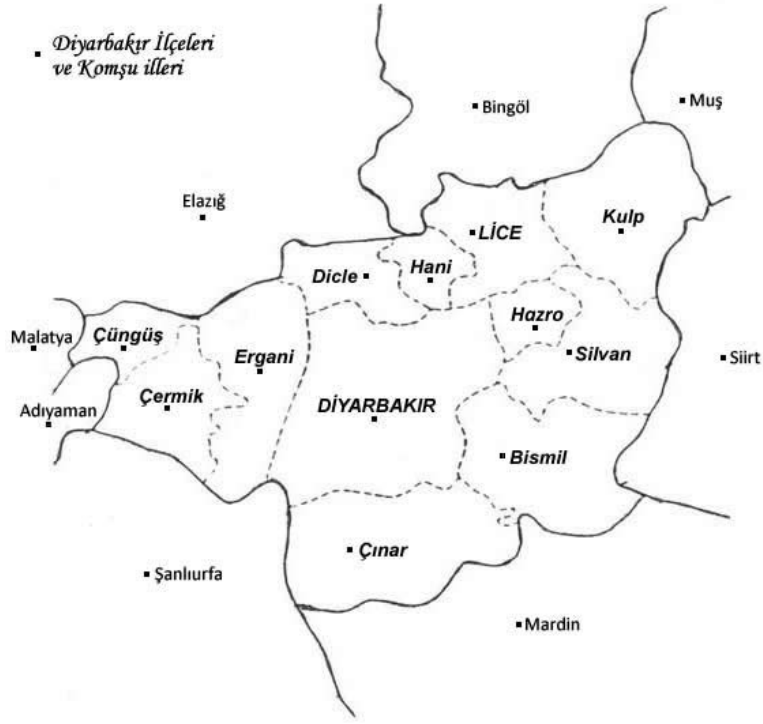
Diyarbakır tarihten bu yana daha çok kültür ve ticaret kenti olarak gelişmiştir (DV, 2007). 19. yüzyıla kadar mekânsal gelişimi ve dönüşümü sur içinde kalan Diyarbakır, tazminat sonrasında 1868-1875 yıllarında hastane, kışla, cami, mülkiye dairesi gibi bazı kamu hizmeti binalarının yapımıyla sur dışına taşmıştır. 1935 yılında yapılan ilk nüfus sayımında 34.642 nüfusu olan Diyarbakır kentinin mekânsal gelişimi ve dönüşümü gerçek anlamda 1936 sonrasında sur dışına taşmıştır. İlk olarak surların hemen dibi olan Yenişehir bölgesi gelişmiş, onu Kooperatif ve Şehitlik mahalleri izlemiştir. 1936-1950 yıllarında kentsel alana dâhil olan Yenişehir, Kooperatif mahallerinde planlı bir gelişim yaşanırken, 1950 sonrası başlayan ve 1960 sonrası artan kırdan kente göç süreci sonrasında, kentin çeperlerinde Bağlar bölgesinde plansız bir gelişim yaşanmıştır. 1985 planı ile bu plansız gelişim sürecine müdahale edilmek istense de, plansız gelişme mevcut yollar ve yeni açılan yollar boyunca yağ lekeli şeklinde yoğunlaşarak devam etmiştir (DBB 2006, s.81). Merkez fonksiyonlarının bir bölümü Suriçi'nden Yenişehir'e kaymış, bu sürecin bir sonucu olarak kentin üst gelir grupları da bu alana kaymıştır. Son dönemlerde hızla yapılaşan Kayapınar alanı üst gelir gruplarının konut alanı haline gelmiş (DBB 2006, s.6), Suriçi ve Yenişehir Bölgesi merkez rolünü korumuş, Bağlar bölgesi ise büyük oranda kentsel dönüşüm strateji kapsamında iyileştirme, sağlıklılaştırma, yenileme ve dönüştürme müdahalelerine ihtiyaç duyan plansız gelişim alanları haline gelmiştir.

Diyarbakır'ın yaşadığı kentsel değişim ve dönüşüm süreci son 26 yıllık süre içerisinde farklı dinamiklerle şekillenmiştir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde son 26 yıldır süren çatışma ortamdan kaynaklı meydana gelen ve özellikle 1990'lı yıllarda yoğunlaşan zorunlu ülke içi yerinden edilme süreci, genelde tüm Türkiye'yi ama özelde hem Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesini hem de bölgenin en önemli merkezi olan Diyarbakır'ı önemli ölçüde etkilemiştir (Yükseker 2006). Diyarbakır ili bir yandan ilçe

ve çevre illerin kırsal bölgelerinden göç alırken bir yandan da ülkenin batı ve güneyinde bulunan büyük şehirlere göç vermiştir. Yaşanan bu sürecin kent üzerinde çok yönlü etkileri olmuş; ekonomik, kültürel, sosyal ve mekânsal alanlarda bir dağılma süreci yaşanmıştır (DBB 2006, s.9). Zorunlu yerinden edilme süreci ile ilgili son dönemlerde yapılan çalışmaların (Kalkınma Merkezi 2006; Sarmaşık 2006; TESEV 2006) sonuçları bu gerçeği göstermektedir. 28 Mart-01 Nisan 2006 tarihleri arasında Diyarbakır'da meydana gelen ve 5 gün boyunca kentte yaşamı durduran, 10 vatandaşın ölümüyle ve birçoğunun yaralanmasıyla sonuçlanan (Diyarbakır Barosu 2006) ve çevre il ve ilçelere yayılan olaylara katılan çocuk ve gençlerin büyük çoğunluğunun zorunlu göç mağduru ailelerin üyeleri olmaları (Yükseker 2006), zorunlu ülke içi yerinden edilme sorununun boyutlarının ne kadar geniş olduğunu göstermektedir.

3.2.3. Diyarbakır'ın Ülke ve Bölgesindeki Yeri

İklim ve coğrafi bölge ayrımına göre Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan, kuzey'de Elazığ, Bingöl, Muş, batıda Malatya, Adıyaman, Şanlıurfa, güneyde Mardin ve doğuda Batman illerine komşu olan Diyarbakır, bölgenin kara, hava ve demir yollarının kesişim noktasıdır. Aşağıdaki şekilde Diyarbakır'ın konumu görülmektedir (DBB 2006, s.4).

Şekil 3.2: Diyarbakir'in Bölgesel Konumu

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından 1982 yılında yapılan *Türkiye Yerleşme Merkezlerinin Kademelenmesi Araştırması*'nda, 7 kademli sınıflandırmaya göre Diyarbakir ticaret, sanayi ve hizmet fonksiyonları açısından 5. kademe bir bölge merkezi olarak tanımlanmış ve etki alanına Mardin, Siirt, Batman, Şırnak, Van, Hakkâri, Bitlis illeri ile Şanlıurfa ilinin Siverek ve Hilvan, Bingöl ilinin Merkez, Genç, Solhan ilçelerinin girdiği tespit edilmiştir (Dinler 1994, s.106). İllerin sosyoekonomik gelişmişliği ile ilgili daha sonra yapılan çalışmalar köklü değişikliklerin meydana gelmediğini göstermektedir (Kuşçu ve diğ. 2002). Bugün de Diyarbakir bu merkez olma niteliğini büyük oranda korumaktadır.

Devlet Planlama Teşkilatının 2003 yılında yaptığı *illerin ve Bölgelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*'nda Diyarbakir 81 il arasında 63. sırada ve 5 kademeli sınıflandırmada 4. derece gelişmiş iller arasında yer almıştır (Dinçer ve diğ. 2003, ss.55, 67, 72). 1996 yılında benzer amaçla yapılan çalışma sonucunda 79 il arasında 57. sırada olan Diyarbakir'in geçen süre zarfında daha da gerilediği (Dinçer ve

diğ. 2003, s.56), son yıllarda bu gerilemenin devam etmesiyle ilin 65. sıraya düştüğü görülmektedir (DBB 2006, s.8).

AB'ye uyum süreci kapsamında Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yapılan İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırmasına (*The Nomenclature of Territorial Units for Statistics — NUTS*) göre Diyarbakır Düzey 1 olarak belirlenen 12 bölgeden biri olan ve 12 bölge arasında sosyoekonomik gelişmişlik açısından 10. sırada bulunan Güneydoğu Anadolu Düzey 1 Bölgesi içinde yer almaktadır (Resmi Gazete, 2002). Diyarbakır ve Şanlıurfa'dan oluşan Şanlıurfa Düzey 2 Bölgesi ise belirlenen 26 Düzey 2 Bölgesi içinde sosyoekonomik gelişmişlik açısından 23. sırada yer almaktadır (Dinçer ve diğ. 2003, s.107). Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinden (Düzey 3 bölgelerinden) oluşan ve Şanlıurfa'nın merkez seçildiği Şanlıurfa Düzey 2 Bölgesi tanımlaması ile Diyarbakır'ın sosyoekonomik etki alanıyla çakışmayan ve Diyarbakır'ın merkez rolünü azaltacak ve daha da geriletecek bir sınıflandırmaya, bölgelendirmeye gidilmiştir (DBB 2006, ss.8-9).

Diyarbakır, tüm olumsuzluklara rağmen hizmet sektörü ağırlıklı bir bölgesel merkezdir. Aşağıda belirtilen fonksiyonlar Diyarbakır'ın bölge merkezi olma özelliğini desteklemektedir (DBB 2006:): bölgesel havaalanı, bölgesel üniversite, bölgesel hastane, kamu kurumları bölge müdürlükleri, bölgesel ve kentsel organize sanayi bölgesi, kentsel küçük sanayi sitesi, bölgesel ve kentsel toptan ve perakende ticaret ve bölgesel ve kentsel hizmet sektörü.

3.2.4. Diyarbakır'ın Demografik, Ekonomik ve Sosyal Yapısı

Devlet Planlama Teşkilatının 2003 yılında yapmış olduğu çalışmaya göre 16 büyük şehirden biri olan Diyarbakır ili sosyoekonomik gelişme bakımından 81 il içerisinde 63. sırada yer almaktadır ve beşli kademelendirme sistemine göre dördüncü derecede gelişmiş iller kategorisine girmektedir. Diyarbakır iline ilişkin sosyoekonomik veriler aşağıda bulunan tabloda gösterilmiştir. Veriler incelendiğinde hemen hemen tüm göstergeler açısından Diyarbakır ilinin Türkiye ortalamasından daha kötü bir konumda olduğu görülmektedir (Dinçer ve diğ. 2003, ss.55,72, 175).

Demografik yapı

Demografik yapı açısından Diyarbakır'ın mevcut durumu incelendiğinde şu hususlar görülmektedir: Nüfus büyüklüğü açısından 10. büyük şehir olan Diyarbakır'ın 2000 yılı verileri itibariyle 1.362.708 nüfusu vardır. Diyarbakır, %60 şehirleşme oranı Türkiye ortalamasının (%64,9) altında iken, 1990-2000 yılları arasında ortalama nüfus artış hızı (%21,73), Türkiye ortalamasının (% 18,28) üstündedir. Diyarbakır'da 4,51 olan doğurganlık hızı, Türkiye ortalamasının (2,53) neredeyse iki katı iken, 6,76 olan ortalama hane halkı büyüklüğü ile Türkiye ortalamasının (4,50) yaklaşık bir buçuk katı kadardır. Doğurganlık hızı ve hane halkı büyüklüğü açısından Türkiye ortalamasının çok üstünde olan Diyarbakır, nüfus yoğunluğu (kişi/ km²) açısından Türkiye ortalamasına yakın bir değere sahiptir (Dinçer ve diğ. 2003, s.55).

Tablo 3.1: Diyarbakır ili ekonomik ve sosyal göstergeler

YIL	BİRİM	DEĞİŞKEN	D, BAKIR	GAB	TÜRKİYE
		DEMOGRAFİK GÖSTERGELER			
2000	Kişi	Toplam Nüfus	1,362,708	6,608,619	62,803 927
1990-00	Yüzde	Şehirleşme Oranı	60,00	62,69	54,90
2000	Binde	Yıllık ortalama Nüfus Artış Hızı	21,74	24,80	18,29
2000	Kişi/Km2	Nüfus Yoğunluğu	90	88	88
2000	Adet	Doğurganlık Hızı	4,51	4,86	2,53
2000	Kişi	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü	6,76	6,55	4,50
		İSTİHDAM GÖSTERGELERİ			
2000	Yüzde	Tarım İş Kolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	63,86	61,35	48,38
2000	Yüzde	Sanayi İş Kolunda Çalışanların Toplam İstihdama	3,82	7,06	13,35
2000	Yüzde	Ticaret İş Kolunda Çalışanların Toplam İstihdama	5,76	6,21	9,67
2000	Yüzde	Mah Kurumlar İş Kolunda Çalışanların Toplam İstih, O	1,16	1,17	3,13
2000	Yüzde	Ücretli Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	32,21	33,21	43,52
2000	Yüzde	Ücretli Çalışana Kadınların toplam İstihdama Oranı	4,45	3,72	8,81
2000	Yüzde	İşverenlerin Toplam İstihdama Oranı	1,30	1,51	2,61
		EĞİTİM GÖSTERGELERİ			
2000	Yüzde	Okur-Yazar Nüfus Oranı	69, 57	73,22	87,30
2000	Yüzde	Okur-Yazar Kadın Nüfusun Toplam Kadın Nüfusa	55,37	60,16	80,62
2000	Yüzde	Üniversite Bitirenlerin 22+ Yaş Nüfusa Oranı	5,60	1,99	8,42
2000-01	Yüzde	İlkokullar Okullaşma Oranı	90,93	94,12	98,01
2000-01	Yüzde	Liseler Okullaşma Oranı	31,55	27,32	36,92
2000-01	Yüzde	Mesleki ve Teknik Liseler Okullaşma Oranı	3,30	6,60	20,49

SAĞLIK GÖSTERGELERİ					
2000	Binde	Bebek Ölüm Oranı	57,00	48,33	43,00
2000	Hekim	Onbin Kişiye Düşen Hekim Sayısı	7,02	5,49	12,70
2000	Diş Hekimi	Onbin Kişiye Düşen Diş Hekimi Sayısı	0,35	0,52	2,22
2000	Adet	Onbin Kişiye Düşen Eczacı Sayısı	1,89	1,85	2,94
2000	Atfet	Onbin Kişiye Düşen Hastane Yatayı Sayısı	21,13	13,26	23,04
SANAYİ GÖSTERGELERİ					
2000	Adet	Organize Sanayi Bölgesi Parsel Sayısı	280	1,733	28,726
0000	Adet	Küçük Sanayi Siteleri İşyeri Sayısı	1,163	7,044	81,302
2000	Adet	İmalat Sanayi İşyeri Sayısı	33	359	11,118
2000	Adet	İmalat Sanayi Yıllık Çalışanlar Ortalama Sayısı	1,745	31,576	1,130,488
2000	Beygir Gücü	İmalat Sanayi Kurulu Güç Kapasite Miktarı	20987	381,183	13,478,078
2000	Kws	Fert Başına İmalat Sanayi Elektrik Tüketimi	35	196	550
2000	Milyon TL	Fert Başına İmalat Sanayi Katına Değeri	17	73	350
TARIM GÖSTERGELERİ					
2000	Milyon TL	Kırsal Nüfus Başına Tarımsal Üretim Değeri	898	883	1124
2000	Yüzde	Tarımsal üretim Değerinin Türkiye Kindeki Payı	1,83	8,14	100
İNŞAAT GÖSTERGELERİ					
2000	Adet	Daire Sayısı	200,351	946,373	16,235,830
2000	Yüzde	Borulu Su Tesisatı Bulunan Daire Oranı	94,35	93,86	96,60
MALİ GÖSTERGELER					
2000	Yüzde	Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla İçindeki Pay	1,15	5,06	100
2000	Milyon TL	Fert Başına Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla	1,056	954	1,837
2000	Adet	Banka Şube Sayısı	61	301	7,786
2000	Milyon TL	Fert Başına Banka Mevduatı	104	115	939
2000	Yüzde	Toplam Banka Mevduatı İçindeki Pay	0,22	1,20	100
2000	Yüzde	Toplam Banka Kredileri İçindeki Pay	0,26	1,80	100
2000	Milyon TL	Kırsal Nüfus Başına Tarımsal Kredi Miktarı	38	35	138
2000	Milyon TL	Fert Başına Sanayi, Ticaret ve Turizm Kredileri Miktarı	49	68	392
2000	Milyon TL	Fert Başına Belediye Giderleri	71	44	82
2000	Milyon TL	Fert Başına Genel Bütçe Gelirleri	52	63	464
2000	Milyon TL	Fert Başına Gelir ve Kurumlar Vergisi Miktarı	30	28	165
1995-00	Milyon TL	Fert Başına Kamu Yatırımları Miktarı	333	213	248
1995-00	Milyon TL	Fert Basma Teşvik Belgeli Yatırım Tutarı	1085	2,030	2,668
1995-00	ABD Doları	Fert Şaşına İhracat Miktarı	18	347	2,249
1995-00	ABD Doları	Fert Başına İthalat Miktarı	26	197	3,967
ALTYAPI GÖSTERGELERİ					

2000	Yüzde	Kırsal Yerleşmelerde Asfalt Yol Oranı	21,42	36,24	45,23
2000	Yüzde	Yeterli İçme Suyu Götürülen Nüfus Oranı	51,49	74,44	84,98
2000	Yüzde	Devlet ve il Yolları Asfalt Yol Oranı	84,54	84,65	91,28
DİĞER REFAH GÖSTERGELERİ					
2000	Adet	Onbin Kişiye Düşen Özel Otomobil Sayısı	123	208	652
2000	Adet	Onbin Kişiye Düşen Motorlu Kara Taşıtı Sayısı	242	505	1056
2000	Mws	Fert Başına Elektrik Tüketim Miktarı	0,51	0,85	1,43
2000	Adet	Fert Başına Telefon Kontör Değeri	731	837	1,852
2000	Yüzde	Yeşil Karta Sahip Nüfus Oranı	22,84	22,84	14,93

Türkiye İstatistik Kurumunun yapmış olduğu adrese dayalı nüfus sayım sonuçlarına göre, 2009 yılı itibariyle Diyarbakır'ın, 435.851'i kırsal bölgede ve 1.079.160'ı kentsel bölgede olmak üzere toplam 1.515.011 nüfusu bulunmaktadır (TÜİK 2007).

DBB 1/25.00 Ölçekli Nazım İmar Planı Planlama Raporunda (2006:18) kentsel bölgede yaşayan nüfus, 2005 yılı itibariyle 830.771 kişi olarak tespit edilmiştir. Aşağıda bulunan tabloda Büyükşehir nüfusu ve bunun ilk kademe belediyelere göre dağılımı 1960-2005 yılları için verilmiştir.

Tablo 3.2: Diyarbakır Büyükşehir ve ilk kademe belediye nüfusları 1960-2005

	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000	2005
Diyarbakır*	79.888	102.653	149.566	169.535	235.617	305.940	381.144	545.983	660.940
Kayapınar	418	527	723	827	1.157	2.170	3.627	68.150	140.456
Bağınar	673	896	1.392	1.865	2.796	3.474	5.333	11.701	21.140
Çarıklı	341	253	261	421	759	1.452	2.110	3.610	8.235
Büyükşehir Toplam	81.320	104.329	151.942	172.648	240.329	313.036	392.214	629.444	830.771
İndeks	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000	2005
Diyarbakır*	100	128	187	212	295	383	477	683	827
Kayapınar	100	126	173	198	277	519	868	16.304	33.602
Bağınar	100	133	207	277	415	516	792	1.739	3.141
Çarıklı	100	74	77	123	223	426	619	1.059	2.415
Büyükşehir Toplam	100	128	187	212	296	385	482	774	1.022

(*)Sur, Yenişehir ve Bağlar İlk kademe Belediyeleri toplamı

Kaynak: Diyarbakır Büyükşehir 1/25.000 Ölçekli Nazım İmar Planı Planlama Raporu'nda yer alan tablolardan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Ekonomik yapı

Ekonomik yapı açısından Diyarbakır incelendiğinde, genel olarak işsizlik ve yoksullukla pençelesen bir kent ile karşı karşıya kalınmaktadır. 2000 yılı verilerine göre, erkeklerde %18, kadınlarda %7,8 olmak üzere, il genelinde işsizlik oranı ortalaması %14,2'dir. Kent merkezinde ise işsizlik oranı %30,3'tür ve bu oran erkeklerde %27,7, kadınlarda ise %46,6'dır (DBB 2006, s.25). Bununla birlikte son dönemde işsizliğin kent genelinde arttığı görülmektedir. 2006 yılı itibariyle yapılan araştırmalar işgücüne katılabilecek yaşta olan nüfusun yarısından fazlasının işsiz olduğunu göstermektedir (DBB 2006, s.7).

Uzun bir birikim sonucu meydana gelen ekonomik geri kalmışlık/bırakılmışlık, devlet ve özel sektör yatırımlarının sınırlılığı, siyasi istikrarsızlık, zorunlu göç gibi nedenler işsizlikle birlikte kentte büyük bir yoksullaşma sürecine neden olmuştur (DBB 2006, ss.7-8). Diyarbakır Valiliğinin 2007 Mart ayı verilerine göre sosyal güvenliği olan nüfusun toplam nüfusa oranı %36'dır. Yani kent halkının %64'nün herhangi bir sosyal güvencesi yoktur. Kentte yeşil kart alan vatandaşların sayısı 617.000'dir ve bu kent nüfusunun %41'ine tekabül etmektedir.

Tablo 3.3: Diyarbakır kenti işgücünün ana sektörlere göre dağılımı, 1970-2000

Sektörler	Tarım	Sanayi	Hizmetler	İyi tanımlanmamış faaliyetler	
1970	İşgücü	2876		2234	
	%	7,72	20,19	66,07	6
1975	İşgücü	10143	9180	26416	275
	%	22	20	57,41	0,6
1980	İşgücü	2108	11566	33780	152
	%	4,44	24,37	71,19	0,32
1985	İşgücü	2470	11821	46286	520
	%	4,04	19,4	75,8	0,9
1990	İşgücü	3624	15210	54248	516
	%	4,92	20,72	73,8	0,7
1995*	İşgücü	3164	17146	63603	464
	%	3,75	20,3	75,32	0,55
2000	İşgücü	2333	18066	69708	352
	%	2,6	19,9	77,2	0,4

(*) Tahmini değerler

Özellikle zorunlu göç mağdurlarının yoğunlukla yaşadığı yoksul yerleşim bölgelerinde bu oran çok daha artmaktadır. Örneğin 2006 yılında 5 mahallede 400 haneyle yapılan

bir araştırmada herhangi bir sosyal güvencesi olan vatandaşların oranı %13, yeşil kart sahibi vatandaşların oranı ise %75,25 olarak tespit edilmiştir (Kalkınma Merkezi 2006, s.40). Diyarbakır'ın Fatihpaşa, Gürdoğan, Huzurevleri, Peyas ve Körhat mahallerinde toplam 5.706 haneyle yapılan bir başka araştırmada, yeşil karne sahibi vatandaşların oranı %54,3 iken, yeşil karne dâhil hiçbir sosyal güvencesi olmayan vatandaşların oranları ise % 19,3 olarak tespit edilmiştir (Sarmaşık 2007).

Ekonomik yapının en dinamik sektörü il genelinde tarım, kent merkezinde ise hizmet sektörüdür. İl genelinde istihdamın büyük oranda (%63,86) tarım işkolunda yoğunlaştığı, sanayi (%3,82) ve ticaretin (%5,76) çok düşük oranlarda kaldığı görölmektedir. Bu oranlar Türkiye ortalamalarıyla kıyaslandığında (tarımda %48,38, sanayi % 13,35, ticaret %9,67), 16 büyükşehirden biri olan Diyarbakır'ın bir büyükşehirden ziyade, bir taşra kenti izlenimi verdiği görölmektedir.

Diyarbakır kent merkezinde istihdam edilenlerin işkollarındaki dağılımına bakıldığında genel olarak hizmet sektörünün ağırlığı görölmektedir. 1970'li yıllarda %66,07 olan hizmet sektörünü oranı, 2000 yılında %77,2'ye çıkmıştır. Hizmet sektöründen sonra istihdamın yoğunlaştığı ikinci büyük alan sanayi sektörüdür. Sanayi sektörünün payı 1970'li yıllarda %20,19 iken 2000 yılında %19,9'a düşmüştür. Tarım sektörü de 1970 yılından 2000 yılına %7,72 oranından %2,6 oranına düşmüştür. 1970-2000 donemi için sektörel değişimler tabloda özetlenmiştir (DBB 2006, s.28).

Kentteki istihdam durumu incelendiğinde ticaretin ve inşaat sektörünün önemli bir paya sahip olduğu görölmektedir. 2000 nüfus sayımı verilerine göre kent merkezinde ticaret sektöründe çalışanların toplam istihdam içindeki payı %18'dir, yine aynı yılın verilerine göre' çalışanların %10 inşaat sektöründe istihdam edilmektedir (DBB 2006, ss.36, 39).

Sosyal yapı

Sosyal yapı açısından incelendiğinde Diyarbakır'ın ekonomik yapıya benzer bir geri kalmışlık/bırakılmışlık izlenimi verdiği görölmektedir. Eğitim sektöründe gelişmişlik açısından Diyarbakır, 81 il arasında 73. sırada yer almaktadır. Eğitim göstergeleri açısından daha detaylı bir inceleme yapıldığında, tüm göstergeler Diyarbakır'ın, Türkiye ortalamasının çok gerisinde kaldığını göstermektedir. Aşağıdaki tabloda temel eğitim

göstergeleri Türkiye ile karşılaştırmalı olarak verilmiştir (Dinçer ve diğ. 2003, ss.55, 129).

Tablo 3.4: Eğitim göstergeleri Diyarbakır-Türkiye karşılaştırması (2000)

Eğitim Göstergeleri	Diyarbakır (%)	Türkiye (%)	Sıra (81 il içinde)
Okur yazar nüfus oranı	69,67	87,30	75
Okur yazar kadın nüfusun toplam kadın nüfusa oranı	55,37	80,62	74
Üniversite bitirenlerin okul bitirenlere oranı	5,60	8,42	50
İlköğretim okullaşma oranı	90,93	98,01	49
Liseler okullaşma oranı	31,55	36,92	49
Meslek liseleri okullaşma oranı	3,30	20,49	81

Sosyal yapının ikinci önemli bileşeni olan sağlık sektöründe Diyarbakır, 81 il arasında 61. sırada yer almaktadır. Eğitim göstergeleri gibi sağlık göstergelerinin tamamında Diyarbakır Türkiye ortalamasına göre daha kötü bir durumdadır. Aşağıda sağlık göstergeleri açısından Diyarbakır'ın Türkiye ile karşılaştırmalı tablosu verilmiştir (Dinçer ve diğ. 2003, ss.55, 123).

Tablo 3.5: Sağlık göstergeleri Diyarbakır-Türkiye karşılaştırması (2000)

Sağlık Göstergeleri	Birim	Diyarbakır (%)	Türkiye (%)	Sıra (81 İl içinde)
Bebek Ölüm Oranı	Binde	57,00	43,00	8
Onbin Kişiye Düşen Hekim Sayısı	Kişi	7	13	55
Onbin Kişiye Düşen Diş Hekimi Sayısı	Kişi	0	2	72
Onbin Kişiye Düşen Eczane Sayısı	Adet	2	3	51
Onbin Kişiye Düşen Hastane Yatağı Sayısı	Adet	21	23	27

3.2.5. Diyarbakır'ın İdari - Kurumsal Yapısı

Toplam yüzölçümü 15.355 km² olan Diyarbakır'da kent merkezinde bulunan 4 ilçe ile birlikte toplam 17 ilçe bulunmaktadır. DBB mücavir alanı içinde büyükşehir dışında 6 ilk kademe belediye bulunurken, il genelinde toplam 32 belediye bulunmaktadır. İl

genelinde toplam 242 mahalle bulunurken, DBB'nin mücavir alanı içinde toplam 131 mahalle bulunmaktadır. Ancak bu 131 mahallenin 85'i, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası ile mücavir alan sınırlarına dâhil edilen köylerden oluşmaktadır (DV 2007).

Tablo 3.6: Diyarbakır'ın idari-kurumsal yapısı

	Diyarbakır Kenti	Diyarbakır ili
Belediye	7	32
İlçe	41	17
Mahalle	131	242
Dernek	376	462
Vakıf	64	64
Meslek Kuruluşu	57	57
Sendika	41	41
Üniversite	1	1
Fakülte	13	13
Yüksekokul	9	16
Enstitü	3	3
Devlet Konservatuar	1	1
Küçük Sanayi Sitesi	6	6
Organize Sanayi Sitesi	1	1
500'den fazla işçi çalıştıran özel sektör kuruluşu	1	1
500'den fazla işçi çalıştıran kamu kuruluşu	1	1
150'den fazla işçi çalıştıran özel sektör kuruluşu	9	9
150'den fazla işçi çalıştıran kamu kuruluşu	2	2

Kaynak: DV 2007 yılına ait verileri düzenlenerek elde edilmiştir.

Diyarbakır'da dernek, vakıf, sendika, meslek kuruluşlarından oluşan, 537'si şehir merkezinde olmak üzere toplam 623 Sivil Toplum Kuruluşu bulunmaktadır. Bunların çoğunluğunu dernekler (376) oluşturmaktadır. STK'ların en önemli bileşeni olan derneklerin çalışma alanları incelendiğinde, çoğunluğunun (174) yardımlaşma derneği

olduğu görülmektedir. Yardımlaşma derneklerini, spor alanında faaliyet yürüten dernekler (77) izlemektedir. Okul, ilim ve eğitim dernekleri (45) üçüncü sırayı oluşturmaktadır. Ayrıca sağlık alanında 32, kültürel alanda 27, camilerle ilgili 19, basın-yayın alanında 5, insan hakları alanında 2 dernek bulunmaktadır. Dostluk, güzel sanatlar, imar, lions, rotary, kızılaiy, ziraat, çevre, thy vb. diğer alanlarda ayrıca toplam 80 dernek bulunmaktadır (DV 2007).

Diyarbakır'daki STK'ların, kamu kurum ve kuruluşların, muhtarlıkların ve kanaat önderlerinin bir araya gelmesine olanak tanıyan DYG21, kentteki sivil toplumu güçlendiren önemli aktörlerden biridir. Nisan 2003 tarihinde kurulan DYG21'in toplam 363 üyesi bulunmaktadır. Kent Danışma Konseyi olarak örgütlenen DYG21 bünyesinde Kadın Meclisi, Gençlik Meclisi, Açlık ve Yoksullukla Mücadele Ana Çalışma Grubu, Tarih, Kültür ve Kentleşme Ana Çalışma Grubu, Çevre Sağlık Ana Çalışma Grubu, Engelliler Ana Çalışma Grubu, Çocuk Ana Çalışma Grubu faaliyetlerini sürdürmektedir (DYG21 2006).

1966 yılında kurulan ve toplam 18.500 öğrencisi bulunan Dicle Üniversitesi bünyesinde 13 Fakülte, 9'u Diyarbakır'da olmak üzere toplam 16 Yüksekokul, 3 Enstitüsü ve 1 Devlet Konservatuvarı bulunmaktadır (DÜ 2007; DV 2007).

Diyarbakır'da sınırlı sayıda büyük ölçekli işletme bulunmaktadır. 500'den fazla işçi çalıştıran sadece 2 kuruluş bulunmaktadır. Bunlardan biri kamu diğeri ise özel sektör işletmesidir. 150'den fazla işçi çalıştıran işletme sayısı ise 2'si kamu işletmesi olmak üzere toplam 9'dur. Kentte ayrıca 1 Organize Sanayi Sitesi ve 6 adet Küçük Sanayi Sitesi bulunmaktadır (DV 2007). İşletme sayısı fazla olmamakla birlikte, özel sektör işletme sahiplerin kurduğu çeşitli STK'lar, meslek örgütleri mevcuttur. Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası, Diyarbakır Sanayici ve İşadamları Derneği, Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği, Diyarbakır Organize Sanayici İşadamları Derneği, Diyarbakır Genç İşadamları Derneği, Diyarbakır Girişimci İşadamları Derneği, Diyarbakır Yatırımcılar ve İşadamları Derneği, Diyarbakır İş Kadınları Derneği bu kuruluşlardan bazılarıdır.

3.3. SAHA ARAŞTIRMASININ AMACI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Bu araştırma, 1970'li yıllarla birlikte özel sektör kuruluşlarında ve STK'larda ve daha sonra da kamu kuruluşlarında popüler hale gelen katılımcı yönetim anlayışını, Diyarbakır kent merkezinde, sivil toplum, özel sektör ve kamu kuruluşlarından oluşan örgütlü grupların ve yurttaşların kent yönetimine katılımı kapsamında incelemektedir. Küresel ölçekte meydana gelen sosyoekonomik değişimleri dikkate alarak ve makro ölçekte meydana gelen değişimlerin yerele yansımalarını analiz ederek, Diyarbakır kent merkezinde, örgütlü grupların temsilcileri ile kentte yaşayan yurttaşların katılımını sağlayarak, örgütlü grupların ve yurttaşların kent yönetimine katılım düzeyinin mevcut durumunu tespit etmeyi ve katılım düzeyini geliştirmek için bir politika önerisi geliştirmeyi amaçlamaktadır. Diyarbakır kent merkezinde geliştirilecek modellerle, ayrıca Türkiye'deki kentlerde sosyal politikaları esas alan, daha katılımcı, daha demokratik yönetim sistemlerinin gelişimine katkı sağlamak bu araştırmanın bir diğer amacını oluşturmaktadır.

Araştırmanın kapsamı Diyarbakır kent merkezidir. DBB mücavir alanları içinde kalan dört ilk kademe (ilçe) belediyesinin sınırları araştırmanın alanı olarak belirlenmiştir. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile DBB sınırlarına dâhil edilen Bağvar ve Çarıklı ilk kademe belediyeleri, fiziki olarak kent merkezinden uzak olmaları ve mekânsal, sosyal ve ekonomik açıdan kent merkeziyle tam anlamıyla entegre olmamaları ve kırsal nitelik taşımaları gerekçeleriyle araştırma sahası dışında tutulmuştur. Ayrıca adı geçen yasa ile mahalleye dönüştürülen ve Büyükşehir Belediyesi mücavir alanlarına dâhil edilen 85 köy, aynı gerekçelerle araştırma kapsamına alınmamıştır. Sonuç olarak araştırma sahası, Sur, Yenişehir, Bağlar ve Kayapınar ilk kademe belediyeleri sınırları dâhilinde bulunan ve Diyarbakır kent merkezini oluşturan 42 mahalleyi kapsamaktadır. Araştırma kapsamında bahsi edilen kent yönetimi, ilk kademe belediyelerini, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesini, il özel idaresini ve muhtarlıkları kapsamaktadır. Kent yönetimi aktörleri ise vatandaşlar, muhtarlıklar ve STK'lardır.

Saha çalışmasında araştırma sorusuna bağlı olarak üç aşamalı bir süreç dâhilinde iki araştırma tekniği kullanılmıştır: dar grup toplantıları ve sahada uygulanan anket çalışması, ilk aşamada yapılan örgütlü gruplar anketi ile kentte bulunan kamu, sivil toplum ve özel sektör kuruluşlarının yöneticilerinin, (1) örgütlü grupların ve yurttaşların

kent yönetimine katılım düzeyine, konuya dair kentlin ve aktörlerinin zayıf ve güçlü yanlarına ve dış çevreden kaynaklı fırsatlara ve tehditlere ilişkin görüşlerini ve (2) katılımı artırmak için politika önerilerini tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaçla kurumsal kimlik ve kapasite; ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal, idari-kurumsal yapı, yurttaşlar, katılımcı kurum ve genel olmak üzere 8 GZFT (SWOT) analizi ve konuya dair politika önerilerinden oluşan ve büyük çoğunluğu açık uçlu sorulardan meydana gelen bir anket/bilgi formu hazırlanmıştır. Bu anket formu Diyarbakır kent merkezinde bulunan 227 örgütlü gruba gönderilmiştir. Bunların büyük çoğunluğu elden teslim edilmiş, çalışmanın amacı, kapsamı ve içeriği bu teslimler sırasında ifade edilmiştir. Çalışma sonucunda, kamu kuruluşları, STK'lar ve özel sektör kuruluşlarından oluşan toplam 44 adet örgütlü grubun çalışmaya katılması sağlanmıştır.

Saha araştırması kapsamında, ikinci aşamada Diyarbakır YG21 bünyesinde faaliyet yürüten Gençlik ve Kadın Meclisinin koordinasyon kurullarıyla iki adet yarı yapılandırılmış toplantı yapılmıştır. Bu toplantılarda Diyarbakır YG21'in kurumsal yapısı, bileşenleri, kent ölçeğindeki etkinliği, temsil düzeyi ve muhtarlıklar tartışılmıştır. Yapılan toplantılarda son olarak katılımcılara kent yönetiminde katılım düzeyini arttırmak için politika önerileri sorulmuştur.

3.4. ÖRGÜTLÜ GRUPLARIN GÖZÜYLE DİYARBAKIR

Katılımcı kent yönetimi, yönetim söylemleri, büyük oranda kamu, sivil toplum ve özel sektör kuruluşlarından oluşan örgütlü gruplar üzerine inşa edilmektedir. Bundan dolayı saha araştırması kapsamında, Örgütlü Gruplar Anketi/Bilgi Formu çalışması yapılmıştır. Bu çalışmayla, Diyarbakır kent merkezinde, farklı kurumsal kimliklere ve kapasitelere sahip örgütlü grupların temsilcilerinin, kent yönetiminde katılım düzeyinin mevcut durumuna dair görüşlerini ve katılım düzeyini geliştirmeye dair politika önerilerini tespit etmek amaçlanmıştır.

Bu amaçla, (1) kurumsal kimlik ve kapasite; (2) ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal, idari-kurumsal yapı, yurttaşlar, katılımcı kurum ve genel olmak üzere 8 GZFT (SWOT) analizi ve (3) konuya dair politika önerileri bölümlerinden oluşan ve büyük çoğunluğu açık uçlu sorulardan meydana gelen bir anket/ bilgi formu hazırlanmıştır (Anket/bilgi formu için bkz. EK 1). Kurumsal kimlik ve kapasite değişkeni ile kamu kuruluşları,

STK'lar ve özel sektör kuruluşlarının konuya dair yaklaşımları istatistikî olarak karşılaştırılmak istenmesine rağmen, ankete katılan kurum sayısının 44 ile sınırlı kalması sonucu bu yapılamamıştır. Bundan dolayı çalışma, örgütlü grupların katılıma dair mevcut durum algılaması ve konuya dair politika önerileri ile sınırlandırılmıştır.

Örgütlü Gruplar Anketi analizi yapılırken ilk olarak, katılımcı kuruluşların kent yönetimine katılım konusunda Diyarbakır'ın sahip olduğu güçlü ve zayıf yanlara, önündeki Diyarbakır dışı çevreden kaynaklanan olumlu (fırsatlar) ve olumsuz (tehditler) öğelere dair görüşleri analiz edilmiştir. Bu analizler yapılırken sekiz GZFT analizi kapsamında dile getirdikleri görüşler ekonomik yapı, sosyal yapı, siyasal yapı, idari-kurumsal yapı ve kültürel yapı başlıkları altında toplanmıştır. Her bir başlık için GZFT analizleri yapılırken, verilen cevapların fazlalığı ve çeşitliliği nedeniyle en az iki katılımcı tarafından dile getirilen görüşlere yer verilmiştir. Bir görüşü kaç kuruluşun ifade ettiği, parantez içinde gösterilen rakamlarla ifade edilmiştir. Son olarak her bir başlıkla en fazla ifade edilen iki görüş dikkate alınarak, kent yönetimin katılım konusunda genel bir GZFT analizi yapılmıştır.

Örgütlü Gruplar Anketi analizinde ikinci olarak, katılımcıların kent yönetiminde katılımı artırmak için sundukları politika önerileri özetlenmiştir. Ekonomik, sosyal, siyasal, idari ve kültürel yapıya ilişkin sunulan ve toplam 233 maddeden oluşan politika önerileri sınıflandırılarak özetlenmiştir.

3.4.1. Diyarbakır'da ekonomik hayat

Tablo 3.7: Diyarbakır'da ekonomik hayat GZFT analizi

Güçlü Yanlar	Zayıf Yanlar
<p>a) Doğal kaynakların fazla olması, b) Tarım ve hayvancılık sektörünün gelişme potansiyelinin olması, c) Ekonomik açıdan büyüme potansiyelinin yüksek olması ve yatırıma uygun bakir alanların çokluğu, d) Kültürel-dini turizm potansiyelinin yüksek olması, e) İşgücünün fazla ve ucuz olması, f) Ulaşım ağının güçlü olması ve ulaşım kolaylığı, g) Pazar potansiyelinin yüksek oluşu, h) Ticari potansiyelin olması, i) Sanayinin gelişme potansiyelinin yüksek olması, j) Ekonomik işlevli yapıların örgütlü olması (odalar, dernekler), k) Bölge iş dinamiklerinin merkezlerinin kentte bulunması (DİSİAD, GUNSIAD, Ticaret Odası, Ticaret Borsası vb.), l) Tarihi açıdan ekonomik-ticari bir merkez olması, m) Ekonomik sorunların yoğunluğundan dolayı, çözüm arayışlarının fazla olması, n) inşaat sektörünün gelişiyor olması, o) Gelişmeye açık hizmet sektörünün bulunması, p) Küreselleşme ile birlikte dışa açık ticaretin gelişmesi.</p>	<p>a) Göç, işsizlik ve yoksulluk, b) Var olan kaynakların dışarıya kaçması, c) Nitelikli personel eksikliği, d) Mali kaynakların yetersizliği, e) Ekonomik altyapının yetersizliği, f) Açlık ve aşırı yoksulluk, g) Sermaye birikiminin yetersizliği, h) Tarımda çeşitliliğin azlığı ve geleneksel üretim tekniklerinin kullanılması, i) Kırsal alanda eşitsiz toprak dağılımı, j) Organize sanayi bölgesinin yetersizliği, k) Yerel kaynakların etkin kullanılamaması.</p>
Fırsatlar	Tehditler
<p>a) Başta AB olmak üzere uluslararası hibe fonları ve çeşitli devlet destekleri, b) Kentten göç edip önemli ticari faaliyetleri yürütebilen yerli dış sermaye ve tecrübenin varlığı, c) GAP'ın olumlu etkileri, d) Kentin dış kurumlar tarafından pazar olarak değerlendirilme potansiyeli, e) Devlet desteğinin artması, f) AB'nin bölgesel eşitsizlikleri gidermeye ve kalkınmaya dönük programları, g) Iraktaki fiili durum sonrası ticari ilişkilerin gelişmesi, h) İş adamlarının kentte yatırım yapma konusunda duyarlı olmaya başlaması ve dolayısıyla iş bulma olanağının artması, i) AB fonlarında ve devlet yatırımlarında kentin öncelikli iller arasında olması.</p>	<p>a) Özel sektör ve devletin yatırım yapmaması ve kalıcı istihdamın olmayışı, b) Sanayinin çok zayıf olması ve sanayiye dayalı yatırımların yetersizliği, c) Siyasi iktidarın ve bürokrasinin çıkardığı engeller, d) Teşviklerin yetersizliği, e) Bölgeler arası eşitsizlik, f) Ekonomik istikrarın olmaması ve kriz tehlikesi, g) Çeşitli fonların ve devlet desteğinin azalması, h) Gelir dağılımındaki adaletsizlik, i) Merkezi bütçeden ayrılan payın azlığı.</p>

3.4.2. Diyarbakır'da sosyal hayat

Tablo 3.8: Diyarbakır'da sosyal hayat GZFT analizi

Güçlü Yanlar	Zayıf Yanlar
<p>a) Kentin genç ve dinamik bir nüfusa sahip olması, b) Toplumda dayanışma, iletişim ve komşuluk ilişkilerinin sürmesi, c) Sosyal dönüşüm ihtiyacının yüksek olması ve sosyal projelerin artması, d) Halkın yeniliklere açık olması, e) Metropol kent olmanın sonucu olan kültürel zenginliğin sosyal olanaklar yaratması.</p>	<p>a) Göç ve göçten kaynaklı kentsel yaşama entegre olamama, gettolaşma, gecekondulaşma, eğitimsizlik, çocuk işçiliği, suç oranlarının artması, dayanışma ağlarının dağılması gibi sosyal sorunların yoğunluğu, b) Eğitim düzeyinin düşük olması, c) Köy kültürü ile kent kültürü arasında sıkışmış toplumsal yapı, d) Aşırı nüfus yoğunluğu ve kontrolsüz hızlı nüfus artışı, e) Feodal bağların güçlü olması, f) Cinsiyet eşitsizliği, g) Ortak iş üretme geleneğinin zayıflığı, h) Sağlık problemlerinin yoğunluğu, i) Töre cinayetleri, j) Vatandaşların yaşadığı güvensizlik ve sorunlar karşısındaki duyarsızlığı.</p>
Fırsatlar	Tehditler
<p>Kentin bölgesel ve ulusal çapta yoğun demografik ilişkilere sahip olması, hem kent içinde çevre illerden insanların yaşaması hem de kentli birçok vatandaşın bölge kentlerinde ve Türkiye'nin diğer kentlerinde yaşaması.</p>	<p>Muhtemel yeni göç dalgası.</p>

3.4.3. Diyarbakır'da siyasal hayat

Tablo 3.9: Diyarbakır'da siyasal hayat GZFT analizi

Güçlü Yanlar	Zayıf Yanlar
<p>a) Kentin bölgesel merkez olması b) Halkın örgütlü ve politik olması, hak arama bilincinin ve siyasete ilginin yüksek olması, c) Katılım talebinin olması, d) Vatandaşların kentte var olan sorunlara karşı duyarlı olması ve tartışmalara katılması, e) Katılım konusunda vatandaşların bilinçli olması, f) Tarihsel olarak mücadele ve muhalefet geleneğinin güçlü olması, . g) Çevre illere nazaran kadınların toplumsal yaşama katılımının yüksek olması, kadın örgütlerinin çokluğu, h) Toplumda eşitlik talebinin olması, i) Sorunların çokluğu nedeniyle örgütlenme zemininin güçlü olması, j) Vatandaşların sorgulayıcı olması.</p>	<p>a) Politik kurumlar arası güvensizlik, yeterince işbirliğinin olmaması, b) Sorunlarını ele almada tek yönlü sığ yaklaşımların geliştirilmesi, her şeyin aşırı derecede politize edilmesi, c) Kentin dışarıdaki olumsuz imajı, d) Ekonomik sorunlardan dolayı katılımın öncelikli olmaması, e) Kamu kuruluşlarının katılıma kapalı olması, f) Örgütlü gruplara katılan bireylerde yaşanan yorgunluk, birçok olumsuzluğun birlikte yaşanması sonucu kente yaşanan olaylara karşı duyarsızlaşma, g) Bireysel çıkarların, kentin çıkarlarının önüne geçmesi, h) Yerel yönetimlerin katılım konusunda partizancılık yapımları, i) Bilinç yetersizliği, j) Katılımcı ve demokratik bir geleneğin olmaması, k) Çatışmalı dönemin ve göçün yaratmış olduğu travmalar, l) Vatandaşların siyasi bilincinin eksikliği, m) Nüfus yoğunluğunun doğrudan katılım kanallarını olumsuz kılması, n) Geleneksel feodal güç ilişkilerinin devam etmesi, o) Kadınlarının bir kısmının sosyal yaşam alanı olarak tari-katlara üye olmaları, p) Siyasal ve örgütsel olarak itaatkâr bir kültürün olması, r) Yakın zamanda çatışmak ortamda meydana gelen faili meçhul cinayetler, köy yakmalar, Hizbullah olayları, yargısız infazlar, uzun gözaltı süreçleri vb. nedenlerden ötürü örgütlü gruplara katılma korkusu, s) Hak arama bilincinin olmaması.</p>
Fırsatlar	Tehditler
<p>a) Ulusal ve uluslararası camianın ilgisi, b) Türkiye'nin AB üyelik sürecinin mevcut sorunları çözme konusunda sunacağı olanaklar, c) AB süreci ile birlikte katılımı artırıcı yasal düzenlemelerin yapılması, d) AB'nin yerel yönetimlere önem vermesi.</p>	<p>a) Kalıcı barış ortamının sağlanamamış olması, şiddet ve çatışma ortamının devam etmesi, politik istikrarsızlık, b) Merkezi yönetim ile yereldeki seçilmişlerin ortak çalışmaması, merkezi yönetimin kente ve seçilmişlere karşı negatif tutumu, c) Anti-demokratik yasal engeller ve uygulamalar, d) Kentteki siyasal istikrarın bölgesel dış tehditlere açık olması, e) Seçim barajından dolayı siyasal temsilin sağlanamaması, f) Etnik kökenin bir sorun olarak görülmesinin devam etmesi (Kürt sorunu), g) Derin ve karanlık siyasal hesaplaşma ve provokasyonlar için Diyarbakır'ın seçiliyor olması, h) Devletin (resmi ideolojinin) Kürt meselesindeki çözümsüzlük politikaları, i) Çatışmak bir konumda olan Kürt sorununun tüm etkilerinin de bir anlamda merkezileştiği bir kent konumunda olması ve bundan kaynaklı siyasal kutuplaşmaların hem sivil toplumun gelişmesini hem de sosyoekonomik olarak tarif edilen alana yönelik somut politikaların geliştirilmesine engel olması, j) Komşu ülkelerde çatışma ortamının artması, k) Siyasal farklılaşmanın yeterince oluşmaması.</p>

3.4.4. Diyarbakır'da örgütsel hayat

Tablo 3.10: Diyarbakır'da örgütsel hayat GZFT analizi

Güçlü Yanlar	Zayıf Yanlar
<p>a) Belediyelerin sahip olduğu geniş halk desteği, b) Kentteki STK'ların aktif olması, gelişmesi ve çeşitlenmesi, c) DYG21 (Kent Konseyi) gibi kurumlar arası işbirliğini sağlayan, katılıma olanak tanıyan mekanizmaların olması, d) Kentteki kurumlar arasında diyalog ve işbirliğinin gelişmesi, e) Şeffaf, demokratik ve katılımcı yerel yönetim anlayışının belediyelerce kabul edilmesi, f) Halkçı bir belediye yönetiminin olması, g) Kamu, sivil toplum ve özel sektör kuruluşlarının bölge merkezlerinin büyük çoğunluğunun kentte bulunması, h) Belediye - STK ilişkilerinin iyi olması, i) Bölgenin en büyük üniversitesinin kentte olması, j) Valinin sivil halk yararına uygulamaya yönelik çabaları, k) Komşu kentlerdeki yerel yönetimler, STK'lar ve işveren çevrelerinin ilişkileri.</p>	<p>a) Kurumlar arası koordinasyonsuzluk, birlikte hareket etmeme, b) Şehirdeki devlet/hükümet kurumları ile seçilmişler (belediyeler) ve STK'lar arasındaki ikili bir yapı oluşmuş olması ve tarafların ortak çalışmaması, c) Yönetim kalitesinin düşüklüğü, d) Katılımı teşvik edici yapısal mekanizmaların olmaması ya da zayıf olması, e) Örgütlü grupların halktan uzaklaşan bürokratik bir yapıya dönüşmesi, f) Örgütlü gruplarda yetişmiş kadroların olmaması, g) Belediyelerin politik konulara ağırlık vermesi, kamu hizmetlerine gereken ağırlığı vermemesi, h) Özel ya da kamu kurumlarında verilen hizmetlerde yeterince profesyonelleşememe, i) Örgütlü gruplarda personelden verim alınmaması, j) Belediye gelirlerinin yetersizliği ve büyük oranda merkeze bağımlı olunması, k) Yöneticilerin demokratik tutum içinde olmayışları, l) Sadece sınırlı sayıda, öne çıkmış STK, meslek örgütü ve siyasi partilerin karar alma süreçlerine katılımı, m) Danışmanlık hizmetlerinin yeterince alınmaması, n) STK'ların misyonundan uzaklaşması, kurumsal kirlenme ya da yozlaşma (projecilik, rantçılık vb.), o) STK'ların kurumsal yapılarının zayıf olması ve sürdürülebilir olmaması, p) Ortak platformların etkin olamaması.</p>
Fırsatlar	Tehditler
<p>a) Kent dışındaki ulusal ve uluslararası kuruluşlarla kurulan ilişkiler ve geliştirilen işbirlikleri, b) Dünya genelinde yerel yönetimlere olan ilginin artması ve kamu reformu kapsamında belediyelere yeni yetkilerin verilmesi, c) AB uyum süreci.</p>	<p>a) Katılımı sınırlayan mevzuat-yasalar, b) AB uyum yasalarındaki uygulama eksikliği, bürokratik yapılar - engeller.</p>

3.4.5. Diyarbakır'da kültürel hayat

Tablo 3.11: Diyarbakır'da kültürel hayat GZFT analizi

Güçlü Yanlar	Zayıf Yanlar
<p>a) Tarihi bir kent olması ve tarihsel dokunun canlı olması, b) Kültürel ve dinsel çeşitliliğin fazla olması, c) Farklı kültürlerle saygı duyulması, d) Kültürel değerlere sahip çıkılmaya çalışılması, e) Kültürel yönden kentin bölge merkezi olması, f) Özel ve sivil girişimlerin kültürel değerleri koruma çabalarının artması, g) Kentte festival, turistik-tanıtım faaliyetleri, edebiyat-dil vb. etkinliklerin fazla olması, h) Kültürel kimliğin korunması için kadınların çaba içinde olması, i) Turizm açısından bir potansiyelin var oluşu, j) Yerel yönetimlerin tarihi kültürel miras üzerinden yeni bir kültür yaratmaya çalışması, k) Halkın kültürel faaliyetlere katılım sağlaması, l) Vatandaşların kültürel gelenek ve göreneklere bağlı olması.</p>	<p>a) Tarihi ve kültürel değerlere sahip çıkılmaması, b) Kültürel ve tarihsel bilincin eksikliği, c) Kültürel mirasın tanıtılmaması, d) Kültürel yozlaşmanın yaşanması, e) Turizm altyapısının yetersizliği, f) Eğitimsiz insanların kültürel mirasa zarar vermesi, g) Halkın kültürel değerlerini yaşatabileceği uygun olanakların olmayışı, h) Kültür kurumlarının eşgüdüm halinde çalışmaması, i) Kürtçenin kentte yeterince kullanılmaması.</p>
Fırsatlar	Tehditler
<p>a) Kültürel mirası korumaya dönük fonlardan yararlanılması, b) Değişik kültürel yapılara tarihsel olarak ev sahipliği yaptığı için kentin farklı etnik-kültürel-dinsel cemaatlerle rahat ilişkilene ve dış dünyaya açılma olanağının olması, c) Dünyada kültürel mirası koruma konusunda eğilimlerin ve çabaların artması.</p>	<p>a) Başta Kürtçe olmak üzere farklı kültürlerin resmi kurumlarca yok sayılması, gelişmeleri için gerekli desteğin verilmemesi ve asimilasyon politikalarının devam etmesi, b) Birlikte yaşayan farklı kültürlerin çatışma potansiyelinin var oluşu, c) Kentte yaşayan insanların ciddi bir asimilasyon ve dejenerasyonla karşı karşıya olması, kendi dillerini ve kültürlerini yaşayamamaları, d) Tarihi ve kültürel yerlerin bilinçli yok edilmesi.</p>

3.4.6. Örgütlü grupların katılıma dair politika önerileri

Örgütlü Gruplar Anketinin son bölümünde, katılımcı kurum temsilcilerinden, kent yönetimine katılımı artırmak için ekonomik, sosyal, siyasal, idari ve kültürel yapıyı dikkate alarak, neler yapılması gerektiği sorulmuş ve önerilerini 20 maddeyi geçmeyecek şekilde yazmaları talep edilmiştir. Katılımcıların sunmuş oldukları 233 maddeden oluşan politika önerileri aşağıdaki başlıklar dâhilinde sınıflandırılmıştır:

- a) Örgütlü gruplar arasındaki işbirliği ve koordinasyon,
- b) Merkezi otorite ile seçilmiş yerel yönetimlerin ilişkileri,
- c) Halkın kent yönetimine katılımı,
- d) Farklı kesimlerin kent yönetimine katılımı,
- e) Dezavantajlı grupların kent yönetimine katılımı,
- f) Bilinçli ve sorumlu yurttaş yaratmak,
- g) Halkı bilgilendirmek,
- h) STK'ların güçlendirilmesi,
- i) İdari ve mali yerelleşme,
- j) Bölgesel-kentsel kalkınma ve yoksullukla mücadele,
- k) Örgütlü grupların kurumsal verimliliklerini artırmak,
- l) Şiddetin sona erdirilmesi ve Kürt meselesinin çözüme kavuşturulması,
- m) Kültürel değerleri ve çeşitliliği korumak.

Politika önerileri analiz edildiğın *örgütlü gruplar arasındaki işbirliğini ve koordinasyonu* geliştirmek, en fazla öne çıkan nokta olmuştur. Kentte bulunan kamu, sivil toplum ve özel sektör kuruluşları arasındaki iletişimin, diyalogun, ortaklaşmanın, işbirliğinin ve koordinasyonun geliştirilmesi 28 kuruluş tarafından önerilmiştir. Ayrıca, örgütlü grupların katılımcı kent yönetimi konusunda konferans yapması ve ihtiyaç duyulan alanlarda koordinasyon merkezlerinin açılması önerileri birer kuruluş tarafından dile getirilmiştir. Bu başlığın altında önerilen bir diğer politika da, adı geçen örgütlerin bir araya gelmesine olanak tanıyacak YG21, *Kent Konseyi* vb. mekanizmaların kurulması veya güçlendirilmesidir. Katılımcılar arasından 12 kuruluşun sunduğu bu öneri, bu yapıların yetki ve sorumluluklarının detaylarına ilişkin farklı ve net olmayan, karar alma yetkisinden, bilgi verme düzeyine kadar farklılık arz eden yaklaşımları barındırmaktadır.

Mevcut durum tespitinde çok fazla dile getirilen *merkezi hükümet/devlet ile seçilmiş yerel yönetimlerin ilişkilerinin* kötü olması, politika önerilerinde de ifade edilmiştir. Katılımcılardan 5'i merkez-yerel arasındaki ilişkilerin düzelmesi gerektiğini belirtmiştir. Merkezi hükümetinin ve taşra örgütlerinin belediyeler üzerindeki olumsuz bakış açılarının değişmesi, siyasi baskıların azalması ve kentte vilayet ile belediyeler arası işbirliğinin artırılması gerektiği bu başlık altında yapılan ana vurgular olmuştur.

Halkın kent yönetimine katılımı konusunda 17 kuruluş görüş belirtmiştir. Halkın katılımını, bazı katılımcılar Kent Konseyi örgütlemesi dâhilinde örgütlü gruplarla birlikte önerirken, bazı kurumlar da mahalle bazlı meclislerin kurulmasını önermiştir. Bu başlık kapsamında yerel yönetimlerin şeffaf yapılara kavuşturulması, yerel yönetimlerin halkla ilişkilerini geliştirmeleri, örgütlü gruplardaki hiyerarşik ve bürokratik engellerin kaldırılması önerilen diğer politikalaradır.

Katılımcılar arasından kent yönetiminde *farklı kesimlerin katılımının* sağlanması gerektiğine dikkat çekmiştir. Farklı kültürel toplulukların, politik yaklaşımların kent yönetimine katılımına olanak tanınması, tekçi yapıdan arınarak siyasetin çoğulculaşması, farklılıklar arasındaki diyalogun güçlendirilmesi, farklılıkların zenginlik olduğu anlayışının geliştirilmesi bu başlık altında dile getirilen önerilerdir. Katılımcılardan 10 kuruluş kadınlar, gençler, engelliler, çocuklar gibi *özel ilgi grupları ve dezavantajlı grupların kent yönetimine katılımının* sağlanması ve bu amaçla bu grupların örgütlenmelerinin desteklenmesi gerektiğini önermiştir.

Katılımcılardan 32'si halkın katılımı için *bilinçli ve sorumlu bir yurttaş tipinin gelişmesi* ve bu amaçla bilgilendirme ve kapasite geliştirme faaliyetlerinin yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Yurttaşların kenti sahiplenmesi, kentte karşı aidiyet duyması, şikâyet eden değil talep eden bir konuma gelmesi, kentin sorunlarına karşı sorumluluk hissetmesi bu başlık altında önerilen politikalaradır. Buna göre, bilinçli ve sorumlu yurttaş tipinin oluşması için, insan hakları, kentli hakları, demokrasi, katılım, okuma alışkanlığı, çevre, tarih, kültür vb. alanlarda halk sürekli bilgilendirilmelidir. Kentsel sorunların bilimsel bir şekilde tespit edilmesi, bunların halkla paylaşılması, bilgilendirme faaliyetlerinde teknolojik olanakların ve yerel medyanın kullanılması bu başlık altında dile getirilen diğer görüşlerdir.

STK'ların güçlendirilmesi ve etkinliklerinin artırılması önerilen bir diğer politikadır. Katılımcılardan 7'sinin önerdiği bu öneri kapsamında, STK'ların sayılarının artması, çeşitlenmeleri, kurumsal kapasitelerinin artırılması, bu kuruluşların çalışmalarının teşvik edilmesi, yerel yönetimlerin bütçelerinden STK'lara pay ayrılması, marjinalleşmeye neden olacak aşırı politik yaklaşımlardan ve projecilikten uzak durulması, gençlerin bu kuruluşlara katılımlarının teşvik edilmesi gibi öneriler bu başlık altında yer almıştır.

İdari ve mali yerelleşme, katılımcıların en fazla öneri yaptıkları başlıklardan biri olmuştur. Toplam 14 katılımcı tarafından dile getirilen yerelleşme kapsamında, bölgesel yönetimlerin kurulması, yetki ve egemenlik haklarının yerel yönetimlere devri, tüm kamu kurumlarının yerel yönetimlere bağlanarak tüm yerel ve bölgesel yönetimlerin seçimle başa gelmesi, yerel iktidarın konumunu güçlendirici yasal düzenlemelerin yapılması gibi görüşler ifade edilmiştir. Yerellik kapsamında dile getirilen bir diğer önemli görüş mali yerelleşmedir. Kentte aktarılan kaynakları artırmak, kaynak kullanımını konusunda yerel yönetimlerin yetkilerini artırmak, yerel kaynakların yerelde kalmasını sağlamak bu başlık altında önerilen politikalardır.

Bölgesel-kentsel kalkınma ve yoksullukla mücadele öne çıkan bir diğer önemli politika önerisi olmuştur. Neredeyse tüm kurumların değindiği bu konuda öne çıkan öneri kente ve bölgeye yatırımların yapılması gerektiğidir, işsizliğin ve yoksulluğun azaltılması, sorunların bölgesel ölçekte ele alınıp bölgeye pozitif ayrımcılığın yapılması, girişimcilerin desteklenmesi, işgücünün niteliğinin geliştirilmesi bu başlık altında en fazla önerilen politikalar olmuştur. Kaynakların etkin kullanımı, belediye—sanayi işbirliklerinin kurulması, belediyelerin büyük şirketler kurması, ekonomi politikalarında büyümeye değil kalkınmaya önem verilmesi, iş çevrelerinin kapasitelerinin arttırılması, tarıma ağırlık verilmesi, sektörel kümelenme vb. öneriler katılımcılar tarafından önerilen diğer politikalardır. Kent arazilerinin tamamıyla kamulaştırılması, eşitlikçi ve katılımcı bir ekonomik yapılanmanın yaratılması gibi az da olsa daha radikal öneriler de bu başlık altında yer almıştır.

Örgütlü grupların kurumsal verimliliklerini artırmaya dönük çalışmalar yapmak katılımcıların önerdiği bir diğer politikadır. Toplam 12 katılımcı tarafından dile getirilen bu öneri kapsamında, işe alımlarda ve konumlandırmalarda niteliğin esas alınması,

nitelikli kadroların ve yöneticilerin istihdam edilmesi, kamu hizmetlerinde verimliliği artırıcı çalışmaların yapılması, çalışmalarda ekip halinde çalışma anlayışının geliştirilmesi yer almıştır.

Şiddetin sona erdirilmesi ve Kürt meselesinin çözüme kavuşturulması 12 katılımcı tarafından dile getirilen bir diğer önemli, politika önerisidir. Şiddetin, çatışmaların sona erdirilmesi, politik taleplerin barışçıl yollarla dile getirilmesi, seçim barajının indirilerek temsilde adaletin sağlanması, Kürt dilini ve kültürünü korumaya ve yaşatmaya dönük adımların atılması, kamusal alanda Kürtçenin kullanılması, gençlerin ve çocukların Kürtçeyi öğrenmesi, siyasetçilerin ve örgütlü grupların Kürt dilini ve kültürünü yaşatmaya dönük adımlar atması bu başlıkta dile getirilen öneriler olmuştur.

Kültürel değeri ve çeşitliliği korumak, katılımcılardan 16'sının dile getirdiği bir diğer öneridir. Doğal, tarihi ve kültürel değerlerin korunması, bu konuda vatandaşların bilinçlendirilmesi, kültürel zenginliğin desteklenmesi ve yaşatılabilmesi için yasal altyapının oluşturulması, ayrıca tarihi ve kültürel mekânların aynı zamanda vatandaşların kullanımına sunulması, vatandaşların bunları sahiplenmesinin sağlanması bu başlık altında katılımcıları önerdiği diğer politikalar olmuştur.

Kentin sahip olduğu kültürel mirasın turizm alanında değerlendirilmesi, Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonunun tüm kamu kuruluşlarının planlama çalışmalarında temel bir belge olarak kabul edilmesi, kadınların toplumsal yaşama katılımlarının artırılması, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması ve eğitim seviyesinin yükseltilmesi, ebeveyn eğitimlerine önem verilmesi, sosyal rehabilitasyon projelerinin geliştirilmesi, çocuk işçiliğinin önlenmesi, sosyal hizmetlerin güçlendirilmesi ve çeşitlendirilmesi, zorunlu göçün olumsuz sonuçlarını ortadan kaldıracak sosyoekonomik ve kültürel projelerin geliştirilmesi, AB üye devletlerin belediyeleriyle kardeş belediyeciliğin geliştirilmesi ve uluslararası fonlardan yararlanılması az sayıda katılımcı tarafından dile getirilen diğer politika önerileri olmuştur.

3.4.7. Diyarbakır Yerel Gündem 21: Belediye-STK işbirliği

Saha araştırması kapsamında, ikinci olarak DYG21 bünyesinde kurulan sekiz ana çalışma grubundan ikisi olan kadın ve gençlik meclislerinin koordinasyon kurullarıyla

ayrı ayrı yarı yapılandırılmış toplantılar yapılmıştır. Bu toplantılarda dünya genelinde binlerce kentte uygulanan ve en yaygın katılımcı kent yönetimi modeli olduğu öne sürülen YG21 sürecinin Diyarbakır'daki durumu analiz edilmek istenmiştir. DYG21'in hangi aktörlerden oluştuğu, üye aktörler arasındaki ilişkiler, kendi kurumsal yapısı içinde ne kadar katılımcı bir mekanizmaya sahip olduğu, kentteki temsil ve etkinlik gücü, mahalle ölçeğindeki çalışmaları, bu toplantıların ana tartışma başlıkları olmuştur. Mahalle ölçeğinde katılım konusu tartışılırken, mahalle muhtarlıklarının durumu da bir başlık olarak değerlendirilmiştir. Toplantılarda, son olarak katılımcılara kent yönetiminde katılımı artırmak için politika önerilerinin ne olduğu sorulmuştur. Tartışmalarda elde edilen sonuçlar aşağıda özetlenmiştir.

Toplantılarda katılımcılara ilk olarak DYG21'in bileşenleri sorulmuştur. Genel olarak YG21'ler, örgütlü grupların katılımı üzerine inşa edilen ve kamu, sivil toplum ve özel sektörünün ortak yönetimini sağlayan (yönetişim) bir kurumsal yapı olarak şekillenmektedir. Bununla birlikte her iki toplantıda da katılımcılar, Diyarbakır'da özel sektörün DYG21 bünyesinde yer almadığını, DYG21'in kurumsal yapısının kamu ve STK ortaklığından oluştuğunu ifade etmiştir. Ayrıca kamunun da ikili bir yapı arz ettiğini; belediyeler ve bağlı kurum ve kuruluşların DYG21 bünyesinde çalışmalara katılırken, valilik ve bağlı kurum ve kuruluşların çalışmalara katılmadığını ifade etmişlerdir. Bunun yanısıra belediyeler ve STK'lardan oluşan DYG21'de STK'ların daha fazla güç sahibi olduğu dile getirilmiştir. DYG21'in bünyesinde kişisel olarak katılan üyeler olmakla birlikte genel olarak örgütlü grupların katıldığı bir yapı olduğu tüm katılımcıların ortak görüşü olarak ifade edilmiştir. Sonuç olarak DYG21'in örgütsüz grupların katılmadığı kentteki belediyeler ile STK'ların ortaklığından oluşan bir yapıda olduğu tespit edilmiştir.

Toplantılarda ikinci olarak DYG21'in ne kadar katılımcı bir kurumsal yapıya sahip olduğu, üyelerin katılımına ne kadar olanak tanıdığı sorulmuştur. Yapılan tartışmalarda Kadın Meclisi Koordinasyon Kurulu üyeleri Diyarbakır'daki STK'larda bir elitizmin olduğunu ve birçok STK'nın üyelerini çalışmalara katamadığını ifade etmiştir. 'Elitist' STK'lardan oluşan DYG21'in de doğal olarak elitist kaldığını ve üyelerini çalışmalara katamadığını, işlerin belli sayıda insan üzerinden yürüdüğünü ifade etmişlerdir. Ön planda olan birçok kişinin birden fazla STK'ya üye olduğu, çok yoğun bir iş yükü

altında olduğu, ayrıca bazı mevkilerin bırakılmak istenmediği, öte yandan birçok insanda da tembelliğin olduğu, zaten birileri yapıyor diye çoğu insanın çalışmalara katılmadıkları, yine insanların zorlanmadan teşvik edilmeden çalışmadıkları dile getirilmiştir. Kadın Meclisinde olduğu gibi Gençlik Meclisinde de üyelerin katılımının sağlanamadığı dile getirilmiştir. 78 kişiden oluşan Gençlik Meclisinde çalışmalara katılan üye sayısı 30-40 kişi ile sınırlı kalmaktadır. Yine yapılan tartişmalarda STK'ların ilişkilerinin güçlü olmadığı, birçok STK'nın sadece kendi işleri ile uğraştığı, DYG21 bünyesindeki ana çalışma gruplarının da birbirinden kopuk olduğu dile getirilmiştir. Sonuç olarak, DYG21'in, sınırlı sayıda üyenin katıldığı, birimleri arasında kopukluğun olduğu, üye STK'ların üyelerinin katılmadığı bir kurumsal yapıda olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yukarıdaki iki soruya paralel olarak toplantılarda üçüncü olarak DYG21'in kent ölçeğindeki temsil düzeyi tartişılmıştır. DYG21'in bileşenleri, kendi içinde üyelerin katılım düzeyi, temsil düzeyine ilişkin belli bir fikir vermekle birlikte, bu konu daha da detaylandırılmak istenmiştir. STK'lar açısından bakıldığında, kentteki neredeyse tüm STK'ların DYG21'e katılmalarının sağlandığı görülmüştür. Toplam 363 üyenin büyük çoğunluğu STK temsilcidir. DYG21 ayrıca kentteki tüm STK'ların katılımına açıktır. Belediye başkanlarının, il milletvekillerinin, belediyelere bağlı kurum ve kuruluşların, birimlerin yer alması temsil anlamında önemli bir gücü ifade etmektedir. Bununla birlikte Valilik ve bağlı kurum ve kuruluşların etkin katılım sağlamaması önemli bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Kurumsal yapı böyle iken, toplantılarda özellikle vatandaşların katılımı, DYG21'in vatandaşlarla ilişkileri, mahalle ölçeğindeki çalışmaları ve mekanizmaları tartişılmıştır. Dünya örneklerinde YG21'ler kapsamında mahalle ölçeğinde katılıma önem verilmesine, kadın evleri, gençlik evleri, mahalle evleri gibi yapılanmaların kurulduğu görülmesine rağmen, örgütsüz grupların katılımının sağlanamadığı DYG21'de, yerel-mahalle ölçeğinde katılım mekanizmalarının olmadığı görülmüştür. Bu konuda dikkate alınabilecek tek girişim, Gençlik Meclisinin liselerde temsilcilikler oluşturarak kentteki 32 lisenin 16'sından ikişer temsilcinin Gençlik Meclisine katılımını sağlamasıdır. Her iki toplantıda da bu yönlü tartişmaların olduğu ve mahalle ölçeğinde katılımı artırmaya dönük kararların alındığı ancak bu yönlü çok fazla somut adımların olmadığı ifade edilmiştir. Diyarbakır'da genel olarak mahalle ölçeğinde faaliyet yürüten kurumsal yapıların

olmamasının da, mahalle ölçeğinde katılımı sınırlandıran bir etken olduğu gençlerle yapılan toplantıda dile getirilen ortak bir görüş olmuştur.

Toplantılarda tartışılan bir diğer başlık DYG21 'in kent ölçeğindeki etkinlik düzeyi olmuştur. Yapılan toplantılarda, en dikkat çeken konu ayda bir STK temsilcilerinin Büyükşehir Belediye Başkanı ile toplantı yapmaları ve kentte dair yapılan tartışmalarda görüşlerini ifade etmeleridir. Gençlik Meclisi Koordinasyon Kurulu, dört üyelerinin bu toplantılara sürekli katıldığını ve Büyükşehir Belediyesi Başkanına, kentin sorunlarına ilişkin görüş ve önerilerini doğrudan iletebildiklerini ifade etmiştir. Bunun dışında diğer adı Kent Danışma Konseyi olan DYG21'in, çeşitli konularda lokal etkinlikler yapan bir konumda olduğu gözlemlenmiştir. Örneğin Gençlik Meclisinin, DBB'nin ve İl Özel İdaresinin stratejik planlarının hazırlanma süreçlerine katılmadıkları, yine kentteki gençlere dair uzun vadeli bir planlarının olmadıkları görülmüştür, imza kampanyası ile iki tepenin satışının önlenmesi ve ağaçların kesimden kurtarılması, birkaç ilkokula kütüphane kurulması, tarihi surların restorasyonuna ilişkin rapor hazırlanıp lobi yapılması, kadın el emeği ürünleri pazarının açılması gibi faaliyetler, DYG21'in yürüttü bu lokal faaliyetlerden bazılarıdır.

Yerel ölçekte katılım konusunda var olan tek yerel yönetim birimi olan muhtarlıkların yapısı, etkinlik düzeyleri, bu konuda neler yapılması gerektiği, toplantılarda konuşulan bir diğer başlık olmuştur. Kadın Meclisi Koordinasyon Kuruluyula mahalle ölçeğinde katılım başlığı altında yapılan tartışmalarda, birkaç kez konu gündeme getirilmesine rağmen, muhtarlık çok fazla dikkat çekmeyen bir başlık olarak kalmıştır. DYG21 üyesi olan 40 mahalle muhtarının katılımlarının zayıf olduğu ve DYG21'i bilmedikleri ifade edilmiştir. Gençlik Meclisi Koordinasyon Kurulunda da benzer bir tablo ortaya çıkmıştır. Gençlerle yapılan toplantıda DYG21 üyesi 40 muhtardan sadece 2'sinin katılım sağladığı, diğerlerinin ise çeşitli gerekçelerle toplantılara katılmadıkları dile getirilmiştir. Genel olarak muhtarlıklar nüfus kayıt örneği, ikametgâh belgesi gibi evraklar verme dışında fonksiyonu olmayan bir yapı olarak değerlendirilmiştir. Gençlik Meclisi Koordinasyon Kurulu üyesi bir katılımcının şu ifadesi muhtarlıkların durumunu özetlemektedir: "Ben belgeyi oğluna, kızına veriyorum, onlar da akşam babalarına imzalatırıp sabah bana veriyorlar".

Kadın ve Gençlik Meclisleri Koordinasyon Kurulu üyelerinin katılım konusunda sunmuş oldukları politika önerileri incelendiğinde öne çıkan en önemli görüş; yurttaşların katılımına olanak tanıyacak mahalle ölçeğinde mekânların ve mekanizmaların oluşturulması olmuştur. Bu amaçla mahalle evleri, kadın evleri, gençlik evleri, mahalle derneklerinin kurulması gerektiği belirtilmiştir. DYG21'in yurttaşların sorunlarına çözüm üreten projeler üretmesi öne çıkan ikinci öneri olmuştur. Mevcut durum analizinde DYG21'in elitist kaldığını, yurttaşlara ulaşmadığını ifade eden katılımcılar, bu konuda kent ölçeğindeki temsil düzeyini geliştirmek için örgütlü grupların dışında bireysel katılımların artırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu kapsamda DYG21'in tanıtım çalışmalarına ağırlık verilmesi, bilinçli ve sorumlu vatandaş tipinin gelişmesi için eğitimlerin yapılması, yine yurttaşların STK'lara katılımlarının teşvik edilmesi önerilmiştir.

Politika önerileri kapsamında öne çıkan bir diğer konu muhtarlıklar olmuştur. Bu kapsamda, muhtarlıkların etkinliklerinin artırılması; bu amaçla muhtarlığın üye sayısının artırılması, genç üyelerin katılımlarının sağlanması, işbölümü temelinde birimlerin oluşturulması ve muhtarlığın vatandaşlarla ilişkilerinin geliştirilmesi önerilmiştir. Bunlarla birlikte, muhtarlığın yetkilerinin genişletilmesi gerektiği öne çıkan ikinci husus olmuştur. Bu amaçla yasal düzenlemelerin yapılması, muhtarlığın mahalle çalışmalarını planlayarak mahalle ile belediye başta olmak üzere diğer kamu kurumları arasında ara kademe bir yerel yönetim birimi olarak daha aktif bir rol alması gerektiği ifade edilmiştir.

3.4.8. Yurttaşların kent yönetimine katılımı: Yurttaş algıları ve politika önerileri

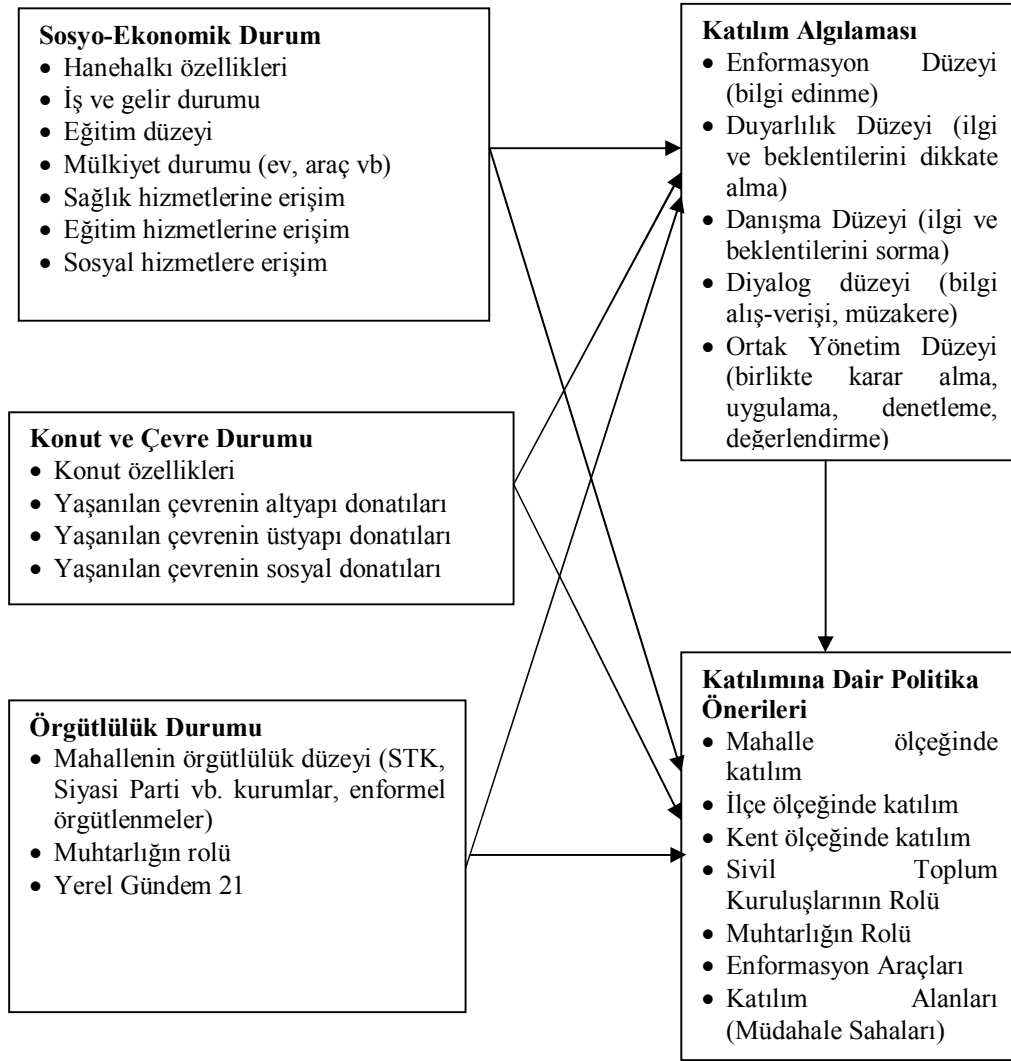
Saha çalışması kapsamında üçüncü olarak "Yurttaşların Bakışıyla Kent Yönetimine Katılım Anketi - Yurttaş Algılamaları ve Politika Önerileri (Yurttaş Anketi)" adıyla bir hane halkı anketi yapılmıştır. Bu anketle, daha katılımcı bir kent yönetimi için, Diyarbakır kent merkezinde vatandaşların, kent yönetimine katılım düzeyinin mevcut durumuna ilişkin algılarını ve katılım düzeyini geliştirmeye dair politika önerilerini tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaçla teorik bölümde yapılan tartışmalar ışığında bir araştırma modeli geliştirilmiştir. Yapılan teorik tartışmalarda, son yıllarda geliştirilen yönetim modellerinin büyük oranda örgütlü grupların katılımına olanak tanıdığı ve örgütsüz grupları dışladığı belirtilmişti. Ayrıca yönetim modelinin ana unsuru olarak

ifade edilen STK'lar, büyük oranda orta sınıfın katılabildiği bir alan olarak tanımlanmıştı. Bu tartışmalar ışığında, katılım algılaması ve katılıma dair politika önerileri sosyoekonomik durum, konut ve çevre durumu ve örgütlülük durumu değişkenleri kapsamında incelenmiştir. Yurttaş Anketi kapsamında aşağıdaki ilişkilerin analizi hedeflenmiştir.

- a) Sosyoekonomik durum ile katılım algılaması ilişkisi
- b) Konut ve çevre durumu ile katılım algılaması ilişkisi
- c) Örgütlülük durumu ile katılım algılaması ilişkisi
- d) Sosyoekonomik durum ile katılıma dair politika önerilen ilişkisi
- e) Konut ve çevre durumu ile katılıma dair politika önerileri ilişkisi
- f) Örgütlülük durumu ile katılıma dair politika önerileri ilişkisi
- g) Katılım algılaması ile katılıma dair politika önerileri ilişkisi

Konuya dair geliştirilen araştırma modeli Şekil 3.3'de sunulmuştur.

Araştırma modeline dayalı olarak her bir değişken başlığı altında belirtilen alt değişkenler esas alınarak sorular oluşturulmuştur. Oluşturulan anket formu birkaç kez gözden geçirildikten sonra, daha önce Diyarbakır'da benzer hane halkı anketleri yapan iki kişiye, özellikle soruların soruluş biçimi, seçilen kelimeler, ifadeler vb. hususlarda incelenmesi için sunulmuş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Anket çalışmasına başlanmadan önce, anket yapacak 11 anketörle toplantı yapılmış, anketin amacı, kapsamı paylaşılmış, ayrıca her soru üzerinde ayrı ayrı durulmuştur. Çalışmanın etkinliği açısından toplantıya katılan 10 anketörün ikiye bölünmesi sağlanarak örnek olması amacıyla örnek anketler doldurulmuştur. Bu örnek uygulama sonrası anket formu nihai olarak düzenlenmiştir. Sonuçta, 8 anketör ve bir saha koordinatörüyle, araştırma yürütücüsünün denetiminde ve desteğinde anket çalışması başlanmış ve 4 gün içerisinde anketler tamamlanmıştır.

Şekil 3.3: Yurttaş anketi araştırma modeli

Anket çalışması sırasında mahalle bazlı anket sayısında sapma yaşanmamış, her mahalle için belirlenen sayıda anket yapılmıştır.

Anket sonuçları dört aşamalı bir süreç dâhilinde analiz edilmiştir. Birinci aşamada her bir soruya verilen cevaplar ortalama, frekans, standart sapma, maksimum, minimum değerleri ekseninde analiz edilmiştir, ikinci aşamada faktör analiz tekniği ile değişkenler sınıflandırılarak yeni değişkenler elde edilmiştir. Üçüncü aşamada faktör analizi sonucu elde edilen yeni değişkenler baz alınarak araştırma modelinde gösterilen ilişkiler analiz edilmiştir.

3.4.9. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Bütçesinin Halka Sunulması

Diyarbakır'da, Yerel Gündem 21 Kent Konseyi'nin Oluşturduğu Komisyonunda Belediyeler, Özel İdare ve Diski'nin Bütçeleri Tartışıldı. Toplantıda Konuşan Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Baydemir, Türkiye'de İlk Kez Kentteki Kurumların Bütçelerinin Tartışılarak Görüş ve Önerilerin Yer Aldığı Bir Toplantı Düzenlediklerini Belirtti. Baydemir "bu Kültürün, Ülkenin Diğer Kentlerinde Bir Model Olmasını Temenni Ediyorum. Türkiye'de Bütün Kent Denetimlerinin Bugüne Kadar Cesaret Edemediği Bir Olguyu Beraber Tartışmaya Açacağız" Dedi.

DIYARBAKIR'da, Yerel Gündem 21 Kent Konseyi'nin oluşturduğu komisyonunda Belediyeler, özel idare ve Diski'nin bütçeleri tartışıldı. Toplantıda konuşan Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Baydemir, Türkiye'de ilk kez kentteki kurumların bütçelerinin tartışılarak görüş ve önerilerin yer aldığı bir toplantı düzenlediklerini belirtti. Baydemir "Bu kültürün, ülkenin diğer kentlerinde bir model olmasını temenni ediyorum. Türkiye'de bütün kent denetimlerinin bugüne kadar cesaret edemediği bir olguyu beraber tartışmaya açacağız" dedi.

Yerel Gündem 21 Kent konseyi, Türkiye'de ilk kez bir ilki gerçekleştirerek Diyarbakır'daki Belediye, özel idare ve DİSKİ bütçelerinin tartışılacağı bir komisyon oluşturdu. Sümer Park resepsiyon salonunda düzenlenen toplantıya, Büyükşehir Belediye Başkanı ve Yerel Gündem 21 Konsey Başkanı Osman Baydemir, Vali Yardımcısı Yemen Bayrak, bütçesi tartışılacak olan kurumların temsilcileri ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri katıldı. Toplantının açılış konuşmasını yapan Diyarbakır Belediye Başkanı Osman Baydemir, Türkiye'de ilk kez resmi kurum bütçelerinin aynı platformda tartışılarak görüş ve önerilerin yer aldığı bir toplantı yaptıklarını belirterek, şunları söyledi: "

"Türkiye'de bütün kent denetimlerinin bugüne kadar cesaret edemediği bir olguyu beraber tartışmaya açacağız. Sizlerin görüş, öneri ve eleştirileri ile hem gerçekleşen işlerimizi, hem de 2011 yılı bütçemizi tartışmaya açıyoruz. Bugün öncelikle Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin 2009 yılından bu yana gerçekleşen çalışma ve bütçelerini sunacaklar. Akabinde de il özel idare ve ilçe belediyelerimizin çalışmaları ve bütçeleri sunulacak. Bu sunumlar gerçekleştirilirken eleştiri ve önerilerinizi sakınmayınız. Daha

sonra 2011 yılı bütçelerinin ham hali ve proje giderleri sunacaklar. Anakent Belediyesi olarak tüm birimlerimizle hazırladığımız taslaklarımız var. Fakat bu taslaklarımız sizlerin öneri ve eleştirileri ile son halini alacaktır. Dolayısıyla tasarlanan bütçenin yıl içerisinde hangi safhalarında olduğumuzu yine kent konseyimizin denetimine açmış bulunuyoruz. Kent için, kentin kaynaklarının kullanımı konusunda, her yıl bu dönemde periyodik olarak bir araya gelmek, bu konuda bir gelenek oluşturmak kentimizin demokrasi kültürüne kattığı mesafenin, kat ettiği mesafenin ve almış olduğu, üretmiş olduğu deneyimin bir ifadesi olarak değerlendirilmesini diliyorum. ve bu kültürün ülkemizin diğer kentlerine de bir model olmasını temenni ediyorum."

Baydemir'in konuşmasından sonra toplantı kurum temsilcilerinin bütçeler ile ilgili sunumlarını yapması ile devam etti.

3.4.10. Genel bir Diyarbakır fotoğrafı

Önceki bölümde yapılan GZFT analizlerinde ekonomik, sosyal, siyasal, idari ve kültürel yapı başlıklarında en fazla dile getirilen ilk iki görüş dikkate alınarak Diyarbakır için genel bir GZFT analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar iç çevre analizi ve dış çevre analizi başlıkları altında Tablo 3.12 ve Tablo 3.13'de gösterilmiştir.

Tablo 3.12: İç Çevre Analizi

GÜÇLÜ YANLAR	
Sosyal Yapı	Kentin genç ve dinamik bir nüfusa sahip olması
	Toplumda dayanışma, iletişim ve komşuluk ilişkilerinin sürmesi
Ekonomik Yapı	Doğal kaynakların fazla olması
	Tarım ve Hayvancılık sektörünün gelişme potansiyelinin olması
Siyasal Yapı	Kentin bölgesel merkez olmaması
	Halkın örgütlü ve politik olması, hak arama bilincinin ve siyasete ilginin yüksek olması
İdari Yapı	Belediyelerin sahip olduğu geniş halk desteği
	Kentteki STK'ların aktif olması, gelişmesi ve çeşitlenmesi
Kültürel Yapı	Tarihi bir kent olması ve tarihsel dokunun canlı olması
	Kültürel ve dinsel çeşitliliğin fazla olması

ZAYIF YANLAR	
Sosyal Yapı	Göç ve göçten kaynaklı kentsel yaşama entegre olamama, gettolaşma, gecekondulaşma, eğitimsizlik, çocuk işçiliği, suç oranlarının artması, dayanışma ağlarının dağılması gibi sosyal sorunların yoğunluğu
	Eğitim düzeyinin düşük olması
Ekonomik Yapı	Göç, işsizlik ve yoksulluk
	Var olan kaynakların dışarıya kaçması
Siyasal Yapı	Politik kurumlar arası güvensizlik, yeterince işbirliğinin olmaması
	Sorunlarını ele almada tek yönlü sığ yaklaşımların geliştirilmesi, her şeyin aşırı derecede politize edilmesi
İdari Yapı	Kurumlar arası koordinasyonsuzluk, birlikte hareket etmeme
	Şehirdeki devlet/hükümet kurumları ile seçilmişler (belediyeler) ve STK'lar arasındaki ikili bir yapı oluşmuş olması ve tarafların ortak çalışmaması
Kültürel Yapı	Tarihi ve kültürel değerlere sahip çıkılmaması
	Kültürel ve tarihi bilincin eksikliği

Tablo 3.13: Dış Çevre Analizi

FIRSATLAR	
Sosyal Yapı	Kentin bölgesel ve ulusal çapta yoğun demografik ilişkilere sahip olması, hem kent içinde çevre illerden insanların yaşaması hem de kentli birçok vatandaşın bölge kentlerinde ve Türkiye'nin diğer kentlerinde yaşaması
Ekonomik Yapı	Başta AB olmak üzere uluslararası hibe fonları ve çeşitli devlet destekleri
	Kentten göç edip önemli ticari faaliyetleri yürütebilen yerli dış sermaye ve tecrübenin varlığı, GAP'ın olumlu etkileri, kentin dış kurumlar tarafından pazar olarak değerlendirilme potansiyeli ve devlet desteğinin artması
Siyasal Yapı	Ulusal ve uluslararası camianın ilgisi
	Türkiye'nin AB üyelik sürecinin mevcut sorunları çözme konusunda sunacağı olanaklar
İdari Yapı	Kent dışındaki ulusal ve uluslararası kuruluşlarla kurulan ilişkiler ve geliştirilen işbirlikleri
	Dünya genelinde yerel yönetimlere olan ilginin artması ve kamu reformu kapsamında belediyelere yeni yetkilerin verilmesi

Kültürel Yapı	Kültürel mirası korumaya dönük fonlardan yararlanılması
	Değişik kültürel yapılara tarihsel olarak ev sahipliği yaptığı için kentin farklı etnik-kültürel-dinsel cemaatlerle rahat ilişkilene ve dış dünyaya açılma olanağının olması
TEHDİTLER	
Sosyal Yapı	Muhtemel yeni göç dalgası
Ekonomik Yapı	Özel sektör ve devletin yatırım yapmaması ve kalıcı istihdamın olmayışı
	Sanayinin çok zayıf olması ve sanayiye dayalı yatırımların yetersizliği
Siyasal Yapı	Kalıcı barış ortamının sağlanamamış olması, şiddet ve çatışma ortamının devam etmesi, politik istikrarsızlık
	Merkezi yönetim ile yereldeki seçilmişlerin ortak çalışmaması, merkezi yönetimin kente ve seçilmişlere karşı negatif tutumu
İdari Yapı	Katılımı sınırlayan mevzuat-yasalar
	AB uyum yasalarındaki uygulama eksikliği, bürokratik yapılar-engeller
Kültürel Yapı	Başta Kürtçe olmak üzere farklı kültürlerin resmi kurumlarca yok sayılması, gelişmeleri için gerekli desteğin verilmemesi ve asimilasyon politikalarının devam etmesi
	Birlikte yaşayan farklı kültürlerin çatışma potansiyelinin var oluşu

Anket sonuçları analiz edildiğinde, katılımcılardan ekonomik, sosyal, siyasal, idari ve kültürel yapıyı, kent yönetimine katılım konusu açısından değerlendirmeleri istenmesine rağmen, katılımcıların kimi başlıklarda, kent yönetimine katılım konusuyla bağlantısını kurmadan daha genel çerçevede dile getirdikleri görüşmüştür. Bununla birlikte Diyarbakır'ın ekonomik, sosyal, siyasal, idari ve kültürel yapısına dair oldukça önemli verilere ulaşılmıştır.

4.ARAŞTIRMA SONUÇLARI VE TARTIŞMA

Demokrasi kadar uzun bir geçmişe sahip olmakla birlikte 1970'li yıllarla birlikte daha fazla tartışılmaya başlanan, 1980 ve 1990'lı yıllarla birlikte hem özel sektörde hem STK'lar da hem kamuda popüler hale gelen ve bugün farklı ideolojik ve politik söylemlere sahip kesimlerin sahiplendiği katılım söyleminin gelişmesi birbiriyle ilişkili dört temel dinamiğe bağlanabilir. Bu dinamikler şunlardır:

(1) 1980 sonrası dünya ölçeğinde kurulu düzeni ekonomik, siyasi, kültürel, idari ve mekânsal açıdan büyük değişimlere zorlayan küreselleşme;

(2) 1970'li yıllarla birlikte beliren ve 1992 yılında yapılan Rio Yeryüzü Zirvesiyle tüm ülkelerin gündemine gelen sürdürülebilir kalkınma söylemi ve bunu yerel-mikro ölçekte uygulama adına geliştirilen YG21 süreci;

(3) 1960'lı yıllarla birlikte yeniden filizlenen ve 1980'li ve 1990 yılları ile birlikte tüm dünyada yaygınlaşan ve güçlenen STK'lar ve

(4) ABYÖŞ sürece yapısal anlamda karşı çıkan sol, demokratik ve halkçı ideolojik politik söylemler.

1970'li yıllarla birlikte bilgi ve ulaşım teknolojilerinde meydana gelen devrimsel gelişmeler (Harvey, 2003) ve 1980 ve 1990'lı yıllarla birlikte birçok ulusal ekonomide meydana gelen liberalleşme süreci sonucunda, uluslararası finansal marketin tek bir yapıya kavuşması ve çokuluslu şirketlerin tüm ülkelerde ve uluslararası arenada artan güçleri küreselleşmenin ana dinamikleri olarak sıralanabilir (Jimenez, 2000). Küreselleşme süreci, dünya genelinde ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal sistemlerde köklü dönüşümlere neden olmuştur.

Kent yönetimine katılım açısından değerlendirildiğinde, bu dönüşümün etkileri; metropoliten kentlerin tüm dünya genelinde artması ve bu metropoliten kentlerin üretimin ve tüketimin ana merkezleri haline gelmesi; yine bu kentlerde yoksullaşma ve sosyal dışlanma, çevre krizi ve kültürel-kentsel kimliğin yitimi gibi sorunların artması; devlet/kamu yönetimi reformu sonucu yaşanan yerelleşme, özelleştirme ve yönetim

söylemleriyle kamu yönetiminin siyasal ve yönetsel açıdan liberalleşmesi şeklinde görülmektedir. Metropolitan kentlerin sayılarının artması ve yerleşme söylemleri, ulus-devletlerde kentlerin önemini artırıp öne çıkarırken, yönetim söylemi, bu kentlerde kamu yönetimine kamu bürokrasisiyle birlikte özel sektörün ve STK'ların dâhil olmasını sağlamaktadır. Tüm bunlar da katılım ve katılımcılık söylemlerine dayandırılarak yapılmaktadır.

Katılım söyleminin yaygınlaşmasını sağlayan en önemli dinamiklerden biri de YG21 deneyimidir. 1992 yılında BM tarafından düzenlenen Rio Dünya Zirvesi/Sürdürülebilir Çevre Konferansında, sürdürülebilir kalkınmanın 21. yüzyılın gündemi olarak belirlenmesi, Gündem 21 başlığı altında bir eylem planının hazırlanması ve sürdürülebilir kalkınmanın temel aktörünün yerel yönetimler olarak belirlenmesi, YG21'lerin dünya genelinde hızlı bir şekilde yayılmasını sağlamıştır. 1992 yılından bu yana, 135 ülkedeki binlerce kentte oluşturulan YG21'lerin, Gündem 21 amaçlarını gerçekleştirmek ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak amacıyla, kentteki kamu otoritesi, STK'lar, özel sektör temsilcileri ve vatandaşları bir araya getiren, katılımcılığı ve ortaklığı esas alan ve yönetimden ziyade "yönetişim"e dayanan bir süreç olduğu ifade edilmektedir (Emrealp 2004, ss. 29, 39). ABYÖŞ politikaların yönetsel modeli olarak eleştirilmesine rağmen, YG21 Porto Alegre'de yaşanan katılımcı bütçe uygulaması gibi halkçı modellere de temel teşkil edebilmektedir.

Katılım söylemini güçlendiren üçüncü dinamik 1960'lı yıllarla birlikte yeniden filizlenen ve 1980 ve 1990'lı yıllarda hızla yaygınlaşan ve güçlenen STK'lardır. Uzun bir geçmişi olan sivil toplum ve STK'lar, özellikle 1968 yıllarında dünya genelinde gelişen öğrenci hareketleri ile yeniden gündeme girmiştir. Mevcuttaki toplumsal ve siyasal normları kapsamlı bir eleştiriye tabi tutan ve yeni bir toplumsal ve siyasal sisteminin arayışı sonucu gelişen 1968 yılındaki "yeni toplumsal hareketler" (Sancar 2000) daha sonra, feminizm, çevrecilik, alternatif yaşamcılık, anti nükleer hareket gibi yeni grupların doğmasını sağlamıştır (Çaha 1997). Parlamenter sistemin ve temsili demokrasinin yaşadığı meşruluk krizi, uluslararası alanda ulus-devletlerdeki gibi yerleşik kurumların olmamasından dolayı daha fazla temsil krizinin yaşanması, sosyal refah devletinin zayıflaması, bilgi ve ulaşım teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler, üsteki egemenlerin yeni dünya düzeni karşısında, STK'ların,

alttakilerin/güçsüzlerin/tabanın küresel demokratik bir alternatifinin öznelere olabileceği yönündeki fikirlerin güçlenmesini sağlamıştır (Sancar, 2000). Yaşanan tüm bu gelişmeler, STK'ların, siyaseti bir kaç yılda bir katılımdan öteye, sürekli etkilemenin araçları haline gelmelerini sağlamıştır (Doğan 2002, ss. 243, 255).

Katılım söylemini güçlendiren dördüncü dinamik, STK hareketleri ile birlikte de ele alınabilecek, ABYÖŞ süreci yapısal anlamda eleştiren ve karşı çıkan sol, demokratik ve halkçı ideolojik politik söylemlerdir. Örgütlü grupların katılımına dayalı ve özelleştirme süreçleriyle kamu hizmetleri alanını çokuluslu şirketlerin pazarı haline getiren ABYÖŞ yönetim modelinin tersine, "katılımcı demokrasi" adı ile kavramlaştırılabilir bu yaklaşımlar, özetle, kamu politikalarından doğrudan etkilenen halka, kamu politikalarını belirleme, uygulama, izleme ve denetleme yetkisini devretmektedir. Bu yaklaşımlara karşı yapılan eleştirilere bakıldığında, kavramsal çerçevede kaldığı ve uygulama alanı bulamadığı; küresel sistemin ekonomik, siyasi, kültürel ve idari olarak tekleşmeye doğru gittiği ve küresel aktörlerin çok güçlü olduğu bu dönemde uygulamaya geçirilemeyeceği; farklı ideolojik politik hareketler tarafından farklı modeller sunulduğu ve içeriklerinin ve sınırlarının belirsiz olduğu yönündeki tespitler dikkat çekmektedir. Tüm bu eleştirilere rağmen, katılımcı demokrasi konsepti etrafında gelişen bu yeni söylemlerin, kent yönetiminde iktidarın halka devrini öngören katılımcı model arayışlarını güçlendirdiği açıktır. Özellikle Brezilya'nın Porto Alegre kentinde uygulanan ve 100.000'den fazla insanın bütçe planlama süreçlerine katılımına olanak tanıyan katılımcı bütçe uygulaması bu yönlü arayışları güçlendirmiştir.

Türkiye'de katılım söyleminin küresel trende benzer bir süreç yaşadığı görülmektedir. Türkiye, 24 Ocak 1980 tarihinde alınan kararlarla ABYÖŞ politikaları benimsemiş ve uluslar arası ekonomik sisteme uyum sürecini başlatmıştır (Tosun 2001, s. 293). 3 Ekim 2005 tarihinde AB ile başlayan müzakere süreci bu uyum sürecini hızlandırmıştır. Öte yandan dünya genelinde yaygınlaşan YG21 süreci 1997 yılında Türkiye'de de başlamış ve bugün 60 üstünde yerleşim yerinde 30'un üstünde kentte YG21 organizasyonları kurulmuştur (Emrealp 2004, s. 30-31). Yine, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de 1980 ve 1990'lı yıllarda STK'ların sayısı ve güçleri hızla artmıştır (Tosun 2001, s. 54). Çevre grupları, kadın grupları, Alevi grupları, etnik/kültürel haklar temelinde, özellikle

Kürt sorunu çerçevesinde gelişen gruplar, insan hakları, İslami gruplar sivil toplumun en etkin ve yaygın cephesini oluşturmaktadır (Çaha 1997).

Türkiye'de küresel eğilime paralel gelişmeler olmakla birlikte, devlet yapısı incelendiğinde genel olarak merkezîyetçi-bürokratik bir yönetim sistemi ve anlayışının olduğu görülmektedir. Cumhuriyet öncesi ve sonrasında hâkim olan bu otoriter yapı (Çaha 1997), son yıllarda kamu yönetimi reformu çerçevesinde atılan bazı adımlarla birlikte belli bir yumuşama gösterse de, büyük oranda varlığını sürdürmektedir. Kamu hizmetlerinin büyük çoğunluğu merkezi idarenin görev ve yetkisi dahilindedir. Son yasal düzenlemelerle yerel yönetimlerin güçlendiği ve yetkilerinin arttığı iddia edilse de, sağlık, tarım, sanayi, ticaret, bayındırlık ve iskân gibi bazı kamu hizmetleri, seçilmişlerin yönettiği belediyelere değil, atanmış ve merkezi hükümetin hiyerarşik denetimine tabi olan, valilerin idarenin başı olduğu il özel idarelerine devredilmiştir. Özetle, Türkiye'de kamu yönetiminde merkez-yerel dengesi merkezden yana ağır basıyor iken, yerel yönetimlerde de seçilmiş-atanmış dengesi atanmışlardan yana ağır basmaktadır.

Tarihin her döneminde büyük uygarlıkların önemli merkezlerinden biri olan, bu güne kadar 26 değişik uygarlığa beşiklik etmiş ve 5000 yıllık bir kent tarihi olan Diyarbakır (DBB 2006, s.5), son yıllarda ekonomik, kültürel, sosyal ve mekânsal alanlarda ciddi bir dağılma süreci yaşamıştır (DBB 2006, s.9). Türkiye'deki 16 büyükşehirden biri olmasına rağmen, DPT tarafından 2003 yılında yapılan çalışmada sosyoekonomik gelişmişlik açısından 63. sırada yer alması (Dinçer ve diğ. 2003, s.55) bu durumun bir göstergesidir. Saha araştırmasında hem örgütlü gruplarla yapılan ankette hem de yurttaş anketinde elde edilen veriler, bu durumun büyük oranda devam ettiğini göstermektedir.

Örgütlü gruplarla yapılan ankette, zorunlu göç ve yarattığı kentsel yaşama entegre olamama, gettolaşma, gecekondulaşma, eğitimsizlik, çocuk işçiliği, suç oranlarının artması, dayanışma ağlarının dağılması, katılımcılar tarafından Diyarbakır'ın en önemli zayıf noktaları olarak dile getirilmiştir. Kent genelinde eğitim düzeyinin düşük olması, işsizlik ve yoksulluk, var olan kaynakların dışarıya kaçması, sorunları ele almada tek yönlü sığ yaklaşımların geliştirilmesi ve her şeyin aşırı derecede politikleştirilmesi altı çizilen diğer zayıf noktalar olmuştur. Bunların yanısıra, şehirdeki devlet/hükümet kurumları ile seçilmişler (belediyeler) ve STK'lar arasında ikili bir yapının oluşmuş

olması ve tarafların ortak çalışmaması, bir bütün olarak kurumlar arası işbirliği, ortaklık ve koordinasyonun zayıf olması dile getirilen bir diğer önemli zayıf nokta olarak tespit edilmiştir. Son olarak, tarihi ve kültürel değerlere sahip çıkılmaması ve bununla bağlantı olan kültürel ve tarihsel bilincin eksikliği kentin en önemli zayıf noktalarından biri olarak vurgulanmıştır.

Sanayinin çok zayıf olması ve sanayiye dayalı yatırımların yetersizliği, buna karşın özel sektör ve devletin yatırım yapmaması ve kalıcı istihdamın olmayışı, bunun yanısıra kalıcı barış ortamının sağlanamamış olması, şiddet ve çatışma ortamının devam etmesi ve bunun yarattığı istikrarsızlık, katılımcılara tarafından kentin önündeki temel tehditler olarak dile getirilmiştir. Öte yandan, merkezi yönetim ile yereldeki seçilmişlerin ortak çalışmaması, merkezi yönetimin kente ve seçilmişlere karşı negatif tutumu, kentin önündeki ikinci önemli tehdit olarak vurgulanmıştır. Katılımı sınırlayan mevzuat-yasalar, AB uyum yasalarındaki uygulama eksikliği ve bürokratik yapılar/engeller üçüncü sorun alanı olarak tespit edilmiştir. Kürt dili ve kültürü başta olmak üzere farklı dillerin ve kültürlerin resmi kurumlarca yok sayılması, gelişmeleri için gerekli desteğin verilmemesi ve asimilasyon politikalarının devam etmesi, birlikte yaşayan farklı kültürlerin çatışma potansiyelinin var oluşu altı çizilen bir diğer önemli tehdit olmuştur. Son olarak, muhtemel yeni göç dalgası, örgütlü gruplarla yapılan ankette kentin önündeki temel tehditlerden biri olarak öne çıkmıştır.

Vatandaşların kent yönetimine katılımı değerlendirildiğinde, yurttaş anketi sonuçlarından vatandaşların mahalle, ilçe ve kent ölçeğinde genel olarak yeterince iyi olmayan enformasyon düzeyinde (en alt seviyede katılım) bir katılım algılamasına sahip olduğu görülmüştür. Kent yönetiminin, vatandaşlara çok iyi de olmasa genel olarak çalışmalar hakkında tek yönlü bilgi verdiği, ancak vatandaşların ihtiyaç ve talepleri dikkate alma, düşüncelerine başvurma, yapılacak çalışmaları vatandaşlarla müzakere etme, vatandaşlarla birlikte karar alma gibi gerçek anlamda katılım mekanizmalarını ve süreçlerini geliştirmediği görülmüştür. Yine vatandaşların katılım algılaması ile sosyoekonomik ve konut-çevre durumu değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkilerin olduğu buna karşın, katılım algılaması ile örgütlülük durumu değişkenleri arasında anlamlı ilişkilerin olmadığı görülmüştür. Genel olarak sosyoekonomik ve

konut ve çevre kalitesi iyileştikçe katılım algılamasının olumlu yönde değiştiği tespit edilmiştir.

Katılıma dair politika önerilerine bakıldığında, örgütlü gruplar toplantısında konunun ekonomik, sosyal, siyasal, idari ve kültürel boyutları ile birlikte ele alındığı görülmüştür. Bununla birlikte, örgütlü grupların katılımı artırmaya dönük politikalarda halkın sürece katılımı yönünde çok zayıf bir eğilim gösterdiği, buna karşın örgütlü grupların katılımına dayalı bir politika önerisi sundukları gözlemlenmiştir. Örgütlü gruplar bir yandan merkezi yönetimin yanında yerel yönetimleri güçlendirecek idari ve mali yerelleşmeyi, ekonomik ve sosyal kalkınmayı, siyasal ve ekonomik istikrarı, öte yandan yerelde siyasal ve kültürel çoğulculuğu, kurumlar arası işbirliğini ve koordinasyonu, STK'ları geliştirmeyi, sorumlu ve bilinçli vatandaş tipini geliştirecek etkinlikler yapmayı önermektedir.

Dar grup toplantılarında katılımcılar, mahalle ölçeğinde katılımların artırılmasını, bu amaçla mahalle-evleri, kadın evleri, gençlik evleri, mahalle dernekleri gibi mahalle ölçeğinde katılım mekanizmalarının kurulmasını, DYG21'e bireysel katılımların arttırılmasını, STK'lara katılımın teşvik edilmesini ve bu kurumların güçlendirilmesini, DYG21'in tanıtım faaliyetlerini arttırmasını ve insanların sorunlarına çözüm üreten projeler geliştirmesini ve bilinçli ve sorumlu vatandaş tipinin gelişmesi için eğitimler yapılması önermiştir.

Vatandaşların katılıma dair politika önerilerine bakıldığında, mahalle, ilçe ve kent ölçeğinde ihtiyaç ve talepleri dikkate alan duyarlılık düzeyinde katılım talebinin olduğu, bunun ötesinde, yerel yönetimlerin yaptığı çalışmalarda vatandaşlarla diyalog kurduğu, çalışmalarını ilgililerle müzakere ettiği ve birlikte karar aldığı gerçek anlamda bir katılım talebinin olmadığı görülmüştür. Katılım alanları açısından bu talep daha detaylı irdelendiğinde, vatandaşların, yerel yönetimlerden mahalle ölçeğindeki ve vatandaşları doğrudan etkileyen çalışmalarda danışma düzeyinde bir katılımı, kent genelindeki çalışmalarda ise enformasyon ile duyarlılık düzeyleri arasında bir katılımı talep ettiği tespit edilmiştir. Vatandaşlar kentsel politikaların belirlenmesi, uygulanması, izlenmesi ve denetlenmesi süreçlerine doğrudan katılmaktansa, ihtiyaç ve taleplerini dikkat alan bir yönetim beklemekte ve kent yönetimine doğrudan katılımı STK ve muhtarlıklardan beklemektedir. Yapılan analizlerde vatandaşların, yerel

yönetimlerin yapacağı çalışmaları bu kurumlarla diyalog kurarak, müzakere ederek belirlemesi gerektiğine dair bir politika önerisi sunduğu görülmüştür.

Vatandaşların katılıma dair politika önerileri daha detaylı incelendiğinde, katılıma dair politika Önerilerinin sosyoekonomik durum, konut-çevre durumu ve Örgütlülük durumuna göre farklılık arz ettiği görülmüştür. Yapılan analizlerde, kamu hizmetlerine daha fazla ulaşan, kamu hizmetlerinden daha fazla şikâyeti olan ve yerel yönetim birimlerini ulaşılabılır bulan kesimlerin daha fazla katılım talebinde bulunduğu tespit edilmiştir. Yoksul kesim mahalle ölçeğinde doğrudan etkilendikleri kararlara daha fazla katılmak istediklerini belirtirken, eğitim hizmetlerine ve kentteki konser, tiyatro, sinema vb. kültür sanat hizmetlerine ulaşan ve kentte uzun süre kalan kesimler, kent ölçeğinde alınan kararlara katılımın artması gerektiğini önermektedir.

Katılım konusunda belirtilmesi gereken bir diğer önemli sonuç kadınların ve erkeklerin farklı algılamalara ve farklı önerilere sahip olduğudur. Yapılan analizlerde erkeklerin kadınlara oranla daha fazla kentsel yaşama entegre oldukları ve hem kent yönetime katılım düzeyini daha pozitif olarak algıladıkları hem de daha fazla katılım talebinde buldukları görülmüştür.

Özetlemek gerekirse, kentsel yönetişimin sınırlarının irdelendiği bu araştırmada üç temel sonuca ulaşılmıştır. Birincisi, Diyarbakır'da gelişen kentsel yönetişim modeli örgütsüz grupları dışlamakta ve özel sektör kuruluşlarının yer almadığı Belediyeler-STK işbirliğine dayanmaktadır. Örgütlü grupların katılımına dayalı yönetişim süreci, marjinal bir grup dışında tüm yurttaşları dışarıda bırakarak bir yandan politik katılım konusunda yeni eşitsizlikler yaratmakta, öte yandan yurttaşların gerçek anlamda katılımına olanak tanıyacak ve kentsel politikalara müdahalesini mümkün kılacak süreçlerin-mekanizmalarının inşasını engellemektedir. Ayrıca, Kürt meselesinden kaynaklı siyasi atmosfer, Valilik ve Belediye-STK'lar ilişkilerini doğrudan etkilemekte, Valilik ve bağlı kurumların DYG21'e katılımını engellemektedir. İkinci olarak, yurttaşların sosyoekonomik durumu, çevre ve konut durumu iyileştikçe katılım algılan olumlu yönde gelişmekte ve katılım talepleri artmaktadır. Bu anlamda, sosyoekonomik ve politik bağlamları dikkate almaksızın, katılım konusunda yapılacak tartışmaların eksik ve yanıltıcı olabileceği söylenebilir. Son olarak, yerelleşme söyleminin tek başına demokrasiyi garantileyemeyeceği vurgulamak gerekir. Örgütsüz grupların katılımına

olanak tanımayan bir yerelleşme, politik katılım konusunda yarattığı yeni eşitsizliklerle, yerelde var olan eşitsizlikleri daha da derinleştirebilir.

Diyarbakır'daki kentsel yönetim sürecinin sınırlarına rağmen, yurttaşları karar süreçlerine ortak edecek bir katılım sürecinin inşası için kentin dikkate değer dinamikleri ve olanakları bulunmaktadır. Bu dinamiklerden en önemlisi kuşkusuz halkın Kürt meselesi bağlamında gelişen yüksek politik bilinci ile sosyo-politik ve sosyokültürel mobilizasyon kapasitesidir. Siyasetin çocuk genç, kadın erkek herkesin gündelik hayatın bir parçası olduğu kentte, bu politik bilincin ve mobilizasyon kapasitesinin kentsel sorun alanlarına yöneltilmesi, kent yönetiminde katılımcı mekanizmaların inşası konusunda büyük bir dinamizm yaratabilir.

Dikkati çeken ikinci önemli dinamik, belediyenin sahip olduğu geniş halk desteğidir. Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) ve temsil ettiği siyaset, 1999 yılından bu yana yapılan belediye seçimlerinde halkın büyük desteğini alarak yönetime gelmektedir. BDP'nin temsil ettiği siyasi gelenek, 1999, 2004 ve 2009 yerel seçimlerinde büyükşehir belediyesi seçimlerinde sırasıyla %62,48; %58,30 ve %64,95 oy almıştır. Nitekim hane halkı anketinde valilik, il özel idaresi, ilçe belediyesi ve muhtarlık arasında Büyükşehir Belediyesinin %39,4 oranla algılanan ilk yerel yönetim birimi olduğu görülmüştür. On iki yıldır devam eden geniş halk desteği, yurttaşların sahip olduğu politik bilinç ve mobilizasyon kapasitesi ile birlikte düşünüldüğünde, Porto Alegre gibi, Belediye öncülüğünde kurulacak ve geniş halk kitlelerinin katılımına olanak tanıyacak mekanizmaların başarı şansını artırmaktadır.

Güçlü enformel ilişki ağları, katılım konusunda dikkate alınabilecek üçüncü dinamik olarak değerlendirilebilir. Örgütsüz grupların formel ilişki ağlarına dahil olmadığı dikkate alındığında, gerçek anlamda katılım mekanizmalarının enformel ilişki ağlarına dayanması gerektiği söylenebilir. Kente bulunan STK'lara ve siyasi partilere üyelikler %1'lerin altındayken, Kürt meselesi ekseninde gelişen politik gösterilerde kimi zaman yüzbinlerin sokağa çıkması, kente var olan enformel ilişki ağının gücünü göstermektedir. Nitekim hane halkı anketinde enformel ilişki ağlarına dair önemli bulgular elde edilmiştir. Örgütlü gruplarla yapılan ankette de benzer bir veriye ulaşılmış ve toplumda dayanışma, iletişim ve komşuluk ağları kentin sahip olduğu güçlü yanlar-

dan biri olarak dile getirilmiştir. Kentte ve mahallede bulunma süresi verileri de enformel ilişki ağlarının güçlü olduğunu göstermektedir.

Son olarak, katılım talebi ile kentsel yaşama entegre olma arasındaki pozitif ilişki dikkate alınabilir, insanlar ekonomik, sosyal, kültüre, idari vb. yaşama katıldıkça daha fazla katılım talebinde bulunmaktadır. İşsiz, yoksul, yoksun, köy ve kent kültürü arasında sıkışmış insanların kent yönetimine katılımı da sınırlı olmaktadır. Bu bağlamda, katılımı artırmaya dönük çalışmaların sosyal politikalar ile birlikte ele alınması gerektiği belirtilebilir. Araştırmada, ayrıca yurttaşların yerel yönetimlere erişmek istediği ve kentsel yaşama entegre olmak ile yerel yönetimlerin erişilebilirliği arasında pozitif bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Geniş halk kesimlerinin örgütlenme dinamiklerin incelenememesi, bu çalışma kapsamında, zaman ve bütçe kısıtlarından dolayı eksik bırakılan en önemli eksikliklerdir. Yurttaşların hangi alanlarda, hangi süreçlerle, hangi dinamikler ve söylemler üzerinden örgütlenebileceğinin detaylı incelenmesi, bu konuda yapılacak olan araştırma ve incelemeler, kent yönetimine katılım konusunda önemli bir boşluğu dolduracak, katılımcı demokrasinin gerçek anlamda inşa edilmesine önemli bir katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Aytaç, F., 2000. *Açıklamalı Köy Kanunu (Köy İdaresi Hakkında Bilgiler)*. Seçkin Yayınları, Ankara.
- Çam, E., 1995. *Siyaset Bilimine Giriş*. Der Yayınları, İstanbul
- Dahl, R. A., 2001. *Demokrasi Üstüne*. Çeviren: Betül Kadioğlu, Phoneix Yayınevi, Ankara.
- Erbay Y. ve Yener, Z. 1999. *Avrupa Konseyi*. WALD Academy, İstanbul.
- Eren E., 2012. *Yönetim ve Organizasyon*. Beta Basın Yayım.
- Eroğul, C. 1991. *Devlet Yönetimine Katılma Hakkı*. İmge Kitabevi, Ankara
- Gözler, K., 2005. *İdare Hukukuna Giriş*. Ekin Kitabevi, Bursa.
- Gözübüyük, Ş., 2000. *Yönetim Hukuku*. Turhan Kitapevi, Ankara.
- Günday, M. 1996. *İdare Hukuku*. İmaj Yayıncılık, Ankara.
- Keane, J., 1994. *Demokrasi ve Sivil Toplum*. Çeviren: Necmi, Erdoğan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Keleş, R., 1998. *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. Cem Yayınevi, İstanbul.
- Lipson, L., 1993. *Demokrasinin Felsefesi*. Çeviren: Mustafa Erdoğan, Sosyal ve Siyasal Teori: Seçme Yazılar, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Nadaroğlu, H., 2001. *Mahalli İdareler*. Beta Yayınevi, İstanbul.
- Olsen, M. E., 1991. *Societal Dynamics: Exploring Macrosociology*. Michigan State University, Prentice Hall: Englewood Cliffs, New Jersey.
- Ortaylı, İ., 1983. *İmparatorluğun En Uzun Yılı*. Hil Yayınları, İstanbul.

Özbudun, E.,1993. *Türk Anayasa Hukuku*. Yetkin Yayınları, Ankara.

Schmitter, P. C., ve Karl, T.L., 1993. *Demokrasi Nedir? Ne Değildir?*. Çeviren: Levent Günenç , Sosyal ve Siyasal Teori- Seçme Yazılar, Siyasal Kitabevi, Ankara.

Yüksel, F., 2005. *Yerel Özerklik Kavramı Üzerine Bir İnceleme, Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar*, Nobel Yayınları, Ankara.

Sürekli Yayınlar

Akyıldız, A., 2000. Subsidiarity İlkesi ve Türkiye'nin İdari Yapısına Etkileri. *Türk Hukuk Dünyası Dergisi*.

Alada, B. A., 2008. Türkiye'de Yerel Yönetimleri "Özerklik Meselesi"Üzerinden Düşünmek, İstanbul Üniversitesi. Siyasal Bilgiler Fakültesi, *Çağdaş yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt:17, Sayı:4, İstanbul.

Coşkun C. A., 1998. Yerel Yönetimlerde Toplam Kalite Yönetiminin Uygulanması. *Türk İdare Dergisi*.

Coşkun, A. V., 1999. Yerel Yönetimler ve Demokrasi. *Türk İdare Dergisi*, Yıl 71, Sayı 422.

Demir, R., 2006. Yerel Yönetimlerde Halkın Katılımı. *Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi*, Kasım.

Gönül, M. 1995. Anayasa Yargısı Açısından Yerel Demokrasi. *Yeni Türkiye*, Mayıs-Haziran.

Güler, B. A., 2000. Yerel Yönetimleri Güçlendirmek mi? Adem-i Merkeziyetçilik mi?". *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 9/2, Nisan.

Kayan, A., 2001. Genel Olarak Türkiye'nin Yönetim Yapısı, Yönetimi Yeniden Yapılandırmanın Nedenleri ve Bazı Çözüm Önerileri. *Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi*, Cilt 6, Sayı 4, Nisan.

Öner, Ş., 1997. Türkiye'de Merkezi Yönetim ile Belediyeler Arasındaki İlişkilerin Yasal-Siyasal ve Ekonomik Analizi, *Türk İdare Dergisi*, s:69.

Özarlan, M.,1994. Yerel Yönetimler Maliyesi, *Türk İdare Dergisi*, Eylül.

Soysal, T., 2002. Demokrasi İdesi Üzerine Bir Retorik. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 13.

Şinik, B., 2009. Türkiye’de yerel Yönetimler Katılım: Fransa ile Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme. İstanbul Üniversitesi, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt:18, Sayı:3, İstanbul.

Tosun, E.K., 2007. Avrupa Birliğine Üyelik Sürecinde Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Kuruluşları, Paradoks. *Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, Temmuz.

Yalçındağ, S., 1995. Yerinden Yönetim, Yerel Yönetim. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2.

Yılmaz, H., 2004. Yerel Yönetimlerde Planlama, Bütçe, Borçlanma ve Denetim Süreçlerinin Yeni Yasalar çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Sayıştay Dergisi*, Ankara: Sayıştay Başkanlığı Yayınları.

Diğer Yayınlar

Aydemir, S. R., 2003. Hizmette Halka Yakınlık İlkesi ve Türkiye’de Merkezi Yönetim ile Yerel Yönetimler Arası Yetki ve Görev Bölüşümü. *Kayseri Ticaret Odası Yayınları, Kayseri.*

Çelebi, T., 2003. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Ve Türkiye’de İdari Vesayet Uygulamasının Değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ve Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalı, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.*

Dönmez, M., 1996. Mahalli İdarelerin Teşkilat Yapısı, Organları ve Görevleri. *Mahalli İdareler Derneği Yayınları, Ankara.*

<http://www.coe-recruitment.com/index.aspx>

<http://www.ibb.gov.tr/sites/AvrupaBirligi/Sayfalar/YerelYonetimlerilgilendirenMuktesabat.aspx>

İçişleri Bakanlığı 1999. Dünyada Mahalli İdareler. *Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Ankara.*

İKV, 2004. Avrupa Birliği ve Türkiye – AB İlişkileri Hakkında Doğru Bilinen Yanlıklar. *İKV Yayınları, İstanbul.*

Keleş, R., 1995. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Karşısında Türkiye ve Diğer Ülkeler. *Antalya: Türk Belediyecilik Derneği-Akdeniz Belediyeler Birliği- Konrad Adenauer Vakfı Uluslararası Konferans Bildirileri.*

Nalbant, A. 1997. Uniter Devlet-Bölgeselleşmeden Küreselleşmeye. *Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.*

Olk, S., 2003. The Relationship Between Economic Development And Democracy In Africa: A Quantitative And Qualitive Perspective, www.politik.uni-trier.de/pubs/ma/olk.pdf

Özcan, İ., 2005. Demokratik ve Katılımcı İlkeler Çerçevesinde Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yeniden Yapılanma Çalışmaları. T.C. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Konya .

Resmi Gazete 03.10.1992 – 21364

TBD-KAV, 1995. Yerel Özerklik, Demokrasi ve Halkın Katılımı, Ankara.

Toker, M. C., 2001. Dünyadaki Yeni Eğilimler Işığında Türkiye’de Yerel Yönetimler Reformu. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Ankara.

Ünsal, C., 2006. Türkiye’nin İdari Sistemi İçinde İl Özel İdaresinin Yeri ve Mali Yapısı. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ve Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalı, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.

Varol, M., 2001. Yerel Temsilden Katılıma: Kuram ve Gerçeklik. *Yerel Yönetim Sempozyumu Bildirileri*, TODAİE Yayınları, Ankara,

www.ekutup.dpt.gov.tr

EK-1: Yurttaşların Bakışıyla Kent Yönetimine Katılım Anketi

KATILIMCI BİLGİLERİ

Görüşülen kişinin adı ve soyadı :

Adres :

Telefon :

1.SOSYOEKONOMİK DURUM

S1: Hanede yaşayan kişi sayısı?

Kadın..... + Erkek..... Toplam.....kişi

S2: Hanenizde anne-baba ve çocuklar dışında herhangi bir akrabanız yaşıyor mu?

Evet (kim.....) Hayır

S3: Hanenizde 18 yaşından büyük olanların eğitim durumu nedir?

	Görüşülen kişiye göre akrabalık derecesi	Yaş	Cinsiyeti	Eğitim durumu*
1	Kendisi			
2	Eşi			
3	1. Kız/Erkek Evlat			
4	2. Kız/Erkek Evlat			
5	3. Kız/Erkek Evlat			
6	4. Kız/Erkek Evlat			
7	Diğer.....			

* Eğitim durumunu şu kategoriler kapsamında sorunuz: 1. Okur yazar değil, 2. Okur yazar, 3. İlkokul mezunu, 4. Ortaokul mezunu, 5. Lise mezunu, 6. Üniversite mezunu, 7. Yüksek lisans/Doktora mezunu.

S4: Ailenizde (hanenizde) sürekli ya da zaman zaman çalışan KİŞİLERİN (ÇOCUK YA DA YETİŞKİN) aylık-yıllık gelirleri ne kadardır?

	Görüşülen kişiye göre akrabalık	Mesleği	Aylık Gelir	Yıllık Gelir
1	Baba			
2	Anne			
3	Yetişkin Kız (....kişi)			
4	Yetişkin Erkek (... Kişi)			
5	Çocuk (..... kişi)			
6	Diğer (.....kişi)			

S5: Aşağıdaki eşyaların – araçların hangilerine sahipsiniz?

- Buzdolabı Bulaşık Makinesi Araba Ev
- Çamaşır Makinesi VCD-DVD Çalar Televizyon Video
- Arsa-arazi Bilgisayar Dükkan Klima
- Fırın Elektrikli Süpürge Makinesi

S6: Herhangi bir sosyal güvenceniz var mı?

- Yok Bağ-kur Emekli Sandığı Yeşil Kart SSK
- Diğer.....

Aşağıdaki soruları belirtilen puanlama sistemine göre cevaplandırınız.

	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	FİKRİM YOK/ KARARSIZIM	KATILYORUM	KESİNLİKLE KATILYORUM
S7: Sağlık Hizmetlerine Erişim					
Ailemizin üyeleri genel olarak sağlıklıdır.	1	2	3	4	5
Hastalandığımızda hastaneye/sağlık ocağına gideriz.	1	2	3	4	5
Hastanede/sağlık ocağında tedavilerimiz etkin yapılır.	1	2	3	4	5
Koruyucu Sağlık hizmetlerine (sağlık eğitimleri) erişebiliyoruz.	1	2	3	4	5
Sağlık konusunda sürekli bilgileniyoruz.	1	2	3	4	5
S8: Eğitim Hizmetlerine Erişim	1	2	3	4	5
Ailemizde 8 yaş ve üzeri herkes okuma-yazma biliyor.	1	2	3	4	5
Okul çağına gelmiş çocukların tamamı okula gidiyor.	1	2	3	4	5
Çocuklarımızın okullarının eğitim kalitesi iyidir.	1	2	3	4	5
S9: Kültürel ve Sanatsal Hizmetlere Erişim	1	2	3	4	5
Mahallemizde sürekli kültür sanat etkinlikleri yapılır.	1	2	3	4	5
Kentte yapılan kültürel sanatsal faaliyetlere katılırım.	1	2	3	4	5
Kentte her yıl Sinema Günleri kapsamında yapılan etkinliklere katılırım.	1	2	3	4	5
Kentte her yıl Edebiyat Günleri kapsamında yapılan etkinliklere katılırım.	1	2	3	4	5
Kentte her yıl Kültür Sanat Festivali Günleri kapsamında yapılan etkinliklere katılırım.	1	2	3	4	5

2.KONUT VE ÇEVRE DURUMU

S10: Oturduğunuz evin tipi nedir?

- Gecekondu Apartman Dairesi
 Müstakil ev Diğer.....

S11: Oturduğunuz ev size mi ait? Kira ise aylık kirası ne kadar?

- Evet Hayır (Kira bedeli.....TL)

S12: Eviniz yaklaşık olarak kaç metrekaredir?

S13: Eviniz kaç odadan oluşuyor?

S14: Evin mutfağı (odalardan ayrı olarak) var mı?

- Evet Hayır

S15: Evinizin içinde aşağıdakilerden hangileri mevcut?

- Su Kanalizasyon Elektrik
 İnternet Diğer.....

S16: Kışın ısınmak için aşağıdaki yöntemlerden – araçlardan hangilerini kullanıyorsunuz?

- Soba Kalorifer Tüp Gaz
 Elektrikli ısıtıcılar Klima

S17: Evinizde sıcak suyu nasıl temin ediyorsunuz?

- Banyo kazanı Elektrikli termosifon Şofben
 Ocakta ısıtıyorum Elektrikli Isıtıcı Soba
 Diğer.....

Aşağıdaki soruları belirtilen puanlama sistemine göre cevaplandırınız.

	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	FİKRİM YOK/ KARARSIZIM	KATILYORUM	KESİNLİKLE KATILYORUM
S18: Yaşanılan Çevrenin Altyapı Donatıları					
Mahallemizde içme suyuna düzenli bir şekilde erişebiliyoruz.	1	2	3	4	5
Mahallemizde kanalizasyon şebekesi sorunsuz çalışmaktadır.	1	2	3	4	5
Yağmur sularından sokağımız/mahallemiz genellikle zarar görmez.	1	2	3	4	5
Mahallemizde elektriğe düzenli bir şekilde erişebiliyoruz.	1	2	3	4	5
S19: Yaşanılan Çevrenin Üstyapı Donatıları	1	2	3	4	5
Mahallemizde yollar asfaltlanmıştır.	1	2	3	4	5
Mahallemizin sokakları kaplanmıştır. (asfalt, parke taşı vb)	1	2	3	4	5
Mahallemizin yollarının kaldırım, orta refüj vb. düzenlemeleri yapılmıştır.	1	2	3	4	5
Mahallemizde yeterince yeşil alan bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
S20: Yaşanılan Çevrenin Sosyal Donatıları	1	2	3	4	5
Mahallemizde yeterince park alanı bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
Bulduğumuz bölgede/ilçede piknik yapabileceğimiz alanlar bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
Mahallemizde çocuklar için yeterince oyun alanları bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
Mahallemizde gençler için spor alanları bulunmaktadır.	1	2	3	4	5

S21: Kaç yıldır Diyarbakır'da yaşıyorsunuz?

..... (tarih)

Sürekli Diyarbakır-Merkez'deydik

S22: Kentte sürekli kalmayı düşünüyor musunuz?

Evet

Hayır

S23: Kaç yıldır bu mahallede yaşıyorsunuz?

S24: Komşularla ilişkileriniz nasıl?

İlişkilerimiz yok

Sık sık bir araya geliriz

Kopuk

Sorunlarımızı birlikte çözeriz

Seyrek

S25: Mahalle sakinleri olarak bir araya geldiğinizde en çok hangi konuları konuşuyorsunuz? En çok konuştuğunuz üç konuyu belirtebilir misiniz?

1.....

2.....

3.....

S26:Dernek, vakıf, kooperatif, yuttaş girişimi vb. Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) hangileri mahallenizde bulunmaktadır?

- Okul, su, elektrik, kanalizasyon, çevre düzenlemesi gibi mahalle sorunlarıyla ilgilenen STK'lar
- Cami Yardımlaşma Dernekleri
- Hemşeri Dayanışma (Köy, İlçe) Dernekleri
- Eğitim, Sağlık, Yoksulluk, Sosyal Yardım vb Alanlarda Faaliyet Yürüten STK'lar
- Siyasal Konularda – Alanlarda Faaliyet Yürüten STK'lar
- Hiçbiri yok
- Bilmiyorum

S27: Yukarıda belirtilen STK faaliyetlerine katıldığınız İKİ TANESİNİ belirtiniz? Katılım düzeyine göre sıraladınız.

- Okul, su, elektrik, kanalizasyon, çevre düzenlemesi gibi mahalle sorunlarıyla ilgilenen STK'lar
- Cami Yardımlaşma Dernekleri
- Hemşeri Dayanışma (Köy, İlçe) Dernekleri
- Eğitim, Sağlık, Yoksulluk, Sosyal Yardım vb Alanlarda Faaliyet Yürüten STK'lar
- Siyasal Konularda – Alanlarda Faaliyet Yürüten STK'lar
- Hiçbirine katılmıyorum

S28: Bu kurumların faaliyetlerine hangi düzeyde katılıyorsunuz?

Birinci Sıradaki Kurum İçin

- Sadece üyeyim
- Ara sıra toplantılarına katılıyorum
- Aktif üyeyim
- Yönetimde görev alıyorum

İkinci Sıradaki Kurum İçin

- Sadece üyeyim
- Ara sıra toplantılarına katılıyorum
- Aktif üyeyim
- Yönetimde görev alıyorum

S29: Mahalleniz dışında bulunan herhangi bir dernek, vakıf, kooperatif vb. kuruma üye misiniz?

- Evet
- Hayır

S30: Bu kurumun faaliyetlerine hangi düzeyde katılıyorsunuz?

- Sadece üyeyim
- Ara sıra toplantılarına katılıyorum
- Aktif üyeyim
- Yönetimde görev alıyorum

S31: Herhangi bir partiye üye misiniz?

- Evet
- Hayır

S32: Partinin faaliyetlerine hangi düzeyde katılıyorsunuz?

- Sadece üyeyim
- Ara sıra toplantılarına katılıyorum
- Aktif üyeyim
- Yönetimde görev alıyorum

S33: Son yerel seçimde oy verdiniz mi?

- Evet
- Hayır

S34: Son genel seçimde oy verdiniz mi?

- Evet
- Hayır

S35: Oy kullanırken önem verdiğiniz konular nelerdir? En önemli ÜÇ ALANI önem sırasına göre sıralayınız.

☐ Siyasi görüş	☐ Kamu hizmeti
☐ İstikrar	☐ Aday
☐ Toplumsal bakış	☐ Diğer.....
☐ Ekonomi	

S36: Mahallenizin sorunlarını çözmek için aşağıda belirtilen kurumlardan en fazla başvurduğunuz ÜÇÜNÜ belirtiniz? Başvuru sayısının fazlalığına göre sıralayınız.

☐ Büyükşehir Belediyesi	☐ Sivil Toplum Örgütleri
☐ Valilik	☐ Mahalle Örgütleri
☐ Muhtarlık	☐ Siyasi Parti
☐ İlk Kademe Belediyeler	

S37: Mahalle muhtarlığına hangi sıklıkla gidersiniz?

☐ Hiç gitmem	☐ Üç ayda bir
☐ Haftada bir	☐ Altı ayda bir
☐ İki haftada bir	☐ Yılda bir
☐ Ayda bir	☐ Diğer.....

38: Mahalle muhtarlığına genellikle en çok hangi nedenlerden dolayı gidersiniz?

1.....

2.....

3.....

S39: Muhtarlığın Rolü	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	FİKRİM YOK/ KARARSIZIM	KATILYORUM	KESİNLİKLE KATILYORUM
Muhtarlık mahallenin sorunlarının çözümü için çaba sarf etmektedir	1	2	3	4	5
Mahallemizin sorunlarının çözümünde muhtarlığın önemli bir rolü vardır	1	2	3	4	5
Mahallenin sorunları için genellikle muhtarlığa başvururum	1	2	3	4	5
Muhtarlığın mahalle sakinleriyle güçlü bir diyalogu/ilişkisi vardır	1	2	3	4	5

S40: Muhtarlıkların yapısı değişmeli mi? Eğer değişecekse aşağıdakilerden hangileri yapılmalıdır? En önemli gördüğünüz ÜÇ MADDEYİ önem sırasına göre sıralayınız?

- Mevcut hali değişmeden devam etmeli
- Muhtarlıkların mahalle ile ilgili konularda yetkileri artırılmalı
- Muhtarlıkların mali kaynakları artırılmalı
- Muhtarlıklar idari yapı olarak güçlendirilmeli
- Muhtarlık personelinin sayısı ve niteliği artırılmalı
- Muhtarlıklar teknik kapasite olarak geliştirilmeli
- Muhtarlıklar vatandaşların daha fazla çalışmalarına katılabildiği bir yapıya kavuşturulmalı
- Muhtarlıklar bünyesinde mahalle ölçeğinde belediye meclisi gibi yetki ve olanaklara sahip mahalle meclisleri kurulmalı

S41: Diyarbakır Yerel Gündem 21 hakkında ne biliyorsunuz, çalışmaları hakkında bilginiz var mı?

- Hiç duymadım
- Duydum ama faaliyetleri hakkında bilgim yok
- Faaliyetlerini biliyorum
- Faaliyetlerini izliyorum
- Faaliyetlerine katılıyorum

S42: Yerel yönetimler aşağıda belirtilen alanlardan hangilerine daha fazla önem vermelidir? En önemli ÜÇ ALANI sıralayınız?

☐ Kanalizasyon	☐ Ulaşım	☐ Toplumsal barış
☐ Su	☐ Sosyal yardım	☐ Güvenlik
☐ Elektrik	☐ Eğitim	☐ Politika-Siyaset
☐ Yol-Asfalt-Kaldırım	☐ Sağlık	☐ Diğer.....
☐ Park-Bahçe-Yeşil Alan	☐ İş-İstihdam	

S43: Aşağıdaki kurumlardan hangileri yerel yönetim birimidir? Öncelik sırasına göre en fazla üç şık işaretleyiniz.

☐ Muhtarlık	☐ İlk kademe belediyesi
☐ Valilik	☐ İl Özel İdaresi
☐ Büyükşehir Belediyesi	

S44: Aşağıdaki soruları belirtilen puanlama sistemine göre cevaplandırınız.

4.MAHALLE / İLÇE / KENT ÖLÇEĞİNDE YURTTAŞLARIN KENT YÖNETİMİNE KATILIMI		BİLGİLENDİRMEZ	BİLGİLENDİRİR	İHTİYAÇ VE TALEPLERİNİ DİKKATE ALIR	DÜŞÜNCELERİNE BAŞVURUR	DIYALOG KURAR/ MÜZAKERE EDER	BİRLİKTE KARAR ALIR
MAHALLENİZDE	Yerel yönetimler bir çalışma yürütürken mahalle sakinlerini	0	1	2	3	4	5
	Yerel yönetimler yoksul aileler için destek çalışmaları yürütürken	0	1	2	3	4	5
	Yerel yönetimler kadınlara dönük çalışmalar yaparken	0	1	2	3	4	5
	Yerel yönetimler gençlere dönük çalışmalar yaparken	0	1	2	3	4	5
	Yerel yönetimler yaşlılar, çocuklar ve engellilere dönük çalışmalar yaparken	0	1	2	3	4	5
İLÇENİZDE	Yerel yönetimler bir çalışma yürütürken ilçe sakinlerini	0	1	2	3	4	5
	Yerel yönetimler yoksul aileler için destek çalışmaları yürütürken	0	1	2	3	4	5
	Yerel yönetimler kadınlara dönük çalışmalar yaparken	0	1	2	3	4	5
	Yerel yönetimler gençlere dönük çalışmalar yaparken	0	1	2	3	4	5

	yaparken						
	Yerel yönetimler yaşlılar, çocuklar ve engellilere dönük çalışmalar yaparken	0	1	2	3	4	5
KENTİNİZDE	Yerel yönetimler bir çalışma yürütürken kent halkını	0	1	2	3	4	5
	Yerel yönetimler yoksul aileler için destek çalışmaları yürütürken	0	1	2	3	4	5
	Yerel yönetimler kadınlara dönük çalışmalar yaparken	0	1	2	3	4	5
	Yerel yönetimler gençlere dönük çalışmalar yaparken	0	1	2	3	4	5
	Yerel yönetimler yaşlılar, çocuklar ve engellilere dönük çalışmalar yaparken	0	1	2	3	4	5

S45: Aşağıdaki soruları belirtilen puanlama sistemine göre cevaplandırınız.

5.MAHALLE / İLÇE / KENT ÖLÇEĞİNDE YURTTAŞLARIN KENT YÖNETİMİNE KATILIMA İLİŞKİN POLİTİKA ÖNERİLERİ		BİLGİLENDİRME MELİ	BİLGİLENDİRME MELİ	İHTİYAC VE TALEPLERİNİ DİKKATE ALMALI	DÜŞÜNCELERİNE BAŞVURMALI	DIYALOG KURAR / MÜZAKERE ETMELİ	BİRLİKTE KARAR ALMALI
MAHALLENİZDE	Yerel yönetimler bir çalışma yürütürken mahalle sakinlerini	0	1	2	3	4	5
	Yerel yönetimler yoksul aileler için destek çalışmaları yürütürken	0	1	2	3	4	5
	Yerel yönetimler kadınlara dönük çalışmalar yaparken	0	1	2	3	4	5
	Yerel yönetimler gençlere dönük çalışmalar yaparken	0	1	2	3	4	5
	Yerel yönetimler yaşlılar, çocuklar ve engellilere dönük çalışmalar yaparken	0	1	2	3	4	5
İLÇENİZDE	Yerel yönetimler bir çalışma yürütürken ilçe sakinlerini	0	1	2	3	4	5
	Yerel yönetimler yoksul aileler için destek çalışmaları yürütürken	0	1	2	3	4	5
	Yerel yönetimler kadınlara dönük çalışmalar yaparken	0	1	2	3	4	5
	Yerel yönetimler gençlere dönük çalışmalar yaparken	0	1	2	3	4	5
	Yerel yönetimler yaşlılar, çocuklar ve engellilere dönük çalışmalar yaparken	0	1	2	3	4	5
KENTİNİZDE	Yerel yönetimler bir çalışma yürütürken kent halkını	0	1	2	3	4	5
	Yerel yönetimler yoksul aileler için destek çalışmaları yürütürken	0	1	2	3	4	5
	Yerel yönetimler kadınlara dönük çalışmalar yaparken	0	1	2	3	4	5
	Yerel yönetimler gençlere dönük çalışmalar yaparken	0	1	2	3	4	5
	Yerel yönetimler yaşlılar, çocuklar ve engellilere dönük çalışmalar yaparken	0	1	2	3	4	5

S46: Aşağıdaki soruları belirtilen puanlama sistemine göre cevaplandırınız.

KATILIM ALANLARI	BİLGİLENDİRMEYEMELİ	BİLGİLENDİRMEYELİ	İHTİYAÇ VE TALEPLERİNİ DİKKATE ALMALI	DÜŞÜNCELERİNE BAŞVURMALI	DÜŞÜNCELERİNİ DİKKATE ALMALI	BİRLİKTE KARAR ALMALI
Yerel yönetimler vatandaşlar (-i/-in/-la) kentle ilgili yapılan tüm çalışmalarda	0	1	2	3	4	5
Uzun vadeli stratejik karar ve planlarda	0	1	2	3	4	5
Yıllık eylem/faaliyet planlarında	0	1	2	3	4	5
Sadece mahallerinde yapılan çalışmalarda	0	1	2	3	4	5
Yıllık bütçe planlamasında ve harcama kontrollerinde	0	1	2	3	4	5
Yerel yönetimler kentle ilgili çalışma yürütürken, STK (-nı/-nını/-yla)	0	1	2	3	4	5
Yerel yönetimler mahalle ile ilgili çalışmalar yürütürken muhtarlık (-i/-in/-la)	0	1	2	3	4	5

S47: Yerel yönetimler yurttaşları çalışmalarıyla ilgili bilgilendirirken hangi araçlara başvurmalıdır. Etkinlik ve verimlilik açısından araçları sıralayınız.

☐ Telefon hattı	☐ Yerel TV programları
☐ İnternet	☐ STK
☐ Bülten	☐ Diğer.....
☐ Bilgilendirme toplantıları	